

OBSODBA GNUSNEGA ZLOČINA

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je poslal organizacijam odporiškega gibanja, vojnih invalidov in žrtev vojne v Zvezni republik Nemčiji naslednjo brzojavko:

»Najnovejši gnusni zločin fašistične protijugoslovanske emigracije, katere podla roka je tokrat ubila jugoslovanskega konzula v Frankfurtu Edvina Zdovca, je zbudil hudo ogorčenje vseh jugoslovanskih borcev in državljanov. To teroristično dejanje potrjuje naše mišljenje, da pristojne oblasti v Zvezni republici Nemčiji kljub obljubam niso podvzele ustreznih ukrepov, da bi preprečile tako nasilje. Menimo, da je to mogoče doseči s prepovedjo kakršnekoli dejavnosti skrajnežev, ki se zbirajo in krijejo pod plaščem raznih političnih in družbenih organizacij.

Upoštevaajoč razpoloženje članov ZZB NOV Jugoslavije, zvezni odbor zahteva, da se vse protifašistične organizacije v ZR Nemčiji v skladu s prevzetimi obveznostmi in v duhu dosedanjega sodelovanja odločno uprejo nasilju in zahtevajo pravično kazni za izvajalce in organizatorje tega zločina«.

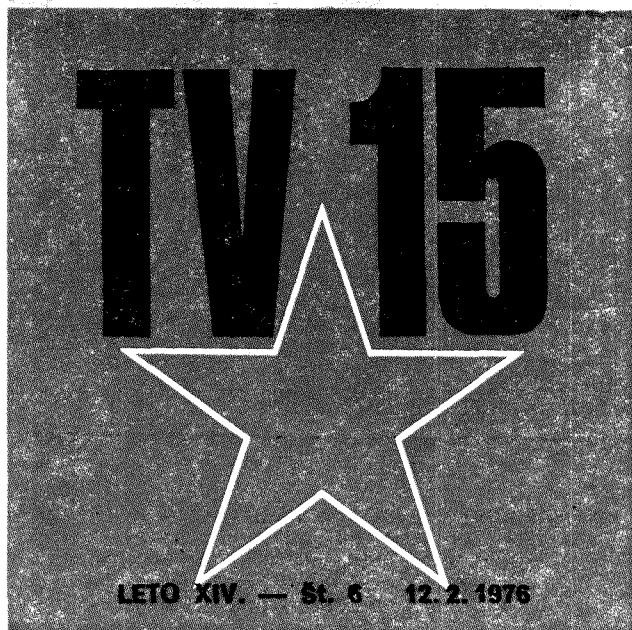
Ob jami stojiš, vidiš devetnajst drevesc, mladih in krhkih sredi snega, ki so jih zasadili lani. Ogenj in dim sta v zraku in fronta nedaleč od prvih hiš; tam so ustaši in Nemci, tam so Bolgari in tam so Rusi. Vojna je in v vojni je klanje. Roparjem ni treba skrivati obraza, zverinam se ni treba sramovati navad — dovoljeno je vse! Dovolj je zagroziti ljudem in dovoljeno jih je pobiti, če ne ubogajo na prvi ukaz.

Vse je malo in je skoraj nič, če primerjaš s takšnim dnem, kot se ga spominja gaber. So tudi tistega dne v Prlekiji peli klopotci? Bil je 27. april v letu zmage. Na pragu svobode, na pragu pomladi se je z neba vsul ogenj.

SILVO TERSEK: »Igra groze v Illovihi«, str. 5

Prešernovi nagrajenci na svečani podelitvi v Slovenski filharmoniji

Zdravljica na odru Slovenske filharmonije

Vsa zgodovina delavskih kulturno-prosvetnih organizacij, kulturno-umetniških društev, skupin in posameznikov v njih, je pri nas od vsega začetka prežeta s političnim bojem in težnjo, da bi delavstvo ne bilo le deležno kulturnih stvaritev, temveč bi tudi samo bilo ustvarjalec kulturnih vrednosti in vrednot. Danes samoupravljanje štejemo za kulturno pridobitev izrednega pomena prav zato, ker izvira iz naših najboljših tradicij. Samoupravljanje je dalo zgodovinsko besedo našemu človeku, delavcu. Celovitost človeškega in kulturnega osvobajanja je pri nas potekala tudi preko velikanskega kulturnega napora.

str. 7

Pred procesom v Trstu

Samo še nekaj dni nas loči od šestnajstega februarja, ko se bo začel v Trstu proces proti nekdanjim nemškimi komandantom uničevalnega taborišča v Rižarni, kjer je bilo po nepopolnih podatkih pobitih in sežganih več kot pet tisoč nasprotnikov fašizma, po večini slovenskega in hrvaškega rodu... Pobudnica procesa: vseitalijanska protifašistična organizacija nekdanjih zapornikov in internirancev.

Med stoenainpetdesetimi pričami, kolikor jih je poklical preiskovalni sodnik dr. Serbo, bo šest prič iz Jugoslavije, ena od teh je iz Izole.

Govorilo se bo o zločincih EINSATZKOMANDE REINHARD, usposobljenih za množično ubijanje po navodilu »v čim krajšem času pobiti čim več ljudi«, govorilo se bo o zločinih najtemnejšega kova, kakršnih človeštvo še ni imelo na seznamu... To so ljudje, ki jih ne moremo šteti med ljudi, kot je v pogovoru, ki ga je nedolgo tega pripravil republiški odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Slovenije, je dejal dr. Tone Ferenc.

»Imena zanje moramo še iznajti!«

EINSATZKOMANDA REINHARD, ki je svojo morilsko pot začela devetnajstodevtrinidesetega leta in sklenila devetnajstopetintridesetega, se je septembra devetnajstotriinštiridesetega leta ustavila v Rižarni, pomembnem členu tega uničevalnega procesa.

Kaj vse se je dogajalo v tržaški Rižarni, verjetno ne bo moč nikoli odkriti.

Vemo le, da človeškim izvržkom, ki so tam ubijali pod imenom EINSATZKOMANDE REINHARD, to ni bilo dovolj... O tem, kaj so počenjali na našem ozemlju, predvsem na področju tako imenovane jadranske operativne cone, kar v obtožnici ni zajeto, je verodostojno in pretresljivo spregovoril Maks Zadnik v zapisu, ki smo ga pričeli objavljati na šesti strani na-

šega časnika in katerega nadaljevanje bo sledilo v prihodnji številki.

O procesu v Trstu, ki naj bi razgrnil široko zločinsko dejavnost EINSATZKOMANDE REINHARD, ne le nemških esesovcev, marveč tudi njihovih pomagačev, bomo še poročali... Sklenili jo bomo ob koncu procesa z obsodbo, ki bi ne smela izbirati besed in ne zmanjševati krivde krivih, kot bi se nikoli več ne smelo ponoviti kaj takega, kar je na straneh svoje zločinske zgodovine zabeležila EINSATZKOMANDA REINHARD.

Pa ne le v tržaški Rižarni.

str. 6

Srečanje v Novi Gorici

Naš časnik mora biti še več — ne samo podoba večrajšnjega dne. Jutro se rodi, da bi živel dan. V nas živijo spomini, mi pa živimo na trdnih, svobodnih tleh. Berci umirajo, a umrli ne bodo nikoli. Vsak dan več jih je, mladih, kot so bili tisti, ki so izbojevali svobodo. Tudi naš čas ne more biti brez njih; zahteva jih revolucija, borce zahteva delo in jih zahtevajo družbene spremembe. Naša družba ni in ne bo podpirala oportunistov, ljudi, ki bi stali ob strani. Se naprej se bomo borili proti nepravilnostim in vsemu tistemu, kar nima nič skupnega s samoupravnim socialističnim sistemom, s pridobitvami naše revolucije, s krepostmi tistega časa, o katerem ne govorimo zaman.

str. 13

Pred Srebotnikovim sodnim procesom

Po večmesečnem preiskovalnem zaporu bo domobranec Franc Srebotnik končno le prišel pred okrožno sodišče, kjer bo javno podal svoj zagovor in obračun za zločinska dejanja, ki jih je v času NOB zagrešil pod vodstvom klerikalnih izdajalcev in zločincev.

Od jeseni 1944 do spomladi 1945 je bil komandir domobranske posadke v Idriji. Partizanski dnevnik je nekajkrat pisal o zločinih in ropanju idrijskih domobrancev v tistem času.

V rubriki »Krajevne vesti« preberemo:

19. decembra 1944:

Idrija: 19. XI. smo zvedeli pretresljivo vest, da so domobranci idrijske posadke ubili povsod poznanega in priljubljenega aktivista, rudarja Jakoba Carla. Omenjenega tovariša so zločinci aretirali dne 27. novembra v jašku severovzhodne jame. Odpeljali so ga v svoje zapore na pobočju griča sv. Antona, kjer so ga med zasliševanjem toliko časa in tako brutalno pretepali, da je izdihnil. Njegovo smrt so prikrivali dva čini, nato so pa vrgli v javnost laž, da se je sam obesil. Dragi Jaka, v imenu tvojih tovarišev-rudarjev, se poslavljamo od tebe s priznanjem tvojemu požrtvovalnemu delu za svobodo. Tovariši rudarji bomo maščevali tvojo mučeniško smrt!

Ilko

28. februarja 1945:

Čekovnik — Cerkljansko: Ni dolgo tega, kar so nas obiskali netljubi švabski in domobranski gostje. Ljudstvo je bilo kaj malo vzradoščeno, ko je zvedelo, da se bliža vasi ta tolpa. Čeprav je prišla po skritih, samotnih poteh, ki jih ne uporabljajo niti partizani, smo za njen prihod še pravočasno zvedeli. V nekaterih hišah so se banditi ustavili in poropali vse, kar jim je dišalo.

Divjali so in ponekod razbili pohištvo. Znašali so se nad civilisti in jim grozili s smrtjo. Kot zavedni Slovenci smo globoko in težko občutili sramoto svojega naroda, ko smo gledali, kako daleč so prišli sinovi slovenskih mater in kam jih je pripeljalo hlapčevstvo in pomanjkanje narodnega ponosa. Blizu je čas, ko bomo oprali ta madež z narodnega telesa! Tisti, ki si še niste umazali rok z bratsko krvjo, glejte, da vas konec ne zače v okupatorjevih vrstah! Takrat za vas ne bo milosti.

Slavči

2. marca 1945:

Vojsko: 16. t. m. (mišljen je februar, (p. pisca) so spet prišli Nemci in njihovi hlapci v našo vas. Poropali so več glav goveje živine in par konj, poklali nekaj prašičev in kokoši in pokradli obleko, odeje, kuhinjsko posodo ter razne druge predmete. Ponovno smo videli, da so belčki res pravi nemški hlapci. Medtem ko so Nemci pekli in jedli, so morali belčki skubsti kokoši, cepiti drva in nositi vodo. Da bi pokazali svojo versko vneto, so belogardisti vdrli v cerkev na kor in orglali vse mogoče posvetne popevke. Ne boste več dolgo uganjali svoje razbrzdanosti in nam oskrinjali cerkve! Bije vam zadnja ura.

Vida

★

Tem časopisnim vestem resnično ni kaj dodati, da se spozna zločin in izdajstvo idrijskih domobrancev z njihovim kolovodjo na čelu.

Idrijski zapori niso nikdar samevali. Okupator in njegovi hlapci so pač skrbeli, da so z mučenji in pobijanjem poskušali strahovati zavedno prebivalstvo. Partizanski dnevnik seveda ni mogel pisati o vseh teh številnih zapornikih, saj bi slehernemu od njih, če bi ga omenil, stanje samo še znatno poslabšal. To bi pomenilo prilivati olja na ogenj trpečih žrtev. Zato pa je med ljudmi še kako živ spomin na prestano gorje in na zločine, ki so jih domobranci in Nemci počenjali tudi v Idriji in okolici.

C. ZUPANC

UTRINKI IN ODMEVI

Verni in neverni

Ob koncu januarja letos se je v Vrtojbi sestal aktiv družbenopolitičnih organizacij s starejšimi člani Zveze komunistov. Na omenjenem sestanku je bilo ostro obsojeno delovanje vaškega župnika, apostolske administrature in zamejski časopis »Katoliški glas«. Stirideset prisotnih predstavnikov je zavzeto sodelovalo v razpravi, ki jo je vodil predsednik SZDL Vrtojba tovariš Gabrijel Pelicon. Le-ta je pojasnil kako in na kakšen način je dal vrtojbenski župnik oglas o pripravi otrok na birmo, kako naj jim pri tem pomagajo starši. Toda pri omenjenem ogasu je zagrešil župnik neopustljivo napako. Postavil je več vprašanj, na katera naj bi verniki pismeno odgovorili. Seveda vprašanja niso imela prav nič skupnega s področjem delovanja vere in verske skupnosti. Župnik tudi ni pozabil uporabiti stare fraze: povej mi s kom se družiš, pa ti povem kdo si!

Okrožnica apostolske administracije iz Kopra razlaga svojo teorijo še precej ostreje. Krajane ločuje na verne in neverne, ne dovoljuje združevanja otrok staršev vernih z otroki nevernih staršev. Kaj pomeni takšno sektaštvo je razumljivo in je ne navsezadnje tudi protiustavno.

Razprava političnega aktiva, ki je ostro obsodila početje domačega župnika, zahteva od odgovornih organov proti njemu zakonit postopek.

»...Kako je mogoče po tridesetih letih osvoboditve naše domovine ločevati ljudi na 'bele' in 'rdeče', na verne in neverne? Koliko krvi je bilo prelito med NOB, da smo zgradili bratstvo in enotnost naših narodov? Ne smemo dovoliti, da bi dandanes prav tisti kler, ki je med vojno povzročil toliko bratomorne vojne, nadaljeval s svojo teorijo in prakso.« je zaključil starejši član ZK iz Vrtojbe.

Prisotni so se tudi spraševali, kako je mogoče, da škofija v Kopru tako svobodno deluje. Od lanskega novembra dalje, po župnikovem ogasu, je v Vrtojbi čutili zadržanost in praznino med vernimi in nevernimi občani. Se bolj boleče je to vprašanje med mladino, na katero ima župnik določen vpliv. Vrtojbenski župnik je zelo podjeten in nenavsezadnje eden tistih, ki slepo opravlja naloge apostolske administrature.

LEOPOLD KOTAR

Umor v Frankfurtu

V frankfurtskem predmestju Sachsenhausnu so preteklo soboto zahrbtno ubili našega konzula v Frankfurtu Edvina Zdovca. To je že tretja žrtev iz vrst naših diplomatskih predstavnikov v tujini. Grozni zločin, ki ga je zakrivila ustaška sodrga, obsoja vsa naša in pa tudi demokratična evropska javnost.

in sodelovanja. Vlada SFRJ je s tem v zvezi že večkrat opozarjala vlade nekaterih držav, kjer delujejo emigrantske teroristične organizacije, še posebej pa vlado ZR Nemčije ob zadnjih bombnih atentatih na naša predstavništva. Upravičeno smo pričakovali, da bo varnost naših predstavnikov in državljanov v prihodnje zagotovljena, zgodil pa se je nov, še hujši zločin...

S podobno izjavo je tudi ZIS 9. tm. obsodil umor in zahteval od ZRN dosledne ukrepe. Zvezni sekretar za zunanje zadeve Franjo Herljevič, ki je imel še pred nekaj tedni v tej zvezi pogovore z nemškim kolegom, je izročil nemškemu veleposlaniku

v Jugoslaviji poslanico za notranjega ministra. S protestnimi zborovanji je zločin v Frankfurtu odločno obsodila tudi vsa slovenska javnost.

Najvišji predstavniki ZR Nemčije so obljubili, da se bodo odločno postavili po robu terorizmu. Pa bodo lahko uresničili svoje obljube? Bojimo se, da dobra volja poštenih ljudi ne bo zadostovala, če pomislimo, da so že prejšnji mesec imeli sestanek predstavniki terorističnih skupin iz več zahodnih držav, kot je povedala agencija DPA. Njihovi botri so še vse preveč vplivni.

P. V.

V jugovzhodni Aziji še ne bo miru

Vietnam, Laos in Kambodža zdaj živijo v miru. Kljub temu pa ni moč trditi, da je nevarnost vojne v tem delu sveta odstranjena do konca.

Kaže, da v jugovzhodni Aziji še dolgo ne bo miru. Notranjepolitični položaj na Tajskem postaja vse bolj napet. Številna poročila govorijo o napadih gverilcev. Ni dolgo tega, ko so gverilci napadli sredi dneva električno-centralo in sedež okraja Udorn Thani. Vojaki tajske armade so po radiu zaprosili za okrepitev in ko je pomoč prišla, so napadalci izginili; helikopterji so tudi za gverilce zelo nevarni. Samo 24 ur pozneje je na drugem koncu države zletel v zrak džip s policaji. Kar je bilo še živih, so padli pod rafali. Gverilske akcije so torej zelo številne. Po večletnem premirju levičarske sile napadajo, ker so jih opogumili uspehi naprednih gibanj v sosednem Laosu in Kambodži. Vojški krogi v Bangkoku so zaskrbljeni in govorijo, da bo v sušnem obdobju potrebna prava ofenziva. Mnoge ceste na severu in severovzhodu so razglasili za nevarne, četudi nečje priznati obstoja osvobojenih ozemelj.

Po tajskih uradnih statistikah štejejo gverilci, ki jih vodi komunistična stranka, najmanj 16.000 mož. Razumljivo je, da lahko računajo na podporo sosednih držav. Baje prejemajo orožje iz Vietnama, Laosa in

Kambodže, kjer tudi vežbajo vodilne kadre. Uradna tajska armada, ki so jo opremili in izvežbali Američani, šteje 140.000 mož. Ni znano, koliko ljudi je v policiji, ki je posebej izurjena za boj proti revolucionarni vojski.

Bistvo tajskega notranjega problema je v tem, da v Bangkoku kot glavnem mestu države vodijo centralistično politiko. Vsa politična, gospodarska in socialna vprašanja rešujejo samo v prestolnici, ki je na račun skrajnega siromaštva in zaostalega kmetijstva postala moderno velenje evropskega tipa. Vladajoči meščanski razred živi bolj razkošno kot kapitalisti v najbolj industrializiranih državah. Po dolgih letih vojaške diktature je v »revoluciji« leta 1973 prišel na oblast po zakoniti poti Kukrit Pramođ, čigar vlada poskuša rešiti glavne probleme. Med drugim išče možnosti, da bi kmetovalci imeli višje dohodke. Zato so zvišali ceno rižu, ki je glavni pridelek. Razpisali so tudi volitve, ki bodo v aprilu. Vlada pa nima prave moči, ker je rezultat zelo trhle koalicije meščanskih strank. Na prejšnjih volitvah je nastopilo kar 44 političnih strank. Če bodo rezultati taki kot so bili na prejšnjih volitvah, tudi nova vlada ne bo dovolj močna, da bi lahko izpeljala najnujnejše reforme. Verjetno je, da se bodo razmere poslabšale in da bo vojska spet prevzela oblast. V tem primeru ne bi imeno nobene koristi ljudstvo, marveč le tisti krogi, ki so tesno povezani z interesi ZDA. Kratkovidna politika bo povzročila še hujši nemir, ki bi utegnil postati nevaren tudi za sosedo.

P. V.

ZUNAJ NASIH MEJA

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

Na vprašanje o uveljavljanju delegatskih odnosov v dravograjski občini in aktivnosti borcev na tem področju, je odgovarjal predsednik občinskega odbora ZZB NOV Dravograd tovariš JOŽE GOSTENČNIK.

1. Kako so v vaših organizacijah zaživi delegatski odnosi in kje vse so borci vključeni kot delegati?

Naši delovni ljudje so delegatski sistem že sprejeli kot osnovo samoupravljanja. Mislim, da so ga sprejeli tako, kot so leta 1950 delavske svete.

Na območju občine Dravograd so člani združenja borcev NOV vključeni kot delegati samoupravnih organov in vseh delovnih organizacij, kjer so zaposleni, v občinskem skupščinskem sistemu in v družbenopolitičnih organizacijah. Le v občinskem sindikalnem svetu ni nobenega člana ZB. Povezujemo se tudi z mladinsko organizacijo.

Naši borci sodelujejo tudi v krajevnih in samoupravnih interesnih skupnostih ter v kmetijski združni organizaciji.

Glede medsebojnega sodelovanja pri reševanju tekočih problemov in pri načrtovanju razvoja občine menim, da se v teh stvareh odgovorni forumi in organi v občini med seboj premalo dogovarjajo. Zato se potem v javnosti pojavljajo različna mnenja, kar občane moti in v njih včasih tudi izzove pomislek, da smo za izpeljavo določenih naloge premalo resni ali pa da nismo dovolj sposobni.

Borci smo ves čas s skrbjo negovali tradicije narodnoosvobodilne vojne. V ta namen smo postavili spomenike in spominska obeležja v vseh krajih, ki spominjajo na zgodovinske dogodke. Organiziramo in udeležujemo se tudi drugih prireditev in plov, s katerimi oživljamo zgodovino NOV, prirejamo partizanske pohode in podobno.

Pod mentorstvom našega prera- umrlega člana Viktorja Čeha smo pred leti začeli tesno sodelovati s taborniško organizacijo, ki je ena najdelavnejših v občini. V zadnjem času smo našli boljše oblike skupnega dela tudi z mladinsko organizacijo, ki je razvila živahno dejavnost na področju razvijanja tradicij NOV. Vabi nas na svoje pohode, sodeluje z nami pri organizaciji plov in pri urejanju zgodovinskih spomenikov.

2. S katerimi posebnostmi se ZZB NOB zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Borci, ki se vključujejo v delegatski sistem, se tu srečujejo s problemi, ki so po vsebini skupni vsem, t. j. reševati je treba gospodarska, komunalna in druga vprašanja, ki se v občini pač pojavljajo. Vsekakor si vsi, ki delajo na teh področjih, žele, da bi bilo delo uspešno in tudi je, saj smo v občini uredili že prenekatere težavne zadeve. Se pa v določenih primerih pojavljajo nezaželjene situacije n. pr. pri zavzemanju stališč ali načinu razreševanja določenih vprašanj. Nas je pretekla vojna naučila vztrajnosti in brezkompromisnega ravnanja in tega, da akcija poteka udarno in hitro. Takšno vzdušje sedaj včasih pogrešamo. Zato nas imajo morda za preveč nestrpne ali celo za diktatorske. Naši člani ZB NOV so tudi prizadeti, kadar ugotavljajo in občutijo, da se njihova utemeljena stališča premalo ali celo ne upoštevajo.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Omenil bom samo eno stvar. Poudaril sem že, da so sedaj delegatski odnosi izhodišče za bodoči razvoj delavske samouprave. Treba jih bo graditi zavestno in vztrajno. Mislim pa, da je glavna ovira na poti takega razvoja v tem, ker naši delegati niso dovolj poučeni, ker jim ne nudimo dovolj izobraževanja in ker se morda sami za izobraževanje še premalo zavzemajo. Menim, da mora vsak, ki hoče o nečem odločiti, spoznati pravo vsebino stvari, o kateri odloča. Če tega ni, se sprejemajo napačne odločitve, ki povzročajo kritiko in kritiziranje. Če se k temu pridruži še pomanjkanje samokritičnega ocenjevanja dela, potem nastajajo nezdružne situacije, ki lahko škodljivo vplivajo ne samo na sredino, v kateri tak pojav nastane, temveč tudi na širše področje.

M. V.

Zobozdravstveno varstvo borcev NOV

Zobozdravstveno varstvo borcev NOV je v Sloveniji še skoraj povsem neurejeno. Razen redkih (npr. v Mariboru in v Ljubljani) borci nimajo svojega dispanzerja, ki bi bil za borce še kako potreben, saj se moramo zavedati, da so bolni zobje lahko žarišče številnih drugih bolezni. Nujni bi torej bili preventivni sistematski pregledi ter terapevtsko zdravljenje, česar pa borci v prenapolnjenih zobozdravstvenih domovih ne morejo biti deležni. V vsaki občini bi morali ustanoviti posebno zobozdravstveno ambulanto za borce, v kateri bi delal celoten team (terapevt, zobni asistent in zobni tehnik), ker le tako organizirano delo bi teklo nemoteno.

Naloge zobozdravstvenega varstva borcev NOV se je lotil tudi mestni odbor ZZB NOV v Ljubljani in omogočil, da so na

podlagi sklepov regionalne zdravstvene skupnosti, programov občinskih zdravstvenih skupnosti in programov v Zdravstvenem domu v Ljubljani organizirali v Nebotičniku posebno ambulanto, ki nudi popolno zobozdravstveno oskrbo borcev NOV.

Dispanzer za zobozdravstveno varstvo borcev NOV v ljubljanskem Nebotičniku dela že več kot leto, saj so prve paciente sprejeli 1. oktobra leta 1974. Denar za ureditev prostorov in nakup potrebnih instrumentov sta prispevala mestni odbor ZZB NOV Ljubljana in Zdravstveni dom Ljubljana. Ambulanta je lepo urejena in opremljena z novim vrtnim strojem, kompletno stensko omaro za instrumente in material ter z vsemi drugimi potrebnimi pripomočki, katerih nakup je omogočil mestni odbor ZZB NOV Ljubljana. Zdravstveni dom je prispeval denar za adaptacijo prostorov, kar tudi ni bilo malo.

Dispanzer dela neprekinjeno vsak dan od 7.—19. ure, vsak team pa še eno soboto v mesecu od 17.—19. ure. Ordinirata dva terapevta, dve zobni asistentki, v laboratoriju

pa dva zobna tehnika, se pravi, dva popolna zobozdravstvena teama.

Nove paciente sprejemajo vsak dan. Tiste z bolečinami sprejemajo takoj in jim nudijo pomoč, druge pa naročajo po vrstnem redu. Naročilna doba je okrog dvanajst dni, vendar se je v zadnjem času močno podaljšala (celo na dvajset dni) zaradi vse večjega priliva bolnikov zunaj Ljubljane, kot na primer iz Domžal, Medvode, Grosupljega, Vrhnike, Škofje Loke, Kamnika, Velikih Lašč ter celo iz Novega mesta, Metlike, Črnomlja itd. Ljudi iz teh krajev res da ne odslavimo, čeprav je dispanzer v Ljubljani namenjen le borcev iz vseh petih ljubljanskih občin, močno pa podaljšujejo čakanje ostalim borcev. Razlogi, zakaj hodijo v Ljubljano, so različni. Nekateri pravijo, da jih v domačem kraju ne sprejmejo, ker imajo borci svojega zobozdravnika v Ljubljani, ali pa morajo čakati celo tri mesece. Prav ob tem se jasno pokaže, kako potrebni so zobozdravstveni dispanzerji v vsaki občini. O tem smo se pogovarjali tudi z dispanzerjem za borce v ljubljanskem Nebotičniku tovarišem Vinkom Škrokom.

Mnenja sem, da bi morali precizirati delokrog in prioriteto dela v tej naši zobni ambulanti, oziroma urediti zobozdravstveno varstvo za to vrsto populacije tudi zunaj Ljubljane, ker naša ambulanta ne more zadovoljiti vseh potreb zobozdravstvenega varstva niti v Ljubljani, še posebej pa ne v širši regiji. Zato bi bilo potrebno pri vsaki občini organizirati zobozdravstveni tim, ki bi nudil popolno zobozdravstveno varstvo borcev NOV. Tega se zavedajo tudi zobozdravstveni delavci v ZD v Ljubljani, zato bodo poskušali urediti dispanzerje za zobozdravstveno varstvo borcev v vseh ljubljanskih občinah. Tako naj bi bilo tudi drugod po Sloveniji. Seveda se pojavlja ob tem tudi vprašanje denarja in kadrov, vendar menim, da to ne bi smelo biti ovira.

Z ustanavljanjem zobozdravstvenih dispanzerjev za borce v občinah bi razbremenili našo ambulanto, ki pa bo imela še kljub temu veliko dela. Naša ambulanta naj bi bila nekakšna osrednja ambulanta, ki bi bila tesno povezana z vsemi drugimi. Zobozdravstveni delavci s tega področja bi se seveda morali večkrat sestajati na strokovnih sestankih, kjer bi se pogovarjali o metodi dela in si izmenjali izkušnje. Srečevati bi se morali tudi z vsemi drugimi zdravstvenimi delavci, ki delajo na področju zdravstvenega varstva borcev.

Ker smo pred dobrim letom komaj začeli, se zavedamo, da ni šlo vse tako kot smo si želeli mi in pacienti. Toda ob takšnem številu pacientov (skupno število vseh obiskov v ordinaciji je 12441, kar pomeni povprečno petdeset na dan) je res težko delati.

M. V.

Seje republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV

V zadnjem času so vsi republiški in pokrajinski odbori ZZB NOV imeli seje predsedstva, na katerih so pregledali delo v preteklem obdobju, spregovorili o načrtih in nalogah v prihodnje ter obravnavali današnja družbeno in politično podoba naše družbe, s posebnim ozirom na vlogo in aktivnost borcev v njej.

V uvodnem govoru na seji predsedstva ZZB NOV SR Hrvatske, je predsednik Pero Car poudaril, da v naši samoupravni socialistični družbi ne sme biti problema, ki ne bi zadeval tudi borce, kakor ne sme biti nobenega borčevskega vprašanja, ki se ne bi tikalo celotne družbe. Ko je spregovoril o negovanju revolucionarnih tradicij v SR Hrvatski, je opozoril na nove oblike dejavnosti na tem področju in na vse večjo angažiranost vseh delovnih ljudi, še posebej mladih, da tradicija naše revolucije ne bi nikoli zamrla, kajti uskrb za revolucionarne tradicije je naloga vse družbe, ne samo Zveze borcev. Koliko je borčevska organizacija na Hrvaškem na tem področju uspela, pove podatek, da je pri pismenem in likovnem izražanju na temo revolucije sodelovalo že več kot osemsto tisoč učencev, da je za spomenike in spominska obeležja skrbelo nekaj sto pionirjev in drugih občanov, umetnikov, v raznih pohodih na spominske kraje pa je sodelovalo več kot tri milijone ljudi. V nadaljevanju govora je tovariš Car poudaril, da smo premalo storili za predšolsko vzgojo otrok v duhu revolucije, večkrat so neprimerni tudi programi in učbeniki za osnovno in usmerjeno izobraževanje.

V nadaljevanju je tovariš Car spregovoril tudi o skrbi za borce ter o sedmih zveznih zakonih, ki bodo urejali to področje. Opozoril je nadalje na nepravilnosti, do katerih prihaja v skrbi za borce med bolj in med manj razvitimi občinami.

Tudi pokrajinski odbor ZZB NOV SAP Vojvodine je imel sejo, na kateri je bilo med drugim povedano, da si je borčevska organizacija v Vojvodini prizadevala vključiti čimveč ljudi v reševanje aktualnih idejno-političnih in družbenoekonomskih vprašanj. Aktivnost borcev je bila usmerjena še na širjenje in negovanje revolucionarnih tradicij, v večanje in napredovanje družbene samozastite in ljudskega odpora ter skrb za borce in vojaške invalide.

V vsej svoji dejavnosti so se borci tesno povezali z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi, s samoupravnimi organi v delovnih organizacijah ter z drugimi institucijami, predstavniškimi telesi in njihovimi organi.

Tudi predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Bosne in Hercegovine je imelo sejo, na kateri je predsednik Niko Mihaljević povedal, da so si borci v BiH prizadevali uresničevati zahteve desetega kongresa ZKJ, VI. kongresa ZK BiH in VII. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Ni dvoma, je poudaril tovariš Mihaljević, da so borci v BiH predani zastavljeni politiki in so storili vse, da bi zaživel v vsakodnevnih akcijah in nalogah. Značilnost preteklega obdobja je tudi vse večja idejna in akcijska enotnost borčevske organizacije in še tesnejše sodelovanje z vsemi idejnopoličnimi organizacijami, od krajevnih skupnosti do republike. Takšna aktivnost in delo v minulem obdobju sta dala dobro podlago in pogoje, da bo letos mogoče preiti k še boljsemu organiziranju in angažiranju borcev in borčevskih organizacij pri vseh družbenopolitičnih in gospodarskih vprašanjih v okolju, kjer delajo in živijo.

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Makedonije je na seji ugotovilo, da so tudi pri njih uresničevali zahteve prej omenjenih kongresov, spremljali pa so tudi pripravo programa o družbenem in ekonomskem razvoju republike v naslednjem petletnem obdobju, kot tudi politiko dolgoročne razvoja Makedonije do leta 1985. Oprede litve predsedstva so služile za orientacijo tudi občinskim in krajevnim organizacijam Zveze borcev. Predsedstvo in drugi organi ZZB NOV Makedonije so v minulem obdobju reševali tudi vprašanja negovanja revolucionarnih tradicij NOV in revolucije ter socialnoekonomska vprašanja borcev, invalidov in članov družin padlih.

V Prištini pa je predsedstvo pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosovo pod predsedstvom Milana Krtolica sklenilo, da se bodo borci še aktivneje vključili v boj proti vsem notranjim in zunanjim sovražnikom, proti vsem, ki kakorkoli ogrožajo pridobitve narodnoosvobodilne vojne in revolucije, socialističnega samoupravnega sistema, neodvisnosti ter bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Borci bodo začeli tudi širšo družbenopolitično aktivnost, da bi delovne ljudi in vse občane čimbolje seznanili z ljudskim odporom in družbeno samozastito.

Srečanje borcev

V spomin na dan, ko je 6. februarja 1944. legendarna 14. divizija pri Sedlarjevem stopila na slovenska tla v takratnem osrčju rajha, je bilo minulo soboto v ljubljanskem Domu armade že 13. tradicionalno tovariško srečanje bork in borcev Tomšičeve, Serčerjeve in Bračičeve brigade. Več kot tristo zbranih je po otvoritvenih besedah Mihe Butare-Aleksa prisrčno pozdravilo v svoji sredi:

Franca Leskoška-Luko, Lidijo Sentjuro, Sergeja Kraigherja, Viktorja Avblja-Rudija, Franca Tavčarja-Roka in Marjana Breclja ter predsednika RK ZSMS Ljuba Jasniča, ki je v svojem govoru med drugim dejal:

»Mladi smo zadovoljni in ponosni, da smo del velike vojske samoupravljalcev, državljanov, samoupravne socialistične Titove Jugoslavije; vojske, ki je zrasla iz krvi v osvobodilni vojni iz vseh naših narodov in narodnosti. Narodnoosvobodilni boj bo vedno tista zakladnica, v kateri bomo našli vir našega dela na področju revolucionarnih tradicij. Vendar mladost in poznavanje revolucije sama po sebi nista dovolj. Tu nam je potrebna vaša pomoč, pomoč bork in borcev, ki so se v najtežjih dneh, v najtežjem letnem času podali na več kot 500 km dolg marš, za kar ste imeli veliko moralno zavest in moč, ki sta jo nabrali v številnih bojih po vsej Sloveniji.

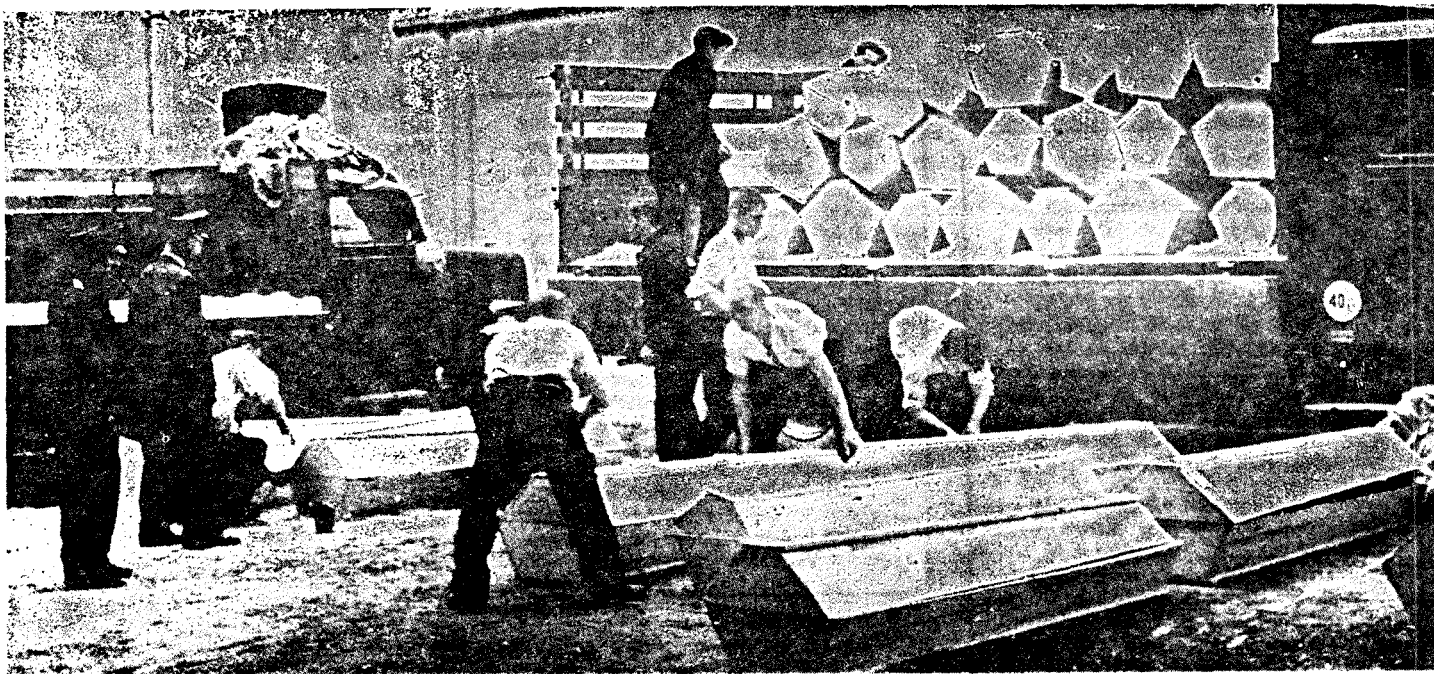
Želimo in hočemo, da ostane legendarni pohod 14. divizije v naši zavesti in da oživlja v naši akciji, akciji generacije, ki vam z vsem spoštovanjem za izbojevano svobodo in mir lahko reče le skromni »hvala« in obljubi, da vas bomo nasledili, če bo to potrebno.«

Prisrčnega tovariškega srečanja se je udeležila tudi delegacija enote JLA, ki nadaljuje tradicije legendarne 14. divizije in je poskrbela v glavnem za kulturno zabavno del; pri tem pa velja poudariti, da so vse gostinske usluge (jedačo in pijačo) plačevali udeleženci srečanja sami.

Foto: Franc Modic, S. S.

Ob 30. obletnici osvoboditve jetnikov iz celjskega zapora »Stari pisker« obujajo nekdanji osvoboditelji z rešenimi jetniki spomine na ta razburljivi dogodek. Redkokatera udarna akcija ilegalcev med narodnoosvobodilno vojno se namreč po nenavadno drzni zamisli, junaškem tveganju in pomembnosti lahko primerja s tem znamenitim podvigom v Celju v noči na 15. december leta 1944: šest ilegalcev-diverzantov z območja okrajnega komiteja KPS Celje-mesto je v najtežjih okoliščinah osvobodila množico jetnikov iz ene najstrašnejših mučilnic slovenskega ljudstva.

Krste s trupli ustrelenih talcev so vozili v Gradec

OSVOBODITEV IZ „STAREGA PISKRA“

Od nadvse uspešnem poletu narodnoosvobodilnega gibanja v širšem celjskem okolišu poleti in jeseni 1944 je med političnimi delavci-ilegalci veljalo območje mesta Celje z najbližjo okolico vsekakor za najtežavnejše v vsem okrožju. Ze prihajati v tako razvpit nacistični gestapovski brijol, ostati v njem na delu in se spet vračati je pomenilo toliko, kot igrati se s smrtjo. O tem so pričale številne žrtve.

Na konferenci terenskih političnih delavcev in aktivistov v prvi polovici decembra 1944 v Dramljah, ki sta jo vodila sekretar in članica Okrožnega komiteja KPS Celje Sergej Kraigher-Andrej in Milica Gabrovec-Lenka, na njej pa je sodelovalo tudi okrog sto udeležencev iz okrajev Celje-mesto, Celje-okolica in Konjice, so med drugim, kot že nekajkrat poprej, govorili tudi o tem, da je treba nujno vzpostaviti stike s zaporniki v »Starem piskru«, ki so bili

zagotovili pa jim je, da jim bo odprl glavna vrata točno ob dveh, je načrt dobival čedalje določnejše oblike. Potem ko se je odpravil domov, so drugi do podrobnosti izdelali načrt.

Kot bi bilo samo po sebi umevno, so se vsi udeleženci pogovora — Riko Presinger-Zarko, Jože Zelina-Očka, Ivan Grobelnik-Ivo in Dominik Lebič-Boris — brez pomišljanja že tudi vživel kot prostovoljni udeleženci akcije. Ker je imel sekretar Martin Klančičar-Nande poškodovano nogo in ni dovolj poznal celjskega terena, ga niso predvideli za člana skupine. Zato sta odšla Zarko in Ivo pod Kunigundo po okrajnega gospodarskega referenta Jožeta Gabra-Brusa in kurirja Radka Dobrajca-Zdravka. Medtem ko se je prvi nemudoma odločil za sodelovanje, je Zdravko okleval in se izgovarjal, da mora še oddati pošto za Smartno, obljubil pa je vseeno, da bo najkasneje do šestih popoldne pri Zviževih.

so se odpravili ob potočku, ki teče čez Lopato, zatem so prečkali polje med Babnim in Lavo ter cesto med Ložnico in Babnim. Pod Zarkovim vodstvom so zatem nadaljevali pohod ob neosvetljeni levi strani železniške proge, se pred močno osvetljenim železniškim mostičem prek Sušnice na Lavi sp plazili čez progo in se približevali kostanjem pri športnem prostoru na Glaziji.

Ker so tja prispeli precej po desetih zvečer, ko je bila v mestu že policijska uro in sprčo tega gibanja se posebej omejeno, so ostali kar tam, ne da bi se bili poskušali vtihotapiti v Dobrajčevo drvarnico nasproti vhoda v »Stari pisker«, kot so se bili prvotno domenili. Zaradi močnejše razsvetljene Ljubljanske ceste so se prikrili v senci, vsak za svojim kostanjem, in opazovali dokaj pogostne nemške patrulje, ki pa so se po eni uri vidno redčile. Čakati so morali dolge tri ure, kar je bila seveda velika duhovna obremenitev.

Na Glaziji so se zaradi možnega srečanja s kako nemško patruljo dogovorili za zvijačo, da bosta Zarko in Nande, oblečena v nemški uniformi, na videz vodila v zapor ujetе partizane — Očka, Iva in Borisa, seveda z orožjem pod plašči, za njimi pa bo stopal še tretji nemški uniformiranec — Brus. In ko je manjkalo le še nekaj minut do druge ure, so se tako razporejeni odpravili po Ljubljanski cesti. V skrajni napetosti in pripravljeni na vse, so prisluhnili odmevom svojih korakov. Ko so prešli Vodnikovo ulico, kjer je bila policijska postaja in je pred njo stal stražar, ne da bi jih bil z razdalje desetih metrov ustavil, je bilo treba napraviti le še nekaj deset korakov in že so se znašli ob obzidju ter končno pred železnimi vrati enega najstrašnejših zaporov nacistične okupacijske strahovlade.

Pred vrati jih je s prižgano baterijsko svetilko in šopom ključev čakal Grad, ki od nestrpnosti ni mogel vzdržati v notranjosti. Načrt se je torej uresničeval v najlepšem redu. Grad jih je povedel v notranjost in namignil proti sobi ob sprejemnici. In že so borci vdrli vanjo ter z naperjenimi brzostrelkami presenetili dva paznika, medtem pa se je Zarko polastil njunih dveh pištol. Slovenski paznik Dosedla je moral zatem z Gradom pomagati odpirati celice, drugega pa je Ivo odvedel v prvo nadstropje. Medtem ko se je skupina usmerila proti hodnikom, je ostal Zarko ob znova zaklenjenih vratih na stra-

ži. In ko se je nedolgo zatem oglašil telefon in je ženski glas vprašal, če je vse v redu, je na kratko in mirno pritrdil v nemščini.

Med tem je skrivnostna akcija v notranjosti zapora potekala nadvse uspešno. Nande, Brus, Boris in Očka so po Gradovih navodilih kmalu vdrli v vse prostore, kjer so spali pazniki, ter jih od povsod, presenečene in brez odpora, zganjali v nekoliko večji prostor v prvem nadstropju. Tam jih je zastražil Ivo z brzostrelko. Brus in Boris sta nazadnje vdrla še v sobo komandirja, ki je kar naprej ječal, da kaj takega vendar ni mogoče. Popolnoma skrušenemu sta dovolila, da se obleče, in še njega odvedla Ivo v varstvo. Še pred tem sta vzela njegovo pištolo in dve čisto novi brzostrelki z ustreznimi šaržerji. Eno si je obdržal Brus, ki je prišel v »Stari pisker« le s pištolo in tremi ročnimi bombami, drugo pa so izročili Gradu, ki se je po akciji pridružil partizanom. Grad je opozoril, da manjka še en stražnik. Tega je Nande poiskal v zgornjem nadstropju, in ga odvedel k drugim ujetnikom.

ZAPORNIKI NISO HOTELI IZ CELIC

Ko sta Grad in Dosedla v naglici odpirala celico za celico, razen tistih s kriminalci, je prišlo do nepričakovanega zapleta. Zaporniki nikakor niso hoteli iz celic. Vedeli so, da nameravajo gestapovski zločinci tisto jutro odgnati večji transport na morišče v Maribor, a da bi se utegnili v zaporu pojaviti partizani, si nihče niti v sanjah ni mogel predstavljati. Osvoboditelji so jih le s težavo prepričevali, da so res partizani in da tokrat ne gre za gestapovsko zvijačo. Položaj sta reševali jetnici Jelka in Zivka — ta je med rešitelji prepoznala celo svojega očeta »Očaka« — pa tudi nekateri drugi jetniki kot na primer vodja ciklostilne tehnike »Simon Gregorčič« Franjo Čretnik-Marjan, ki so ga bili Nemci skupno s sodelavcem Ferdom Vebrom-Zoronom, zajeli 3. novembra v Zavrhu in je s terena dobro poznal vso skupino.

Med odpiranjem celic na ženskem oddelku jih je poskušala ovirati razvpita nemška paznica. Ko je divje klicala komandanta na pomoč, jo je Nande brž utišal tako, da jo je zaprl v neko celico brez oken. (se nadaljuje)

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

zvečine aktivni borci, storiti pa tudi vse za njihovo rešitev.

Po konferenci so obravnavali razne možnosti glede povezave z zaporniki oziroma njihove rešitve, član okrožne propagandne komisije Riko Presinger-Zarko, vojni referent za okraj Celje-mesto in hkrati član okrajnega komiteja Dominik Lebič-Boris ter član okrajne gospodarske komisije Ivan Grobelnik-Ivo. Ugotovili so, da bi se najlažje kaj dosegli prek paznika v »Starem piskru« Ivana Grada, ki se je bil prav tedaj pripravljal, da se bo kot aktivni sodelavec osvobodilnega gibanja moral umakniti pred razkritjem v partizane. Za Gradovo delovanje sta vedeli mladinski aktivisti Cvetka Zelinko-Zivka in Majčka Kolenc-Jelka, ki sta nekajkrat vodili sestanke na njegovem domu, p. d. pri Samčevih v Runtolah pri Škofji vasi, a so ju bili Nemci pred nekaj dnevi zajeli in zasegli zapiske o delu skojevske in mladinske organizacije. Prav tako pa je bila policija medtem prišla dva mladinka, ki jima je Grad svoj čas svetoval, kako naj zaplenita dve pištoli pazniku Dosedli na njegovem domu, in sta tisto akcijo tudi res izvedla. Čeprav nehote, med morebitnim poostrenim zasliševanjem, bi ga bil kdo od teh le lahko omenil gestapovskim mučiteljem.

Po posvetu s sekretarjem okrajnega komiteja KPS Celje-mesto Martinom Klančičar-Nandetom so se omenjeni terenski delavci sestali pri Lebičevih, p. d. Zviževih v Slatini pri Smartnem v Rožni dolini in povabiti na pogovor še sekretarjevega namestnika Jožeta Zelinka-Očka. Grad je privolil, da bo partizanski skupini odprl vhodna vrata v »Stari pisker« in tudi sicer pomagal pri akciji. Navzočim je podrobno opisal razmere v zaporu. Z dvanajstimi ali trinajstimi pazniki ponoči ne bi bilo težko opraviti, ker običajno spijo v določenih prostorih ter le občasno in izmenično obhodijo hodnike in dvorišča, dežurstvo ob glavnem vhodu in pri telefonu v pritličju pa so prav tako opravljali po vnaprej določenih izmenah. Za takojšnjo akcijo pa je navzoče moralno obvezovala Gradova izjava, da namerava policija naslednji dan, 15. decembra, zgodaj zjutraj, odpeljati proti Mariboru osemdeset jetnikov, odbranih za ustrelitev v naslednjih dneh. Ker je bil Grad, kot naročeno, tisto noč določen za dežurstvo ob glavnem vhodu od druge ure,

Ker ga do pol osmih zvečer ni bilo, se je namesto njega odločil za odhod Martin Klančičar-Nande.

Potem ko so preizkusili orožje, se oskrbeli s strelivom in ročnimi granatami ter odložili vse nepotrebno, so se zarekli, da bodo načrt izpeljali do konca, pa četudi bo le en sam ostal živ. Živega ne smejo nikogar dobiti v roke! O morebitnih spremembah se bodo dogovarjali sproti, o vsem pa bodo odločali skupno.

PO BLATU V ZAPORE

Skupina šestih diverzantov se je od Zviževih v Slatini odpravila na pot proti Celju okrog osmih zvečer. Kot najboljši poznavalec kraja in razmer jo je vodil do savinjske železnice Ivo. Ker so se izogibali cest, jim je pohod skozi hladno, temno in megleno noč oteževal sila razmočen teren. Pogosto so se na blatnih njivah, razmečanih travnikih in v pravem močvirju ugrezali do gležnjev. Iz Slatine

Streljanje v celjskem »Starem piskru«

Zatrnik pred, med in po vojni

Dobro uro koda od Slaninikov, malo više v severni smeri in že smo na Zatrniku. Ta kraj je že leta 1941, v času znane decembrske vstaje v Gorjah in v Bohinju, gostil vse takratne borce. Iz Gorij se je vstaje udeležilo 150 mož, ki so se po neuspehu vrnili na svoje domove, kjer jih je gestapo aretirali in odpeljal v Begunje. Nekaj se jih je vrnilo, večino so poslali v kazenska taborišča v Nemčijo. Veliko jih ni prišlo nazaj, končali so v krematorijih.

Oglejmo si Zatrnik поблиže. Leži na jasi poključkega pobočja, 900 metrov nad morjem. Lepa, nova asfaltna cesta, od Bleda meri osem kilometrov, nas skozi si kovit Gorje pripelje na jasno s prečudovito okolico in čistim zrakom. Še v času fevdalizma je tod gospodaril le en mož. Imel je tri sinove, Anžeta, Adama in Martina. Posedstvo je razdelil na tri dele, dal vsakemu sinu en kos in tako so nastale tri še vedno dovolj velike kmetije z novimi gospodarskimi poslopi. Po imenih sinov so nastala domača imena kmetij in tako je še danes. Slišali boste: pri Adamovcu (današnji priimek Pretnar), pri Anžku (Urevc) in pri Martinovcu (Lah). Trden je pa le še Adamovc, ki ima dva sinova, od katerih eden bo ostal prav gotovo na zemlji in obdeloval očetovo posestvo. Pri Anžku je bilo dvanajst otrok, a ni nihče ostal doma. Odsli so za »boljšim kruhom« v dolino, oče in mati pa sta že pokojna. Tudi pri Martinovcu ni nič boljše. Poslopje je sicer v dobrem stanju zaradi solidne kritine, a kaj, ko sameva. Zadnji gospodar je umrl

za ranami v zadnji ofenzivi na Primorskem.

V kraju je še pred leti živel Podgošar (Divjak), Adamovčev sorodnik po materi, danes pa tu ne živi nihče več, vso zemljo so zasejali in prihajali le na kosnjo v poletnih mesecih. Sedaj imajo svojo kmetijo na Spodnjih Lazih.

Na Zatrniku ima precejšnje posestvo, in ga z ženo Marico tudi obdeluje, Jože Frčej. Že leta 1938 si je postavil prijetno restavracijo v alpskem stilu. V hiši si vedno lahko dobi dober domač kruh in zaseko, posebno še, dokler je restavracijo vodila sedaj že pokojna Jožetova sestra Terezija, ki so jo poznali ljudje daleč naokoli. Poleg domačij, ki sem jih že omenil, je na Zatrniku najti še obsežne senožeti in gozdne parcele prebivalcev iz vasi območja Gorij.

Kot sem že uvodoma omenil, je Zatrnik gostil leta 1941 prve partizane, ko so odhajali iz Gorij preko Zatrnika in Mrzlega Studenca na znano vstajo v Bohinju. Kot je znano, ta vstaja zaradi izdaje in drugih okoliščin ni us

Zasneženi Zatrnik danes.

Foto: Jože Ambrožič

pela. Tako so se borci preko Zatrnika vračali v rodne Gorje. Mnoge je ta vrnitev stala življenje ali vsaj aretacijo in mučenje po raznih taboriščih.

Sicer pa se partizani niso preveč zadrževali v bližini Zatrnika, ker je bil izpostavljen in hitro dostopen nemškim motoriziranim enotam. Kljub temu so Nemci že 13. marca leta 1942 Zatrnik skoraj izpraznili. Izselili so tri družine: Jožeta Frčaja in njegovo sestro Kati; pri Martinovcu vse, ki so bili še doma in pa Simona Urevca-Anžka, katerega družina je štela takrat enajst ljudi. Na Zatrniku so ostali pri Adamcu gospodar Tone in sestra Neža ter domači pri Podgošarju. Ti dve gospodinjstvi sta bili potem na Zatrniku ves čas okupacije.

Požigali pa na Zatrniku niso. Po okupaciji so se ljudje vrnili, le Stanko Lah, rojen 11. novembra leta 1914 v Spodnjih Gorjah, ki je pred vojno prevzel posestvo pri Martinovcu, se ni vrnil več.

Tudi Stanko je gostil partizane v decembrski vstaji. Aretili so ga in iz Begunj odpeljali v nemško taborišče. Dodelili so ga na delo kmetom, nato je bil mobiliziran v nemško vojsko. Zaradi bolezni so ga končno izpustili domov. Ostal pa doma ni. Pridružil se je partizanom na Pokljuki in stopil v Gradnikovo brigado na Primorskem, kjer je bil v zadnji ofenzivi hudo ranjen. Izkrvavel je med prenosom v bolnišnico Franjo. Tako je Martinovo gospodarstvo izgubilo pridnega in

vestnega gospodarja, domačija danes sameva.

Kakšen je Zatrnik v teh časih? Postal je center zimskošportne rekreacije. Izsekali in očistili so precejšen kos pobočja in postavili tri vlečnice in sedežnico za dobro in prijetno smuko. Smučišča sicer niso za zelo zahtevne in vrhunske smučarje, so pa zadovoljiva za začetnike in zimskošportne igre, ki jih tod organizirajo sindikalne organizacije. Poleg Frčkove restavracije je zrasla še ena, v upravi blejskega Park hotela. Včasih je težava s snegom, no pa letos so dovolj nizke temperature, da se sneg obdrži. Zatrnik je tudi poleti prijetna izletniška točka. Lani so bili tod vsak ponedeljek pikniki z odlokom na raznaju. J. AMBROŽIČ

Globo v mrak je bila poveznjena hiša. Pes čuvaj je napel verigo, bevskajoč v neznanega prišleca. V kurniku so poskobile kokoši in hišna vrata so se odprla.

»Ne recite, da Jožeta Kralja ni doma. Pot je bila dolga in še bolj gladka in če se greje v kateri od ljutomerskih oštarij, je bilo trkanje resnično zaman.«

Nak, Trpko je bil doma — nasmejan kakor koruzni storž. Povedal je, da od kar je imel pred časom nesrečo, ne pije niti najboljšega vina (misli je na svoj rizling!). Dela na 54 hektarih vinograde, hvali čase, ki so bili popolnoma drugačni kot so bili pred vojno in se izogiba tistih, ki iz samega dolgočasia kritizirajo.

V tesni kuhinji smo: Trpko z družino in svojimi spomini, s prlekijško govoro in dobro voljo. Ne govorimo o gabru in črni jami. Vemo, da bi se Trpko, če sploh kdaj, ob tistem pogovoru spremenil. Pripravljena vprašanja so ostala samo v beležnici. Nekdanji komandir kurirske postaje TV-15 b, ki je bila v poslopiju Cirila Straklja v Ilovcih, govori, da mu težko smukneš v besedo. Ne govori o tem, da so še vedno daleč od »cesarja in boga«, od gospodarskih centrov, ki bi lahko v Prlekijo spustili več krvi. Nečakinja si je posadil na kolena in je trdil, da je naša prihodnost popolnoma jasen dan. Mladim ni potrebno dokazovati, ni jih potrebno prepričevati o nečem, kar je še vedno prisotno.

★

Nekaj ur pred tem smo bili v Ljutomeru. O »klubu nerazvitih« smo govorili (tja prlekijško področje sodi kot le kaj!), o preskromni pomoči naše skupnosti pri reševanju osnovnih problemov tega področja in je še tekla beseda o reguliranju ščavnice. Zemljišča bo potrebno kar najhitreje usposobiti za kmetovanje, so menili možje; toda ob takšnem dotekanju sredstev, bomo ščavnico regulirali še trideset let.

Gospodarski nerazvitosti se sami ne bodo mogli iztrgati iz rok. Nerazvitost se zrcali v velikem številu nezaposlenih, v zaostalosti pri gradnji šolskih objektov (potrebovali bi novo šolo v Razkržju, Vučji vasi in Ljutomeru!). Težave so na področju zdravstva. V tujini je več kot tisoč domačinov na začasnem delu. Zanimajo se za delo doma, toda...! V Tehnostroju, Ingradu, MTT in Kmetijskem kombinatu Križevci ni na voljo delovnih mest kolikor je zanimanja zanje. V krajevnih skupnostih Bučkovi, Radoslavci in Cezanjevci se še vedno otepajo z obupno zaostalostjo. V okviru ljutomerske občine je devetdeset kilometrov neasfaltiranih cest...

Igra groze v Ilovcih

Tam doli je gaber in sneg bel kot teloh. Od tam ni videti streh, ne oken nekaj viničarskih hiš. Samo breg je in so smreke pa zajče sledi in mrz, ki bode v lica. Tudi jama je tam; nekoč je bila osemnajst metrov globoka. V njej naj bi iskali premog, tako kot od leta 1926 marsikje tam okrog. Jama je postala smrt in gaber edina priča. Minilo je več kot trideset let, človek pa še vedno ne more verjeti...

Ob jami stojš, vidiš devetnajst drevesc, mladih in krhkih sredi snega, ki so jih zasadili lani. Ogenj in dim sta v zraku in fronta nedaleč od prvih hiš; tam so ustaši in Nemci, tam so Bolgari in tam so Rusi. Vojna je in v vojni je klanje. Roparjem ni treba skrivati obraza, zverinam se ni treba sramovati navad — dovoljeno je vse! Dovolj je zagroziti ljudem in dovoljeno jih je pobiti, če ne ubogajo na prvi ukaz.

Vse je malo in je skoraj nič, če primerjaš s takšnim dnem kot se ga spominja gaber. So tudi tistega dne v Prlekiji peli klopotci? Bil je 27. april v letu zmage. Na pragu svobode, na pragu pomladi se je z neba vsul ogenj.

»Naše življenje se je spremenilo. Še sam sem pozabil na pravo podobo revščine, ki sem jo v letih pred vojno tako dobro poznal. Saj nam veliko ne manjka. Naši ljudje si kupujejo traktorje in skoraž ga ni, ki bi ne imel avtomobila. Vi

nograde smo posodobili, popravili hiše, otroke poslali v šole, mi pa ob delu lahko skočimo še celo na lov. Ste videli zunaj pred vrati ustreljeno lisico? Že pred dnevi smo ji prišli na sled, davi pa je omahnila pod strelom.«

Strel. Beseda, ob kateri se je zresnil. Klobuk je potisnil daleč nazaj in zdelo se je, da nikogar več ne vidi. Morda je vstal in se odpravil po snegu nekaj sto metrov daleč po bregu. Gaber, samo gaber ve, kaj se je zgodilo, gaber in morda Matjašek.

Ljudje se niso hoteli umakniti iz svojih hiš. Čakajoč na viro so se skrili v kleti, matere in otroci. Globoko spodaj si se lahko počutil kakor v koreninah lastne domačije. Naj pridejo, naj divjajo, naj ropajo zverine — korenin ne bodo mogli izdreti. Na ruševinah bomo zgradili novo domačijo, še lepšo in trdnjšo.

In so prišli, pridivljali kakor vihar nesnage — naravnost v klet. Smejali so se in pljuvali v matere. Otroke so vlekli za lase pred hiše. So kukavice pele takrat, so se klopotci vrteli?

Ilovci, Slaninjak, Hermanci; hiše so prazne. Le kdo je preštel vse, ki so se spremenile v plamenice. Matere se opotekajo po bregu. Otroci stopicajo za njimi, jočejo in ničesar ne razumejo. Bo prišel za njimi tudi oče? Pač, tudi otroci so nekaj spoznali: vojaki okrog njih gotovo niso ljudje, niti sence ljudi. S puškinimi kopiti udarjajo po materah, skupaj z otroci jih mečejo v jamo, neskončno globoko in črno jamo. Veje, gabrove veje so nad njimi. Stegujejo se kakor roke, ki jih ne morejo zgrabiti. Jama, strašno globoka in polna na pol živih ljudi.

Spodaj na dnu matere obvezujejo svoje žive in mrtve otroke. Kriki so redki, zelo redki in le tam, kjer smrt ni dobro opravila svojega dela. Potem ogenj; kor bi se utrgalo nebo. Nemci so zmetali na žive in mrtve v jami neskončno število ročnih bomb. Ples blaznosti, bi lahko zapisal gaber, igra groze, bi dodalo nebo. Otroci niso več jokali in matere jih niso nikoli več obvezale.

★

Matijo Habjaniča-Matjaška iz Rinče tove grape je skrbelo, kaj je z njegovo družino. Pa ga je poslal komandir kurirske postaje tovariš Trpko domov poizvedovat. Iskal je, prazne domačije pa so molčale. In zdelo se je kot da je prvi spregovoril gaber. V osemnajst metrov globoki jami je našel ubito resnico: ženo, otroke — osemnajst mrtvih...

Globoka noč je bila, ko sem stopil na pot. Trpko mi je segel v roko in me še dolgo spremljal navzgor po vzpetini. Ustavil se je tam, od koder bi bilo podnevi mogoče videti gaber in spomenik, ki so ga lani postavili. Kako prijetno bi bilo ne verjeti in se je obrnil proti domu.

SILVO TERSEK

ZAKAJ OBTOŽBA LE ZA ZLOČINE V RIŽARNI?

MAKS
ZADNIK

V vseh pravno urejenih državah se problem kazenskega pregona storilcev, sostorilcev in najrazličnejših sodelavcev postavlja po enakih objektivnih in subjektivnih kriterijih. Ta načela je treba še dosledneje uveljavljati v primerih, ko gre za množična, družbeno izredno nevarna hudodelstva s hudimi posledicami. Tedaj morata biti stopnja in obseg krivde posameznikov ali skupine kot celote še posebej dosledno odvisna od obsega in oblike opravljanega ali poskušane družbeno nevarnega dela, storilčevih motivov, načinov storitve, uporabljenih sredstev, nastalih posledic idr. Tudi v sosednji Italiji so pravosodni organi pri ugotavljanju krivde vedno bolj ali manj dosledno postopali po teh kriterijih. V primeru pregona storilcev iz posebnega esesovskega odreda Einsatzkommando Reinhard v Trstu pa se, kot kaže, tržaško porotno sodišče ne misli ravnati po teh načelih, saj je število obtožencev omejeno le na dva, čeprav je storilec najmanj 50. Ta pa ne bosta odgovarjala niti za vse zločine, storjene v Rižarni; za množična pobijanja civilnega prebivalstva, požiganja vasi in ropanja v Brkinih, Čičariji, Istri, Kastavščini, na Krasu in drugod pa jih nihče niti ni ničesar obtoževal. Zaradi tega jim za ta dejanja nihče ne bo skrivil niti lasu, saj tam je bilo »partizansko področje« ali celo »Banditengebiet«, zato so smeli na omenjenem področju nekaznovano sproščati svoje zločinske strasti.

Beka po požigu 26. maja 1944

Za začetek smo se le bežno dotaknili splošne in enake odgovornosti, preden preidemo na esesovskega zločinca Waltherja. To je le eden izmed tistih članov Einsatzkommando Reinhard, ki so ropali in morili po naši deželi in bi morali biti za to sojeni. Vendar, kot kaže, ne bodo, ker za raziskavo vojnih hudodelstev pristojni organi naše dežele iz nepojasnjenih razlogov niso raziskali njihovih dejanj. Na drugi strani pa se kaže v doslednem poteku preiskave v Italiji vrsta težav in nedoslednosti. Naj se tu dotaknemo le nekaterih:

Predvsem in najprej je potrebno za pravilno razumevanje problemov in težav v prehodnem preiskovalnem postopku ugotoviti, da je zločinski esesovski odred Einsatzkommando Reinhard operiral od septembra 1943 do konca vojne od Benetk in Vidma do Postojne, Reke in Pule, pa tudi Kvarnerskih otokih, torej na ozemlju, ki je sedaj pod italijansko in jugoslovansko jurisdikcijo. S posameznimi akcijami pa je segal tudi v Severno Italijo — tja do Firenc in Verone. Proces proti vrhovnemu nemškemu komisarju za Jadransko operativno cono dr. Friedrichu Rainerju, generaloma Ludviku von Küblerju in Hansu von Hösslinu ter drugim nacističnim visokim funkcionarjem, ki je potekal, dokler so bili spomini na vojne grozote še sveži (leta 1947 v Ljubljani) pa ni razkril in ne pojasnil delovanja že omenjenega zločinskega odreda. Množičnim nemškim zločinom v Brkinih in Čičariji je letos namenjeno sorazmerno malo pozornosti. Prav zaradi tega bi bilo sedaj nujno potrebno, če bi želeli dosledno razkriti najbolj krute in množične zločine tega odreda, tesno mednarodno sodelovanje; predvsem med italijanskimi, nemškimi in jugoslovanskimi pravosodnimi pa tudi drugimi organi in organizacijami. Za takšno uspešno vsklajeno prizadevanje pa bi bil potreben predhodni mednarodni sporazum, do katerega pa žal iz nepojasnjenih razlogov ni prišlo. Od leta 1970 je vodilo preiskavo le italijansko tržaško sodišče, sodelovanje z jugoslovansko stranjo pa je bilo omejeno le na nekatera združena borbe, invalidov, internirancev, zgodovinarjev in posebno zainteresiranih posameznikov. Posledica je, da zločini članov tega odreda, storjeni na sedanjem jugoslovanskem ozemlju, niso juridično ugotovljeni in ne raziskani, kar moramo obžalovati, ker gre to nacistom in fašistom v korist.

Vodilna zločinca Dietrich Allers, od junija 1944 poveljnik zločinskega odreda Einsatzkommando Reinhard, in Joseph Oberhauser, od avgusta 1944 poveljnik prvega oddelka tega odreda, ki sta žal edina izmed vseh 46 članov tega odreda obtožena, bosta odgovarjala le za množične poboje Židov in oseb, ki niso bile člani organizacij odporneškega ali narodnoosvobodilnega gibanja, so jih pa aretirali pripadniki nemške vojske ali policije ali njihovi kolaboracionisti in jih izročili pripadnikom tega odreda SS, nakar so jih ti v tržaški Rižarni na okruten način pobili brez sojenja.

Allers in Oberhauser pa zaradi zastonosti pregona po italijanskih zakonih žal ne bosta odgovarjala za množično pobijanje zajetih borcev NOV in članov italijanskega odporneškega gibanja ter članov njihovih organizacij, čeprav so ti sestavljali večino žrtev, pobitih v Rižarni. Takšno, zgolj formalistično pravno razlikovanje oz. uveljavljanje odgovornosti uvršča borce za svobodo — ne glede na njihovo narodnostno, versko in politično pripadnost in navkljub splošno priznanim načelom enakega vrednotenja človeka — vendarle v nižjo kategorijo. Po takšni pravni

logiki izpadejo ti kot pravno nezaščiteni, čeprav so prav borci jugoslovanskih in italijanskih partizanskih enot in politični aktivisti z obeh strani s tveganjem lastnih življenj v boju za odpravo zločinskega nacističnega režima zavestno izpovedali najvišjo stopnjo človeškosti.

Čeprav je napoved procesa velika zmaga predvsem italijanskih demokratiziranih sil, je iz elementarnih človeških razlogov vendarle nedopustno, pravno pa neločljivo in celo absurdno, da obtožnica ne bremeni Allersa in Oberhauserja ter drugih zločincev iz tega zloglasnega odreda. Pri tem zlasti ne bi smeli biti izvezeti italijanski in slovenski ter drugi kolaboracionisti tudi za hudodelstva, storjena izven Rižarne — kot so množično pobijanje ljudi (celo sežiganje živih), požiganje vasi in ropanje imovine v Brkinih, Čičariji, Furlaniji, Istri in Kastavščini. Pri tem pa nista sodelovala le Allers in Oberhauser, pač pa vse osebe in večine vodilnih ljudi iz zločinskega odreda Einsatzkommando Reinhard. Z njimi pa je bila tesno povezana večina enot nemške redarstvene in varnostne službe, pa tudi mnoge enote redne nemške vojske. Med temi sta bila, kot dokazujejo mnogi naši in nemški dokumenti, tudi Georg Michalsen, sturmbannführer SS in poveljnik policije najprej za puljsko, nato pa za tržaško pokrajino, in policijski poročnik Artur Paul Walther, poveljnik posebne skupine esesovcev iz zloglasnega odreda Einsatzkommando Reinhard v Podgradu, o katerem nameravamo spregovoriti v nadaljevanju.

KDO JE BIL ARTHUR PAUL WALTHER?

Z Waltherjevim delovanjem so povezane številne žrtve v Brkinih in Čičariji. Zato so se tamkajšnjim ljudem med vojno lažje ježili in matere z otroki je spreletavala groza, nemočnim starčkom pa je ledenela kri po žilah, ko so slišali, da prihaja Walther s svojimi esesovskimi zločinci in fašistično-financarskimi pajdaši. Walther je bil, kot sam prizna in je tudi dokazano, udeležen v Globocnikovi ofenzivi »Braunschweig« od 27. 4. do 6. 5. 1944, med katero so Nemci samo v Lipi na Hrvaškem pobili 263 ljudi. Med temi je bilo 16 ali 17 predšolskih otrok. Večino so živih sežgali v hiši Katice Jaksetič na koncu vasi. Kot trdijo številne priče, je s svojo skupino sodeloval tudi 18. maja 1944 pri požiganju 6 brkinskih vasi (Gabrka, Huj, Pobež, Pregarja, Tominj in Zejčelja) in okrutnem poboju 69 ljudi. (Tudi tu so bile večini žrtev najprej prestreljene noge, nato so jih polili z bencinom in žive sežgali). Med svojim delovanjem v Podgradu, približno od novembra 1943 do januarja 1945, je s svojimi esesovskimi pajdaši aretirali in poslal v Rižarno ter v nemška koncentracijska taborišča mnogo ljudi — najmanj 500.

Zato je bilo v posmeh človeškemu čutu za pravico, hkrati pa v potuho fašističnim hudodelcem, če bi se pojavil A. P. Walther (čeprav le pismo) v Trstu kot priča, kajti gotovo sodi med vodilne zločince tega odreda in je zato njegovo pravo mesto le med prvimi obtoženci na obtožniški klopi.

Sicer pa pogledimo še, kdo je Walther in kakšna je njegova esesovska policijska preteklost, pa nam bo marsikaj o njem v ravnanju bolj razumljivo.

Rojen je bil 22. oktobra 1907 v Reichsteinu na Saškem. Leta 1934 — torej leto dni po nacističnem prevzemu oblasti, ko so nacisti uvrščali svoje ljudi v policijo — je nastopil v 27. letu starosti pri mestni policiji v Desni na Saškem in v šestih letih napredoval do policijskega glavnega

stražmojstra (starejšega vodnika). Do tu je njegova kariera — lahko bi rekli — za sodni pregon nezanemljiva. Sredi leta 1940 je bil, kot sam trdi, premeščen v Sonnenstein (tam je bil eden izmed pomembnih nacističnih centrov za pobijanje umobolnih in slaboumnih Nemcev — evtanazija). V te centre so nacisti vključevali predvsem svoje najbolj zanesljive »stare borce« ali nacistične prostovoljce — (op. pisca), kjer je menda delal pri nabavah potrebščin v kuhinji in pri izplačilih zaslužka(?). Od tam pa je bil spomladi premeščen v Hartheim pri Linzu v Avstriji (tudi tam je bil pomemben nacistični evtanazijski center, nekakšna šola za množično ali industrijsko pobijanje ljudi (op. pisca), kjer je, kot sam trdi, spet prevzel dolžnost »gospodarskega oskrbnika« ali nekakšnega upravnika ustanove do spomladi 1944, ko je bil premeščen v Trst.

Torej, kako naj mu verjamemo, da je štiri leta (1940–1944) opravljal v dveh pomembnih nacističnih evtanazijskih centrih le upravne in gospodarske zadeve in si s temi prisluzil napredovanje v čin policijskega poročnika, ko pa nam z ničimer ne pojasni, s čim si je zaslužil zaupanje, da je bil poslan v Trst k Wirthu — v povsem drugačne posle v najzaupnejši rajhovski esesovski policijski odred — in prav Wirth mu je zaupal najpomembnejšo postojanko v boju proti partizanom na magistralni cesti Reka—Trst v Podgradu?

Bolj kot Waltherjeve izjave bi nas mogle o značaju njegovega dela v Podgradu prepričati, izjave okoli 500 še živih ljudi v Podgradu, Brkinih in okolici. Ti bi se vedno lahko dovolj nazorno dokazali in ruševine brkinskih in čičarijskih vasi bi jim potrdile, s kakšno zvestobo rajhu in nacistično zagrizenostjo, ki se ni ustavila ne pred trupli otrok in ne pred požganimi vami, si je Walther zaslužil Wirthovo, pozneje pa Allersovo in Globocnikovo zaupanje. In ta Walther, ki je bil sam vodilen zločinec tega odreda, naj bi sedaj nastopil kot priča zoper zločince iz Rižarne?

Da bi se laže prepričali o značaju delovanja Waltherjeve zločinske esesovske skupine v Podgradu in da bi nam njegove, krivde izogibajoče se izjavam trditve po logičnem sklepanju in objektivnem zgodovinskem dogaajanju vendarle lahko služile za dokazovanje njegovega sodelovanja pri nekaterih množičnih zločinih na tamkajšnjem območju, čemur se je poskušal v izjavi, dani v Hamburgu, izogniti, bomo navedli del njegove izjave:

»Nekako v marcu ali aprilu 1944 sem prispel v Trst... javil sem se tamkajšnjemu komandantu zaščitnih policijskih enot Wirthu. Dobil sem nalogo, naj prevzamem v Udinah stacionirano enoto. Kolikor se spominjam, sem bil v Udinah kaka dva ali tri tedne. Potem je bil v sodelovanju z oddelki redne vojske organiziran večji pohod proti partizanom. (Tu misli na že omenjeno Globocnikovo ofenzivo »Braunschweig« op. pisca). Naš komandos je dobil nalogo, da zavaruje cesto Trst—Reka. Med ofenzivo... naša enota ni prišla v stik s sovražnikom in pri nas tudi nismo nikogar ujeli. Med boji smo sli... varovat cesto Trst—Opatija; pozneje so se stražne enote za to cesto razmestile po manjših postojankah (to se je zgodilo že konec decembra 1943 in prav to dokazuje tedanjo Waltherjevo navzočnost v Podgradu — op. pisca), ki so bile zgrajene ob cesti, ... mobilizirani so bili tudi Italijani. (Pri tem misli predvsem na italijanske financarje, ki so imeli približno 300 mož iz tržaške financarske legije v 7 postojankah od Kozine do Staroda — op. pisca).

Oporišče, od koder sem pripeljal svoj komandos, je bilo Castelnuovo (Podgrad — op. pisca).

Ta del Waltherjeve izjave se bežno dotika predvsem dogodkov, ki so se zvrstili na tistem območju od decembra 1943 do 6. maja 1944. Pri tem je za opredelitev njegove krivde zelo pomembno, da prizna svoje sodelovanje v ofenzivi »Braunschweig«. Prav tako je formalno izredno pomembno, da prizna sodelovanje Italijanov... torej, razen fašistov, predvsem financarjev, ker so mi 1974. leta sicer dobronamerni in napredni zgodovinarji v deželnem inštitutu za zgodovino odporneškega gibanja, dežele Furlanije Julijske Krajine v Trstu trdili, da jim ni bilo znano kolaboracionistično sodelovanje financarjev iz tržaške legije z nemškimi okupatorji. Nekateri izmed teh kolaboracionističnih financarskih funkcionarjev so napravili v povojni republiki Italiji sijajno kariero. Tako npr. poročnik Francesco Rolleri, 1944 poveljnik postojanke v Gradišču in v Podgradu, medvojni zvest sodelavec Arturja Pavla Waltherja, menda še sedaj v tej službi kot višji oficir.

V nadaljevanju svoje izjave pa Walther pove o svojih nalogah v Podgradu še tole: »Naša najpomembnejša naloga je bila v tem, da smo dajali zaščitno spremstvo z posamezna vozila od Trsta do Reke in obratno. SS policija je imela na voljo oklepno vozilo — op. pisca). V tem času (misli na poletje in jesen 1944 — op. pisca) so bili organizirani tudi manjši pohodi proti partizanom, delno v sodelovanju z nemško vojsko. V teh primerih smo dobili podporo od posebnega komandosa v Trstu in na Reki, pač glede na kraj, kjer je bilo treba nalogo opraviti.

Razen tega bi omenil še, da je moral naš komandos nadzirati tudi gradnjo bunkerjev, pri čemer so bili zaposleni prebivalci in tolovci... (misli na gradnjo utrjene obrambne črte v Čičariji, ki so jo začeli pripravljati 1. septembra 1944 — op. pisca).

Glede aretacij prebivalcev in pošiljanja teh v uničevalno taborišče Rižarno pa je Walther na izrecno vprašanje zasliševalca 22. 6. 1967 v Hamburgu izjavil:

»Na vprašanje bom po resnici (podčrtal pisec) odgovoril, da mi je bilo znano, da je v Trstu (Sv. Soboti) zbirno taborišče. Tega taborišča osebno nisem videl. Hočem reči, da sem prišel le do vhodnih prostorov, kjer je bila straža (nekoliko pozneje pa prizna, da je nekajkrat bil v Rižarni — op. pisca). Na pohodi proti partizanom se je včasih zgodilo, da smo prijeli posamezne sumljive osebe. Ujetnike smo po predpisih poslali v Sv. Soboti v nadaljnjo obravnavo. Tam so jih zaslišali in preverili njihovo identiteto. Kaj se je z njimi zgodilo pozneje, ne bi vedel povedati... Nikdar nisem slišal... ali so tam ujetnike streljali... Prav tako ne vem ničesar povedati, če so trupla sežigali v krematoriju...«

Da bi bila podoba Waltherjevega delovanja bralcem razumljivejša in jasneje predstavljena, je potrebno, preden preidemo na dokazovanje njegovega zločinskega delovanja v Podgradu, pojasniti nekatera, za tamkajšnje delovanje pomembna dejstva:

1. Na območju Brkinov in Čičarije (slovenskega in hrvaškega dela), ki obdajata Podgrad in cesto Reka—Trst, je bilo že pred italijansko kapitulacijo, zlasti pa po njej ljudstvo enotno strnjeno in organizirano v organizaciji OF in NOB. Zato je okupator (že prej italijanski, nato pa nemški) potreboval tam poleg močne vojske tudi spretno in zagrizeno policijsko skupino za dušenje partizanskega gibanja in varovanje ceste Reka—Trst, ki je povezovala v najkrajši smeri nemško fronto v Italiji z nemškimi okupacijskimi enotami na območju Kvarnerskega zaliva, Hrvaškega primorja in Dalmacije.

(se nadaljuje)

Zdravljica na odru Slovenske filharmonije

Prekrasne azalee so krasile oder Slovenske filharmonije, mimo njih pa so korakali Prešernovi nagrajenci, prav tako ponosni in cvetoči kot je Prešeren nekoč s strahom zapisoval o »mokrocvetičih rož'cah poezije«. Seveda pa je praznik pesnika Franceta Prešerna upravičeno naš največji kulturni praznik, njegova priznanja pa kulturnemu delavcu najpomembnejša. Prešeren je poleg obetavnih poskusov Vodnika postavil Slovencem poezijo evropskih vrednostnih razsežnosti in s svojo ustvarjalnostjo končno strnil obe dotedanji prizadevanji na slovenskih tleh, se pravi prizadevanji za »jezik in pesem«. Njegova moč in vpliv sta v mnogočem rezultat njegovega lastnega genija in ne toliko plod podedovanih sadov. Kot ustvarjalec je tako Prešeren še danes v razvoju slovenske lirike poseben pojav in v tej luči je potrebno gledati tudi nagrade »njegovga imena«. Razvoj jezika in poetike se od Prešernovih časov dalje ni več pretrgal, ampak se je širil in utrjeval ter potekal brez večjih »mrtvih« obdobj.

Kaj pomeni za Slovence Prešernov praznik, kakšne vrednote in obveznosti nosi s seboj? Kot je dejal na proslavi slavnostni govornik Janez Barborič, predsednik republiškega sveta ZZS, nas je France Prešeren s svojo vsestransko človečnostjo zadolžil kot prebujajoč narod, pa tudi kot ljudstvo, ki je v svoje politične in kulturne programe pisalo poleg narodne svobode tudi socialno pravičnost ter kulturno enakost in enakopravnost.

Sele narodnoosvobodilni boj in socialistična revolucija sta lahko začela uresničevati vse hkrati — takrat ko je delavski razred s svojo komunistično avantgar-do že razpolagal z bogatimi izkušnjami. Prapori so nosili velika imena naše narodne in kulturne preteklosti, od Prešerna do Cankarja in Kosovele.

Vsa zgodovina delavskih kulturno-prosvetnih organizacij, kulturno-umetniških društev, skupin in posameznikov v njih, je pri nas od vsega začetka prežeta s političnim bojem in težnjo, da bi delavstvo ne bilo le deležno kulturnih stvaritev, temveč bi tudi samo bilo ustvarjalec kulturnih vrednosti in vrednot. Danes samoupravljanje štejemo za kulturno pridobitev izrednega pomena prav zato, ker izvira iz naših najboljših tradicij. Samoupravljanje je dalo zgodovinsko besedo našemu človeku, delavcu. Celovitost človeškega in kulturnega osvobajanja je pri nas potekala tudi preko velikan-skega kulturnega napora.

Največji ljudje iz slovenske kulturne preteklosti so stali ob strani svojemu ljudstvu in bili del naprednih tokov. Slovenski izobraženci, kulturni delavci, znanstveniki, umetniki so potrjevali svojo pripadnost ljudstvu z delom in ne nazadnje tudi s sodelovanjem v oboroženem narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji.

Prav Prešernov praznik nam po svoji vsebini daje priložnost, da se ozremo po naporih polpretekle zgodovine na področju kulturnega osvoboditve, vzgajanja in ustvarjanja. Iz pregleda je razvidno, da je kulturna zavest naših delavcev in delovnih ljudi razvita mnogo bolj kot se morebiti tega zavedamo. Ljudje sprejemajo napredne kulturne tradicije in pridobitve za svoje. Kljub marsikod še vedno skromnim možnostim, se kulturna zavest krepi, ljudje ostajajo zvesti izročilu, ki mu je posvečen Prešernov praznik, izročilu vsega najboljšega, kar smo ustvarili od Prešerna do danes.

Vodilo upravnega odbora za podeljevanje nagrad je bilo tako predvsem, kot je dejal njegov predsednik pisatelj Ivan Potrč, vrednotenje tistega dela, ki nadaljuje vsebino Prešernovega izročila.

Nagrade so prejeli:

AVGUST ČERNIGOJ za življenjsko delo na področju likovne umetnosti. Obrazložitve nagrade navaja, da je Avgust Černigoj naš edini predstavnik konstruktivizma v umetnosti, neumorni iskalec in požrtovalni umetniški pedagog. Je eden prvih, ki je praktično in uspešno preiskoval dognanja umetnostne teorije. Njegovo mojstrstvo dokazuje tudi prenekateri poslikava na Primorskem. Kot izvedenec je v Trstu pomagal

vzgojiti več generacij slovenskih dijakov in umetnikov.

KAREL GRABELJSEK za Izbrano delo. Njegovo pripovedno delo sodi v vrh tistega našega leposlovja, ki je nastalo iz narodnoosvobodilnega boja. Razgibana pripoved o bojih, ki se jih je tudi sam udeleževal, junštva žrtve, svetli liki borcev, nezlomljiva vera v pravičnost partizanskega boja, tegobe in stiske tistih z orožjem v roki, kot tistih, ki jih gorje vojne zateče ne-pripravljene in ne dovolj osveščene na domačijah. S tematiko NOB in veliko vero v človeka in z umetniško močjo se je zapisal med umetnike, ki so v slovensko literaturo prispevali trajne vrednote.

MISKO KRANJEC za življenjsko delo na področju literarne umetnosti.

Njegova vrlina je predvsem zajeti življenjske moči v živem besednem organizmu, njegova osnovna dolžnost pa boj za človekovo duhovno in socialno svobodo. V Kranjčevi literaturi so zajete razvojne stopnje slovenskega človeka dvajsetega stoletja. Njegova življenjska modrost ustvarja sintezo njegovega umetništva, z vrhunskim dosežkom kot je živ in očarljiv roman »Strici so mi povedali«.

MILAN MIHELIČ za ustvarjalne dosežke na področju arhitekture. S svojimi deli se je povzpel v vrh jugoslovanskega ustvarjanja na tem področju. Pri njegovih delih gre za določeno mišljenje v »konstrukcijskih strukturah«, značilno za arhitekta njegove generacije. Njegova konstrukcija je racionalno domišljena in v polnem sozvočju z oblikovnim konceptom, v katerem se do popolnosti uveljavi celovitost prostorske zasnove.

RADO SIMONITI za življenjsko delo na področju glesbene umetnosti. Skladatelj in dirigent, izhaja še iz bogatih predvojnih tradicij. V času, ko je sodeloval v kulturnih skupinah v partizanih, je Rado Simoniti zložil več samospevov in zborov na besedila partizanskih pesnikov. Skladbe so izvajali še v času NOB na preprostih mitingih, kasneje pa v koncertnih dvoranah doma in v tujini. Postavil in umetniško je razvil tudi zbor JLA »Srečko Kosovel«, zbran iz primorskih rojakov in borcev. Napisal je tudi prvo partizansko opero »Partizanko Anko«, ki iskreno in neposredno govori o tegobah in tudi lepotah tistih dni. Po osvoboditvi se je ves predal skrbi za rast zborovskega petja. Umetniška vrednost njegovih stvaritev je v pristnosti izraza, bogati melodični invenciji in dognanem kompozicijskem stavku.

Nagrajenci Prešernovega sklada pa so: režiser Jože Babič, režiser Vojko Duletič, pisatelj Jože Javoršek, pesnica Svetlana Markarovič, scenograf Niko Matul, plesalec Janez Mejač, mladinski pevski zbor iz Maribora, ki je izvajal tudi program na svečani akademiji, igralka Milena Muhičeva, arhitekt Marko Mušič, karikaturist Borut Pečar, mladinski pisatelj Frane Puntar, grafična oblikovalca Peter in Judita Skalar, grafik Tina Stegovec, glasbenik Ciril Skerjanc in igralka Milena Zupančič. Vsem nagrajencem iskreno čestita tudi naš časnik.

NEVA MUŽIČ

Miško Kranjec. Nagrada je lepo priznanje.

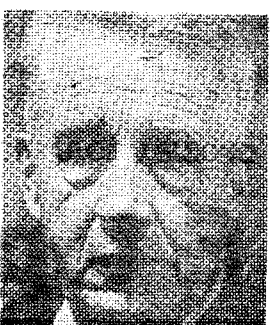
Avgust Černigoj. Sijajna je in svojevrsna.

Vojko Duletič. Nagrada je potrditev poti, ki jo že toliko let zasledujem, hkrati pa zadoščenje vsem tistim, ki so moj film sprejeli in podprli.

Rado Simoniti. Nagrada je veliko priznanje za vsakega kulturnega delavca. Zame je tudi spodbuda za kritično ureditev dose-danjega dela in pri ustvarjanju novega.

Karel Grabeljšek. Vesel sem priznanja predvsem zato, ker je hkrati tudi potrdilo literaturi na temo narodnoosvobodilnega boja, o čemer govori tudi moje Izbrano delo.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

TEMNA NOČ

Temna noč se je storila,
dremalo mi je oko,
pesmica me je zbudila,
naši fantje jo pojo.

Le zapojte, naši fantje,
le zapojte na ves glas
brez strahu, nič se ne bojte,
to je vaš najlepši čas.

Vsak dan bližja je svoboda,
zatiralec bo pregnan,
pesmi našega naroda,
zadone nam dan na dan.

MARICA TRBOVSEK

BELEZKE

OSMO SREČANJE SAMOUPRAVLJALCEV

bo v Kragujevcu od 14.—16. februarja pod pokroviteljstvom tovariša Tita. Proslavljali bodo tudi 100-letnico prvih delavskih manifestacij v Srbiji. Na srečanju bo sodelovalo 1200 delegatov iz organizacij združenega dela vseh republik in pokrajin. Svečanost se bo začela 14. februarja, ko bodo dvignili zastavo samoupravljanja na trgu AVNOJ, nato se bodo začeli sestanki, na katerih bodo delegati izmenjali svoje delovne izkušnje. V okviru proslave bodo v Kragujevcu odprli tudi dva muzeja: muzej Sveto-zara Markovića in spominski muzej Kragujevski oktober v Sumarićah. Svečane govore bosta imela predsednik osmega srečanja Angel Čemerski in predsednik zvezne konference SSRN Dušan Petrović.

SVEČANOSTI PREŠERNOVEGA DNE

V soboto so bile širom Slovenije mnoge proslave Prešernovega dne, ki imajo obseg kulturnega praznika. V Gorenjskem muzeju v Kranju so odprli razstavo »France Prešeren v delih likovnih umetnikov«, poleg te razstave pa so bile odprte še mnoge v Mariboru, Murski Soboti, Kranju, Ljubljani in drugod. Kulturne prireditve so bile tudi na Koroškem v Avstriji, kjer so se v soboto končali Sedmi koroški kulturni dnevi. Centralna proslava je bila v Ljubljani. Na njej so podelili 5 velikih Prešernovih nagrad in 15 nagrad Prešernovega sklada.

Grafični kabinet Narodnega muzeja v Ljubljani je pripravil občasno razstavo »Promet na Slovenskem od 17. do 19. stoletja — slikovni viri«. Razstava je posvečena počastitvi 30-letnice osvoboditve in 400-letnice zgraditve predora čez Ljubelj. Razstava bo v razstavišču Narodnega muzeja »Arkade«, na ogled od 15. 11. 1976.

Razstavo in katalog je strokovno pripravila kustodinja Narodnega muzeja Grozdana Kozak. Likovno je razstavo in katalog uredil dipl. ing. arh. Branko Simčič. Katalog vsebuje tudi kratek zgodovinski oris trgovine in prometa od 16. do 19. stoletja na Slovenskem, ki ga je pripravila kustodinja Narodnega muzeja Jasna Horvat.

Razstava sodi v vrsto strokovnega muzejskega dela, s katerim pripravlja Narodni muzej uresničitev svoje prvenstvene naloge, to je postavitev zgodovinskega muzeja slovenskega naroda. Grafični listi, odbrani iz fundusa grafičnega kabineta Narodnega muzeja za to razstavo, nam ilustrirajo promet, to za zgodovino slovenskega naroda že od nekdaj tako pomembno gospodarsko panogo.

56 originalnih grafičnih listov in 19 fotopovečav knjižnih ilustracij ponazorje tovorni, cestni, rečni in končno železniški promet na Slovenskem. Med razstavljenimi grafičnimi listi izstopajo skupine grafik iz Valvasorjeve delavnice, objavljene v Slavi vojvodine Kranjske in v topografijah Kranjske in Koroške, čikel o regulaciji savske struge in grafični listi z južno železnico, s katerim se razstava na tema zaključuje.

Razstava je odprta vsak dan razen nedelje od 10. do 19. ure.

BERITE V 7 D

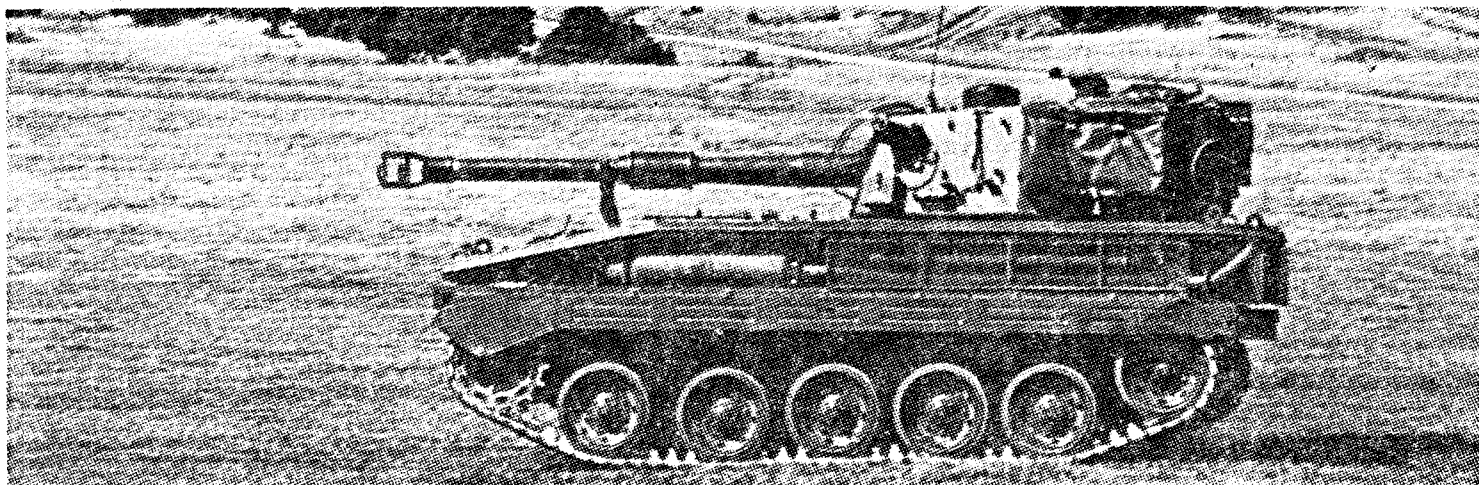
ŠE MRTEV JE HOTEL VLADATI

MILIJONI KOT STOTAKI

POSLEDNJI CANKARJEVI DNEVI

NEZAŽELENA KAMERA

Delavec n

Četudi je najboljšo protitankovsko sredstvo tank, pa se tanku po učinkovitosti (in tudi po videzu, saj ju marsikdo kar enači) zelo približuje samohodni top. Na fotografiji je samohodni top ABBOT kalibra 105 mm v oborožitvi britanske armade.

OROŽJE V BOJU PROTI TANKOM

S topovi nad jekleni oklep

V prejšnji številki smo začeli s krajšo serijo prispevkov o raznih sredstvih za protitankovski boj. Sestavki niso pretirano strokovni, v njih ne mrgoli taktično-tehničnih podatkov, so pa zanimiva informacija o tem, kakšna bojna sredstva vse danes uporabljajo armade za boj proti najbolj zaščitenemu bojnemu sredstvu kopenske vojske — tanku.

Skoraj vsa sodobna protitankovska sredstva so konstruirana tako, da uporabljajo strelivo kumulativnega tipa. To so kumulativne mine, pri katerih se ob udarcu v cilj, torej ob eksploziji ustvari tako močan kumulativni snop plinov, da brez posebnih težav prebije tudi najdebelejši oklep tanka. Edina izjema pri današnjih protitankovskih sredstvih so protitankovski topovi. S temi izstreljujejo granate, ki oklep cilja prebijejo s pomočjo svoje kinetične energije, saj udarijo v oklep s hitrostjo, ki je večja od 1000 metrov na sekundo.

Tuji strokovnjaki trdijo, da je prihodnost protitankovskih topov v celoti odvisna od perspektiv v razvoju tankov. Če bodo za tanke iznašli zanesljivo zaščito pred kumulativnimi minami, se bosta vloga in pomen protitankovskih topov z velikimi začetnimi hitrostmi njihovih granat zelo povečala. Strokovnjaki menijo, da pa ni nobene možnosti, da bi se pojavilo kako univerzalno protitankovsko sredstvo, ki bi ga bilo moč uporabljati v vseh okoliščinah vojaških akcij. Po njihovem mnenju se je proti tankom možno najuspešneje bojevati samo z dobro premišljenim organiziranim sistemom odpiranja ognja iz protitankovskih sredstev različnih vrst, sredstev, katerih ogenj dopolnjuje ogenj drugih sredstev.

Najboljše protitankovsko sredstvo je še vedno tank. Toda dati enotam nujno potrebno število tankov je naloga, ki jo celo gospodarsko najbolj razvite države le težko uresničujejo. Prav zaradi tega tuje armade zdaj uporabljajo vse vrste artilerijskega orožja do kalibra 155 mm, vključno z neposrednim streljanjem na oklepna sredstva.

Vendar pa v tujini v zadnjem desetletju posvečajo vso pozornost izpopolnjevanju in oboroževanju enot s specializiranimi, samohodnimi protitankovskimi topovi. Take topove že imajo ameriška, angleška, zahodnonemška in druge armade.

Značilne posebnosti protitankovskih topov so dolga cev, velika začetna hitrost granate, nadvse natančna krivulja in nadvse hitro streljanje. Med drugim orožjem enakega kalibra niti eno ne more tekmovali s protitankovskim topom, ko gre za udarni učinek granate. Toda protitankovski topovi so v primerjavi z drugimi topovi podobnega kalibra vselej tudi najtežji topovi.

Dolga cev in močno trenje pri izstreljevanju granat zahtevata trdne in masivne lafete. Če hoče top zadeti tank, ki se naglo premika, mora njegova granata leteti po zelo natančni, položni, nikakor ne strmi krivulji, leti le 2 do 3 metre nad tlemi, nikakor ne višje. Prav zato pa je granatam potrebna velika začetna hitrost.

Odvisno od metod transportiranja so sodobni protitankovski topovi lahko na vleko, samopremični in samohodni. Protitankovski topovi na vleko, ki so prej v oborožitvi prevladovali, so zdaj po mnenju tujih strokovnjakov v določeni meri izžepali svoje možnosti. Tuji strokovnjaki zdaj menijo, da z navadnimi metodami ni več moč bistveno povečati učinkovitosti omenjenih topov. Po-

manjkljivosti, značilne le za topove na vleko, zdaj še posebno prihajajo na dan in do veljave.

Boj proti tankom v sodobnem boju zahteva, da se naglo poveča neposredni domet, tako da lahko streljajo tudi na 2 kilometra oddaljene tanke. Za to pa so potrebni že tako težki topovi, da so le malo primerni kot protitankovska sredstva v oborožitvi pehote.

Samopremični protitankovski top se razlikuje od topov na vleko po tem, ker se lahko samostojno premika po poteh in brezpotjih, saj je neposredno na njegovo lafeto vgrajen motor. Drugače pa take topove na velike razdalje vlečejo z vlačilci na kolesa ali gosenice. Na samopremične topove praviloma vgrajujejo avtomobilske motorje in motorje motornih koles na zračno hlačenje.

LJUDSKA OBRAMBA
IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

Za take topove je v primerjavi s topovi na vleko značilna večja manevrska moč na bojišču. Ti topovi lahko hreje zasedejo in zapuste ognjene položaje, laže se jih da premestiti s pohodnega položaja na bojnega in obratno. Povrh pa samopremični topovi tudi niso tako zapleteni in dragi kot samohodne naprave.

Samohodne protitankovske topove pa v tujini štejejo med najmočnejša sredstva za uničevanje tankov. Imenujejo jih celo »iztrebljevalce tankov« in poudarjajo, da se tak top le težko umakne pred tankom. Glavne značilnosti samohodnih topov so visoka taktična in operativna hitrost, vozijo lahko tudi po brezpotju, imajo pa tudi nasploh visoke bojne sposobnosti.

Toda samohodni protitankovski topovi imajo tudi pomanjkljivosti. Topov tako velikih dimenzij ni ravno preprosto maskirati in vkopati v zaklone. Če je top zadet v motor ali šasijo, ni več zmožen za boj. Slednjič pa so samohodni topovi tudi občutno dražji od topov na vleko in samopremičnih topov. Armada se lahko z njimi oboroži le, če ima država zelo razvito industrijo.

Samohodne protitankovske topove postavljajo v tujini na najrazličnejše šasije. Te so včasih posebej konstruirane za določeno artilerijsko orožje, pri čemer morajo konstruktorji upoštevati njihove taktično-tehnične značilnosti, najpogosteje pa uporabljajo šasije že obstoječih tankov, oklepnih transporterjev, goseničnih vlačilcev in avtomobilov na kolesih ali s polgoseničnim pogonom.

Kaliber večine samohodnih protitankovskih topov je od 90 do 105 mm, začetna hitrost granat od 750 do 1.250 metrov v sekundi, domet pa od 1.100 do 1.500 metrov.

Če sodimo po pisanju tujega vojaškega tiska, vidijo nadaljnji razvoj samohodne protitankovske artilerije v povečanju ognjene moči topov, v povečanju natančnosti, da bi lahko streljali na še hitrejšo premikajočo se cilje, ter v zmanjšanju hitrosti priprav za odpiranje ognja. Tuji konstruktorji si prav tako prizadevajo povečati hitrost premikanja teh topov, povečati premičnost po kakršnemkoli zemljišču, omogočiti, da bodo topovi lahko premagovali tudi vodne ovire ter da jih bodo lahko prevažali z letali.

Nuja po lahkih in premičnih protitankovskih sredstvih majhne velikosti, sred-

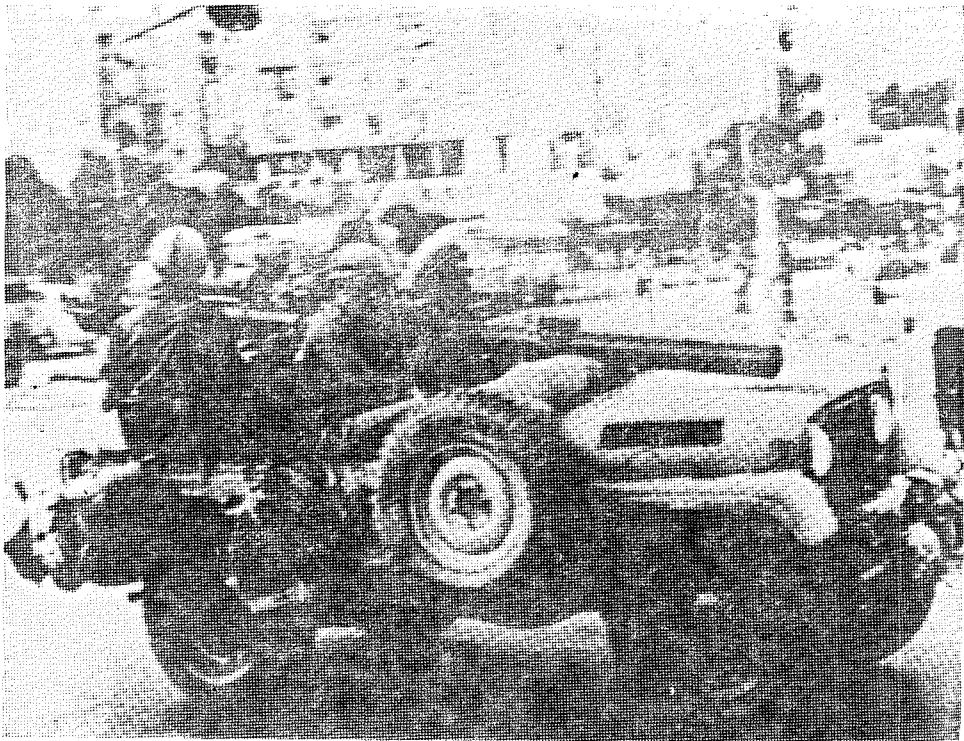
stvih, ki jih lahko uporablja pehota, pa je predvsem armade kapitalističnih držav prisilila v to, da so si pripravile celo vrsto samohodnih naprav, oboroženih z netržajnimi topovi.

Sistem vleke topov so zaradi precejšnje povečanja kalibrov opustili. Teža cevi in lafete je nenehno rasla. Kot rezultat tega so netržajni topovi postali tako težki, da posadka treh ali štirih ljudi ni več mogla ravnati z njimi. Edini izhod je bil, da močne netržajne topove montirajo na premična transportna sredstva. Pri tem so v večini primerov predvideli tudi možnost, da top odpre ogenj tudi z lafete ter z lahkega trikožnika na tleh.

Današnji tuji netržajni topovi — našega domačega si bomo ogledali v enem prihodnjih prispevkov — se zelo razlikujejo od svojih prednikov iz prvih poveljnih let. Kali-

ber, ki je bil leta 1945 najpogostejše 57 mm, se je povečal na 106 do 120 mm. Učinkovitost domet proti tankom je od 1.500 do 2.000 metrov. Uporaba kumulativnih min, ki se med letom ne vrte, ter bakrenih kumulativnih min pa je prebojno moč s 70 mm povečala na 300 do 400 mm. Hkrati pa so z uporabo nadvse stabilnih jekel in lahkih litin pri konstrukciji topov dosegli, da se je njihova teža občutno zmanjšala. Slednjič pa se tudi manevrska moč topov, o katerih je govor, topov na šasijah s kolesi ali gosenicami ter ob povečani sposobnosti premikanja po vsakršnem zemljišču, nikakor ne more primerjati z možnostmi nekdanjih topov na vleko.

Prihodnjič:
VODENE RAKETE

Četrta egiptovsko-izraelska vojna oktobra 1973 je bila v marsičem tankovska vojna, zato je protitankovski boj predstavljal eno najpomembnejših zvrsti boja in protitankovska sredstva najdragocenejšo bojno opremo. Na fotografiji vidimo izraelski džip na ulici v Jeruzalemu v prvih dneh vojne; zaradi hitrejša premičnosti so nanj montirali netržajni top kalibra 106 mm.

Te dni je v Novi Gorici praznoval 60. rojstni dan znani družbenopolitični delavec in revolucionar Janez Kralj-Janko, ki se je v svojem življenju iz delavca razvil v revolucionarja ter po vojni v neumornega družbenopolitičnega delavca. Ob jubileju ga je na njegovem domu obiskala manjša delegacija, v kateri so bili predstavnik občinske konference Zveze komunistov Emil Kodrič, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica Franc Martinuš in Mile Gobjkovič v imenu občinske organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin. Slavljenca so izročili darilo ter mu izrekli najlepše želje za v prihodnje.

Komaj bi lahko kdo verjel, da je naš Janez Kralj-Janko iz Morskega — ne najbolj zdrav, povsod navzoč in vedno aktiven — te dni že naložil na ramena šesti križ.

Komaj pa bi lahko kdo verjel tudi zgodovino o njegovem razgibanem in na čase močno nevarnem življenju, skozi katerega se je Janko v svojem revolucionarnem delovanju, ki ga spremlja, domala odkar se je 5. februarja 1916 rodil v proletarski zidarski družini v Sentjurju pri Celju. Komaj štirinajst let je bil star, ko je izgubil očeta. Otroških let ni poznal, saj se je moral kot otrok spopasti s trdim delom v tovarni Anhovo. Delal je težka dela kot odrasli, plačan pa je bil za polovico manj; rekli so mu »boča«, imel je krvave roke od prenašanja azbestnih cevi. Bil je pač zaznamovan kot »rdeček«, saj ni hotel kloniti in se vpisati med fašiste. Moral je prijeti za vsako delo, pa še pri tistem ni mogel ostati. Kot težak v tovarni Anhovo je na primer mesečno delal samo po štirinajst dni, leta 1935 pa je dobil odpoved.

Janku ni preostalo nič drugega, kot da se je napotil na kmete. Pomagal je obdelovati zemljo in si tako služil polento.

Mladi Morskovci so sicer — po zgledu svojih staršev — bili napredno usmerjeni in organizirani. Ustanovili so svoje antifašistične skupine. Vas je bila zelo zavedna. Italijani so jo imenovali Republika di Morsko.

Janko se je že takoj, ko je izgubil delo v tovarni Anhovo, povezal s Karlom Remorom, ki mu je dal napotke za razmnoževanje in širjenje pesmi »Emigrant« neznanega avtorja s podpisom »Klavžar«.

Leta 1936 se je Janko zaradi širjenja in razmnoževanja pesmi »Emigrant« znašel v goriških zaporih. Sodila mu je komisija za zaščito države. Dejanja ni priznal, bil pa je obsojen na konfinacijo v domačem kraju. Vsak dan se je moral javiti na karabinjerski postaji v Kanalu. Bil mu je določen prostor in čas premikanja. Iz hiše je lahko prišel ob sončnem vzhodu in v hišo zvečer »ob ave Marijo«. Ponoči so karabinjerji kontrolirali, če je doma... Če je deževalo, ni smel imeti dežnika in v gostilni se ni smel ujesti...

naše revolucije

Leta 1937 se je Bertu — prestolonasledniku kralja Viktorja Emanuela — rodil sin pa so zaradi tega pomilostili vse politične ujetnike, ki so imeli do pet let zapora. Tokrat je bil tudi Janko oproščen. Potem je Janko točno na svoj rojstni dan, dne 5. februarja 1938 spet dobil delo. Vzelo ga je podjetje »Maier« s Tirolske, ki je delalo predor za elektrarno Plave. Delal je kot težak v galeriji in mu ni bilo lahko. Tega

Janez Kralj — Janko, šestdesetletnik

leta so ga poklicali k vojakom; znašel se je v garniziji Palermo na otoku Siciliji. Po osmem dnevu so ga poklicali v štab polka in ga opozorili, da so od goriške policije dobili obvestilo, da se doma ni najbolje obnašal in da je politično nevaren.

Po odsluženju vojaškega roka se je povezal z Dragom Smrekarjem in postal član organizacije TIGR, v kateri so se zbirali pogumni, pošteni, mladi slovenski ljudje, ki so si zadali nalogo, da se bodo bojevali proti italijanskemu fašizmu za pravice Slovencev in Hrvatov. Potem ko sta bila aretirana Kos in Simon Grajski, je aktivnost Tigra zamrla.

Že takoj po kapitulaciji Jugoslavije in napadu Nemčije na ZSSR se je Janko povezal s predstavnikom OF Emilom Kodričem in Angelom Arčonom iz Renč, ki sta mu dala napotke za akcijo. Med aktivnim delom se je povezal tudi z Jankom Velušček-Matevžom. Septembra 1941 je bil v Morskem ustanovljen prvi odbor OF. Za sekretarja je bil izvoljen Janko Kralj. Na sestanku je prišel Janko Velušček-Matevž z napotki za nadaljnje delo. Osebo jih je seznanil s programom in vsebino OF. Za začetek so dobili med drugim navodila, naj razkrivajo sumljive in negotove elemente, širijo našo misel in razlagajo pomen našega boja... Novembra 1941 je bil Janko Kralj sprejet v komunistično partijo. Konec novembra so bili organizirani vaški odbori OF, organizirani sestanki in konference...

Leta 1942 so jih fašisti presenetili z aretacijami. Bili so izdani. Aretirana je bila celotna kanalska celica KP. Ponoči 27. junija 1942 so karabinjerji obkolili hišo Janeza Kralja-Janka in ga klicali, naj pride iz hiše. Ne vedoč, da je hiša obkoljena, je Janko skočil skozi okno, toda zaman. Okrog hiše je bilo 17 karabinjerjev. Potem ko so

ga pretepli, so ga aretirali in odvedli najprej v Kanal, potem v Gorico in ne nazadnje v Zdravščino. Februarja 1943 so vse dela zmožne odpeljali z vlakom na Sardinijo in jih razporedili v posebne bataljone. Tudi tam je Janko partijsko deloval in spodbujal ljudi, saj jih je 99 odstotkov zbolelo za malarijo, tako da so vsi bili proglašeni kot nezmožni za delo.

Po kapitulaciji Italije je prišla oktobra 1943 jugoslovanska vojaška misija na Sardinijo. V njej so bili Zoran Kralj, Dušan Zupan in neki Črnogorec. Ti so Janka zadolžili, naj organizira ljudi za vrnitev v domovino. Organiziral je vode, čete in bataljone, ki so korakali pod jugoslovansko zastavo. Ko so se vračali domov, je bil postavljen za komandanta transporta. Po vrnitvi v domovino je končal trimesečno partijsko šolo v Opatiji.

Janko je opravljal pomembne politične funkcije. Med drugim je bil sekretar okrajnega komiteja KP in sekretar SIU za okraj Bovec. Februarja 1947 je bil postavljen za sekretarja mestnega komiteja KP Julijske krajine za mesto Gorica. Po nekaj mesecih je CK KPS poslal tudi Mila Vižintina in sta bila oba člana pokrajinske federacije KPI za Goriško. Bil je prvi urednik Primorskih novic, nato predsednik občine Kanal in direktor podjetja Žica. Upokojil se je leta 1962.

Janko je nosilec Partizanske spomenice 1941 in številnih drugih odlikovanj.

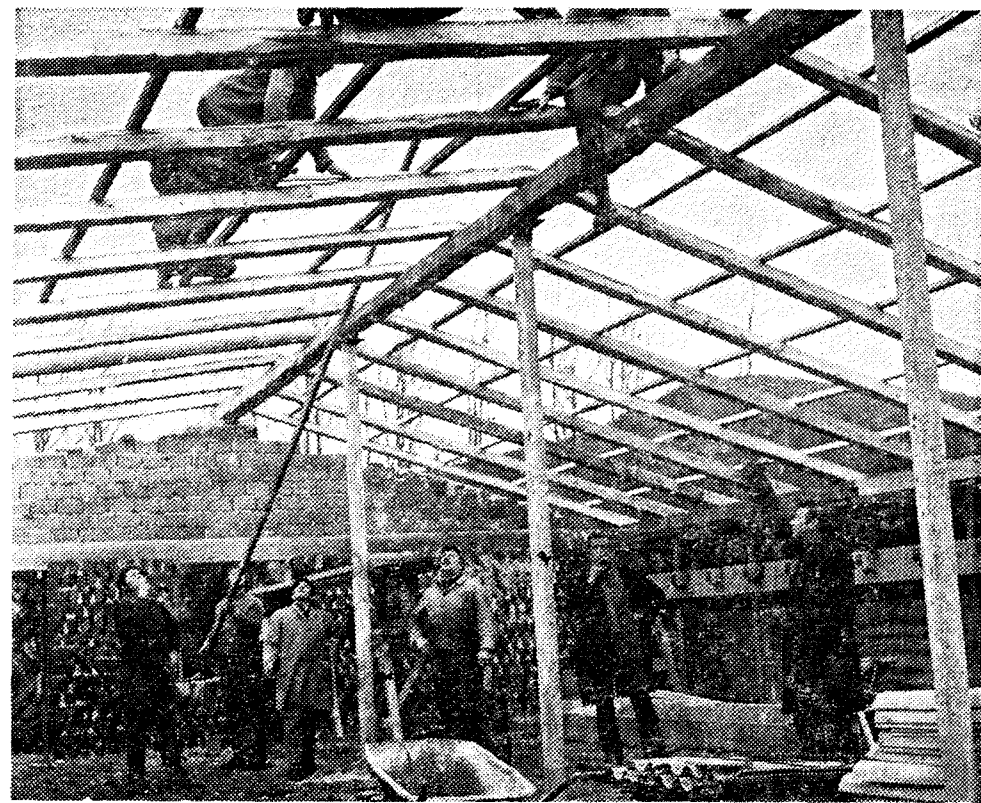
Tudi danes kljub letom ne miruje. Sedaj je sekretar terenske organizacije ZKS in še vedno aktiven družbenopolitični delavec. Janko, njegova dva brata in sinova pa so vsi tudi rezervni vojaški starešine.

MILE GOJKOVIC

Decembra so se na področju občine Kranj začela strokovna predavanja za rezervne vojaške starešine. Rezervni starešine so najprej poslušali predavanja o aktualni varnostni problematiki, sledila pa je tema »Četa — bataljon v zasedi na sovražnikovo transportno kolono«. Najprej je bil na sporedu teoretični del, nato pa še dejanski prikaz zasedbe na terenu. Po prvih dveh temah bo sledilo redno strokovno delo po načrtu, ki je pripravljen za obdobje 1975 in 1976. Na sliki: Člani osnovnih organizacij ZRVS s področja Vodovodni stolp v Kranju poslušajo prvo predavanje o aktualni varnostni problematiki v prostorih doma JLA v Kranju.

(Foto: F. Perdan)

Med delom na strehi polavtomatskega strelišča v Panovcu; v roke so pljunili prostovoljci iz strelske družine »Gozdar« s Trnovega.

STRELSTVO NA NOVOGORIŠKEM

Nastopajo boljši časi

Nad 850 članov strelskih družin v novogoriški občini do leta 1973 ni imelo ustreznih prostorov, v katerih bi redno vadili, po-

sledica vsega tega pa je bila, da v svoje vrste niso mogli sprejemati novih članov. Posebno na šolah je veliko zanimanje za ta šport. Takoj ko so se možnosti za vade-nje spremenile, je število članov strelskih družin naraslo in zdaj štejejo več kot 1.150 članov.

Občinska strelska zveza vključuje 14 strelskih družin. Poleg teh delujejo še strelski krožki na vseh srednjih in osnovnih šolah ter sekcija pištolarjev v Šempetru.

Vsa povojna leta si vodstvo občinske strelske zveze in nasploh vse strelske družine ter člani prizadevajo, da bi dobili osnovne možnosti za svoje delovanje. Prizadevanja so rodila sadove, ko so leta 1973 ob proslavi obletnice OF odprli v Gortanovi ulici novo avtomatsko strelišče za zračno puško z osmimi strelskimi mesti, leta 1974 pa novo polavtomatsko strelišče v Panovcu z dvajsetimi strelskimi mesti, lani novo polavtomatsko strelišče za zračno puško na Dobroven s štirimi strelskimi mesti, v Trnovem s šestimi in v Domu šolskih centrov v Novi Gorici s petimi strelskimi mesti. Letos bodo odprli novo polavtomatsko strelišče v kletnih prostorih stare bolnišnice v Šempetru in na gimnaziji v Novi Gorici.

Na začetku letošnjega leta so resno pri-jeli za delo. Kmalu bodo pokrili polavtomatsko strelišče za zračno puško v Panovcu. Pred dnevi so prostovoljci strelske družine »Gozdar« Trnovo hitro in zelo kvalitetno pripravili ter postavili ostrežje strehe na strelišču v Panovcu, ki zdaj čaka, da po njem postavijo še salonitne plošče.

MILE GOJKOVIC

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

11. nadaljevanje

S SVPB »Pavla« je sodeloval zdravnik splošne prakse dr. Ivan Hribnik v Idriji. Na Sentviško planoto je večkrat prišel zdravnik splošne prakse dr. Jože Valentinčič, ki je sredi leta 1944 prišel iz Padove v Most na Soči. Sanitetni referent Vipavskega VP je bil v začetku medicinec Jože Ferjančič-Zef. V Srednje-primorskem okrožju je postal sanitetni referent zdravnik splošne prakse dr. Franc Marušič iz Gorice (Solkan). To dolžnost je opravljal ilegalno. Dr. Annibale Bevilgia je zdravil civilno prebivalstvo v Biljah in okolici. Na tem območju je sodeloval s Krajevnimi NOO in po potrebi zdravil tudi ranjene borce. 1. avgusta 1944 je bil aretiran in do kon-

ca vojne zaprt v Coroncu v Trstu. Zobozdravnik dr. Lambert Mermolja v Gorici je vsestransko podpiral partizane. Na ortopedskem oddelku goriške bolnišnice je zbral raznovrsten zdravniški instrumentarij in ga s pomočjo medic. Marjana Koršiča spravil na Lokve. Poleti 1944 je bil aretiran in poslan v taborišče v Nemčiji. Njegov sin Franc je padel kot borec II. brigade VDV, hčerki Marica in Tanja pa sta bili goriški aktivistki — ilegalki. Z okrožno saniteto na terenu je v Gorici sodeloval zdravnik dr. Marij Bregant. V Ajdovščini je sodeloval dr. Danilo Lokar. Sodelovali so tudi naslednji zdravniki splošne prakse: dr. Luigi Stefančič na Proseku, in dr. Roatti v Dutovljah. Sanitetni referent Zapadno-

primorskega okrožja oziroma Kobariškega VP je bil sprva veterinar dr. Franc Karlin. Od poletja 1944 dalje je za potrebe Komande mesta Kojško prihajal v Goriška Brda goriški zdravnik dr. Franc Jakonič. Proti koncu leta 1944 je sanitetni referent Kobariškega VP postal zdravnik sploš. prakse dr. Milan Gregorič, veterinarski referent pa veterinarski pomočnik Arko. V Goriških Brdih, in na Kanalskem Kolovratu sta od začetka leta 1944 kot okrožna zdravnika delala mož in žena iz Buttria v Furlaniji dr. Ziga Osser-Pavel in dr. Alojzija-Saša. Oktobra 1944 sta v Zapotoku imela celo mesečni tečaj, na katerem sta izšolala 14 bolničark, ki so prevzele delo v krajevnih ambulantah na tem območju. 3. marca 1945 je

dr. Pavel pod Kožbano prišel v nemško zasedo, kjer je padel. Dr. Tavasani v Krmini je ilegalno sodeloval z vodstvom Briško-beneškega odreda. Zdravil je ranjene borce in bolne aktiviste. Poleti 1944 je bil aretiran, odpeljan v Nemčijo, kjer je v taborišču umrl.

Naloga terenske zdravstvene službe je bila skrbeti za organizacijo sanitetne službe na terenu, zdraviti in preprečevati bolezni med moštvom partizanskih straž, v delovnih vodih in tudi civilnemu prebivalstvu nuditi zdravniško pomoč. Septembra 1944 se je npr. razširila govorica, da v sovražnikovi postojanki Dornberk razsaja kolera. Zdravniki v Gorici (Srednje primorsko okrožje), kakor tudi zdravnik pri Vojni oblasti korpusa (dr. Davorin Valenti), so se takoj zanimali, za kakšno epidemijo gre. Ugotovili so, da se je razširila le dizenterija in so temu primerno potem poskrbeli za zaščito zdravja borcev in civilnega prebival-

stva. Sporazumno z okraji in Komandami mest, vendar po odobritvi okrožnih sanitetnih referentov, so v vseh okrajih ustanovili po nekaj krajevnih ambulant in pri njih tudi razuševalne postaje. Večino teh krajevnih ambulant so vodile bolničarke, ki so se izšolale v partizanskih sanitetnih tečajih, ki so jih vodili dr. Gala, dr. Bežek in dr. Pavel.

2. Organizacija Rdečega križa

Rdeči križ Slovenije je imel svoj ustanovni občni zbor 18. junija 1944 v Beli krajini. Člana prvega Glavnega odbora RKS s Primorske sta bila dr. Joža Vilfan in Ferdo Kravanja-Peter Skalar. Jeseni 1944 so bili pri vseh okrožjih in okrajih že poverjeniki RKS. Ta organizacija se je širila predvsem po liniji Slovenske protifašistične ženske zveze (SPZZ) in Zveze mladine Slovenije (ZMS). Na osnovnih šolah, ki so delovale na osvobodjenem in polosvobodjenem ozemlju, so nastajali

podmladki RKS. Jeseni 1944 je po vsej Primorski potekala množična akcija za razširitev organizacije RKS pod geslom »Nobena vas brez odbora RKS!« Krajevni odbori RKS so naglo nastajali, in to tudi v večjih krajih, kjer je bila močna okupatorjeva postojanka. Tako je npr. v Tolminu deloval dober odbor RKS, ki ga je vodila Lenča Fon. S pomočjo tako postavljene organizacije RKS so na Primorskem zlasti žene in dekleta prispevale kar največ za moralno in materialno pomoč ranjenim in bolnim borcem. Odbori RKS na terenu so bili pomembna opora naši sanitetni službi, tako trupni kot terenski.

V. APOTEKARSKA SLUŽBA

Osebe sanitetnih postaj, ki so nastale pred kapitulacijo Italije, se je oskrbovalo tajno po svojih sorodnikih in znancih. Potrebne obveze in zdravila so dobivali v skromnih količinah.

Se nadaljuje

DOPISNIKI NAM POROČAJO

RADOVLJICA

SLAVNOSTNO ZBOROVANJE KOMUNISTOV

V festivalni dvorani na Bledu je bilo 30. januarja letos slavnostno zborovanje komunistov radovljiske občine. Med 700 povabljenih je bil navzoč tudi sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS Franc Setinc, ki je imel slavnostni govor. V pozdravnem govoru je sekretar občinskega komiteja CK ZKS Radovljica Jože Bohinc med drugim povedal, da je samo v pokon-gresnem obdobju v občini sprejeto nad 400 novih članov. Vsi novospregjeti so uspešno opravili uvajalne seminarje in druge oblike idejnopoličnega usposabljanja. Tudi na petkovem zborovanju so svečano sprejeli v ZK in podelili partijske knjižice 78 novim članom. Namen zbora pa je bil, da se v po-častitev 30 letnice osvoboditve podeli po-sebna priznanja vsem komunistom, ki že več kot 30 let delujejo v ZK. Priznanje — diplome za uspešno več kot tridesetletno delo in zvestobo partiji je prejelo 178 čla-nov, med katerimi tudi predvojni komuni-sti Križnar, Marinko in Zlatnar. Razen pri-znanj so prejeli tudi spominske značke.

V zanimivem kulturnem programu so se z izborom partizanskih in borbenih pes-mi in skladb predstavili moški zbor KUD Stane Zagar iz Kroke in harmonikarski or-kester Glasbene šole Radovljica.

J. R.

RAVNE NA KOROŠKEM

ZA BOLJŠO OBRAMBNO SPOSOBNOST

Komisija za SLO pri občinski konferenci ZSMS občine Ravne na Koroškem je or-ganizirala pohod koroškega odreda po poteh koroških partizanov, ki je trajal 2 dni. Eki-po koroškega odreda, katero so sestavljali mladinke in mladinci, ekipa rezervnih vo-jaskehih starešin, ekipa obmejnih enot iz vseh karavli in borca Šostarič in Topalović. Ekipa je štela 42 udeležencev, starih od 15 do 66 let.

Odred je začel pot na Ravnah. Obiskali so Smučarsko koč in Naravske ledine, Kri-žana in Andrejev dom na Slemenu (1096 m) kjer so prenočevali. Drugi dan so nadalje-vali pot na Kramarico, kjer so se ustavili pri spomeniku padlim partizanom na kri-žišču poti Šostanj, Bele vode, Črna, Smre-kove. Od spomenika so se vrnili na Krama-rico in nadaljevali pot na Pučgarsko in do Najevske lipe ter zaključili pred spomeni-kom zmage v Črni.

Udeleženci pohoda, člani ZB in ZRVS so udeležencem na posameznih mestih pripove-dovali o dogodkih iz partizanskih časov. Ob spomenikih so razlagali pomen in nastanek

obeležij. Borca NOB sta na Slemenu pove-dala svoje doživljaje iz vojnih dni.

Tudi zabave, pesmi in smeja ni manj-kalo, saj so na Kramarici mladinci in vo-jaki zaplesali kolo ob borbeni pesmi.

V Črni je udeležence pozdravil predstavn-ik ZB iz Mežice. Udeleženci pa so zavzeli obljubo, da bodo to tradicijo nadaljevali in da se bodo drugo leto spet srečali na po-hodu v še večjem številu.

F. SREBOTNIK

KAMNIK

AKTIVI ZRVS — NOSILCI SAMOZAŠČITE

Občinski odbor ZRVS je sklical predstav-nike aktivov ZRVS iz organizacij združenega dela. V vseh večjih kamniških delovnih organizacijah so formirani aktivni. Na se-stanku je tešla razprava o nalogah aktivov ZRVS v delovnih organizacijah, kako se naj rezervni starešine vključijo v sistem družbe-ne samozaščite. Na sestanku je tešla od-krita beseda o slabostih, ki se pojavljajo v organizacijah združenega dela v odnosu do družbene samozaščite. Nakazane so bile konkretne naloge, kaj storiti na tem področ-ju v vsaki organizaciji združenega dela.

Predstavniki aktivov so dobili nalogo, da preverijo v delovnih organizacijah, kako se varuje splošno družbeno premoženje, kako funkcionira vratarsko čuvajska služba, kako sprejemajo pri poslovnih obiskih tuje državljanke, ali je strokovna služba izdelala pravilnik o družbeni samozaščiti, v kakšni meri so delavci vključeni v obrambne pri-prave in še druge naloge. Predsedniki, ozi-roma člani aktivov so se na tem sestanku obvezali, da bodo do 10. 2. 1976 pripravili gradivo in sklicali celoten aktiv, ki bo pri-pravljeno gradivo obravnaval in zavzel kon-kretna stališča. O izvajanju ukrepov s pod-ročja družbene samozaščite bo aktiv sezna-nil organe upravljanja in družbenopolitične organizacije, da se ugotovljene napake od-pravijo. Ta naloga mora biti opravljena naj-kasneje do konca meseca februarja. Po raz-pravah v organizacijah združenega dela se bodo predstavniki aktivov ponovno sestali na občinski ravni.

A. KONDA

IDRIJA

PODATKI ZA ZGODOVINO NOB

Na seji Komisije za zgodovino NOB pri severnoprifmorskem okrožju, dne 6. fe-bruarja v Idriji, so razpravljali o nadalj-njem inženjerskem zbiranju podatkov in be-leženju spominov nekdanjih aktivistov in drugih udeležencev NOB. Ves ohranjen ar-hiv namreč ne prikazuje dejanskega stanja v takratnem cerkljanskem, baškem, idrij-skem in kanalskem okrožju, še posebno pred 9. septembrom 1943.

O vojaški dejavnosti med NOB je bilo izdanih že več knjig, ki so obravnavale tudi te kraje z vojaškega stališča. Ni pa bila še nikjer obravnavana zaledna tj. politična in dejavnost ljudske oblasti na osvoboje-nem ozemlju. Zato so imenovali posebne podkomisije, ki bodo zbirale gradivo na svojem področju.

Čim bo zbrano dovolj gradiva, bodo iz-dali knjigo o tej dejavnosti na Cerkljan-skem, potem pa še o drugih okrožjih.

Za predsednika komisije za zgodovino NOB so izvolili Jožeta Primožiča-Miklavža.

JANEZ JERAM

BEGUNJE NA GORENJSKEM

LETNA SKUPŠČINA ZRVS

V sredini januarja je bila redna letna skupščina OO ZRVS Begunje. Na njej so razpravljali o uspehih in neuspehih nalogah v zadnjih dveh letih. Zadanih nalog so se lotili prizadevno. Izobraževanje starešinskega kadra je bilo izvedeno po planu. Predvi-denih strelskih tekmovanj ni bilo, ker so uspeli ustanoviti strelsko družino šele pozno

S sestanka z našimi dopisniki v Novi Go-rici: Janez Jeram iz Spodnje Idrije in Ciril Zupanc iz Nove Gori-ce, kateri je prejel po-sebno zahvalo našega uredništva.

v jeseni. Zelo pa je uspel orientacijsko-tak-tični pohod, katerega se je udeležila večina obveznikov.

Ugotavljamo, da imajo v ZRVS premalo članov ZK. Zato je v delovnem programu novega UO naloga, da tovariši, ki imajo po-goje za sprejem v ZK, predlagajo sprejem.

Poudarjajo, da so izvolili nov UO v zelo pomlajenem sestavu. Poleg tega so sprejeli program dopolnilnega izobraževanja iz topo-grafije in taktike, ker je iz teh predmetov čutiti pomanjkljivo znanje. Sklenili so usta-noviti tudi sekcijo ZRVS pri strelski družini Begunje, ki naj poleg rednih kondicijskih treningov zlasti pomaga pri strelskem udej-stvovanju mladine. Nadalje so sprejeli sklep, da starešine, udeleženci NOB, sodelu-jejo pri razvijanju tradicij iz NOB na novi osnovni šoli v Begunjah. Letne skupščine se je udeležil tudi predsednik občinskega od-bora ZRVS Radovljica, ki je podprl prizade-vanja za solidno strokovno raven starešin-skega kadra.

PAVLE VUGA

KAMNICA PRI MARIBORU

REZERVNI STAREŠINE

Sodelovanje z družbenopolitičnimi orga-nizacijami in društvi, poleg izpolnjevanja svojih nalog, je ena izmed posebnih pozi-tivnih značilnosti osnovne organizacije ZRVS Kamnice pri Mariboru. To so še po-sebej poudarili na njeni nedavni skupščini predstavniki družbenopolitičnih organizacij in društev.

V minulih mandatni dobi so se njeni čla-ni udeleževali raznih predavanj, ki so jih pripravili v okviru svoje organizacije ali pa onih skupnih v domu JLA Maribor. Bili so seveda nosilci še drugih akcij in nalog. Sodelovali pa so še na raznih in številnih proslavah in na letošnjem občinskem tak-tičnoorientacijskem tekmovanju v Svečini, kjer so med 20 ekipami dosegli 8. mesto, med-tem ko se je njihov član Boris Čebašek uvrstil na tretje mesto. V Kamnici je v zadnjih dveh letih 792 krajanov opravilo tečaj civilne zaščite. Zato ima poleg ostalih seveda največ zaslug njihov član Mirko Strnad, ki je tudi vodja civilne zaščite v kraju.

Iz te organizacije skorajda vsi sodeluje-jo v delegatskem sistemu. Tako so njihovi člani zastopani v zboru delegatov in svetu krajevene skupnosti, odborih ljudske obram-be, družbene samozaščite, komisijah za ob-mejna vprašanja, komunalna, gospodarska in urbanistična, zdravstveno in socialno var-stvo ter za kmetijske zadeve. Seveda tudi v potrošniškem poravnalnem svetu in kra-jevni konferenci SZDL. Pred kratkim pa so člani RVS sodelovali v pripravah in potem pri izvedbi referendumov za krajevni samo-prispevek za asfaltiranje cest in ureditev drugih perečih komunalnih vprašanj.

V letošnjem letu so v vrste ZK sprejeli šest članov in je sedaj okoli 30 odstotkov RVS včlanjenih v ZK.

Kljub temu je bilo na skupščini izreče-nih nekaj kritičnih pripomb na račun neka-terih posameznikov, ki sploh niso ali pa so premalo delovni in o tem, da bo treba v novem odboru zadolžiti nekoga, ki bo stal-no skrbel, kako bi povečali število naroč-nikov na Našo obrambo in TV 15 ne le med člani, ampak tudi med ostalimi pre-bivalci. Kot računajo bi lahko občutno po-večali število naročnikov.

Za predsednika so ponovno izvoli-li Toneta Godca, ki že vrsto let uspeš-no vodi osnovno organizacijo ZRVS Ka-mnica pri Mariboru.

DRAGO MIKLAVEC

IZ NASIH KRAJEV

SENOZETI NAD ZAGORJEM — Dne 24. januarja je krajevno združenje borcev imelo redno letno konferenco. V poročilu so zajeli tudi dejavnost sekcije internirancev in vojnih inva-lidov. Tako so za 1. maj priredili z mladino pohod na Plešo in proslavo. Za dan borca so sodelovali na veliki proslavi v Zagorju. S teritorialno eno-to in mladinci so proslavili dan vsta-je s pohodom na Plešo. V septembru so imeli izlet v Koper. Živo sodelu-jejo v družbenopolitičnih organizaci-jah, nekateri člani pa so tudi delegati v občinski skupščini in krajevni skup-nosti. Skrbijo za onemogle in bolne borce, ki jih obiskujejo. Za prihodnje leto so si zadali nalogo, da bodo obnovili spomenik NOV v Sentlam-bertu. Pripravljen imajo tudi srednje-ročni program do leta 1980.

FRANC ZORE

☆

RAVNE NA KOROŠKEM — Minuli teden se je v Ravnah sestalo pred-sedstvo občinskega odbora ZRVS. Se-stanek je bil namenjen strokovni vzgoji rezervnega starešinskega ka-dra. Sklenili so, da bodo že ta mesec začeli s prvimi predavanji. Rešitve teoretičnih nalog bo pregledovala po-sebna komisija meseca maja. Takrat bodo priredili tudi orientacijsko tak-tične pohode in streljanje z vojaško pištolo.

F. SREBOTNIK

☆

BUKOVICA-SINKOV TURN — V spomin na 28. januar 1944, ko so nemški žandarji ubili vosovca Mirka Kraljica-Cenka in Mirka Mušica-Zevsa, so borci iz Loke pri Mengšu, Buko-vice, Mengša in Trzina ter člani ZRVS Mengeš položili vence pred spominski ploščo. Navzoči so bili tudi sorodniki padlih in mladina. Priložnostni govor je imel tovariš Maks Znidaršič. za njim pa je govoril tudi predsednik ZB NOV Loka pri Mengšu.

FRANC OREL

☆

JESENICE — Zveza koroških par-tizanov in ZB NOV Jesenice sta pri-redila 1. tm. v Svečah na Koroškem žalno slovesnost v spomin padlega narodnega heroja Matije Verdника To-maža. Prišlo je lepo število domači-nov iz Rožne doline in nad 150 bor-cev, tabornikov in predstavnikov dru-žbenopolitičnih organizacij z Jesenic. V kulturnem delu programa sta nasto-pila pevska zbor Jeklar z Jesenic in domači iz St. Jakoba v Rožu. Tudi drugo leto bodo priredili srečanje s koroškimi partizani, je povedal Franc Konobelj-Slovenko.

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● VITANJE

Dne 14. februarja 1944 je v Vitane prišla 14. divizija NOV.

● DRAMLJE

Dne 14. februarja 1944 je prišla v Dramlje 14. divizija NOV.

● COL

Dne 15. februarja 1943 so se borci Prve vipavske čete spopadli z itali-jansko vojsko.

● KOMEN

Dne 15. februarja 1944 so Nemci in pripadniki Mussolinijeve republike po-žgali Komen, Tomaševico in Mali dol ter postrelili več prebivalcev. mnogo pa so jih odgnali v internacijo.

● DOBRNA

Dne 16. februarja 1944 je prišla v Dobro 14. divizija NOV.

● ČRNOMELJ

Dne 19. februarja 1944 je bilo v Črnomlju prvo zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta.

DEL NALOG MIMO

Na nedavni seji občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin so zadovoljivo ocenili izvedbo predavanj v osnovnih organizacijah ZRVS o varnostni kulturi. Skupno je teh predavanj v murskosoboški občini bilo petnajst, ki se jih je udeležilo nekaj sto članov ZRVS, kakor tudi pripadniki teritorialnih enot in člani odborov za splošni ljudski odpor v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela. V večini primerov so bila predavanja povezana tudi z letnimi konferencami osnovnih organizacij ZRVS, ki jih je doslej bilo v občini Murska Sobota dvanajst. Odslej pa so po novi organizacijski obliki člani te organizacije organizirani v 18 osnovnih organizacijah, eni krajevni organizaciji, v 17 aktivih RVS v krajevnih skupnostih, v 16 aktivih RVS v šolah ter v enem aktivu mladih RVS. Ob tej priliki je članstvo ZRVS sprejelo obvezni program dela za leto 1976, kakor tudi dopolnilni program.

Strokovna komisija pri občinskem odboru ZRVS Murska Sobota je namreč določila posebno delovno skupino (sestavljena iz predavateljev in strokovnih delavcev ZRVS), ki je že izdelala elaborat taktične vaje pod naslovom Partizanska četa v zasedi na transportno kolono na začasnem zasedenem ozemlju. Poleg tega pa tudi ustrezno gradivo za orientacijski pohod rezervnih vojaških starešin.

Predpriprava rezervnih vojaških starešin za taktične vaje v letošnjem letu bo že meseca februarja, ko bo organiziran poseben seminar za vse člane ZRVS (koristno bodo lahko uporabili gradivo iz revije Naša obramba). Samo pohodi pa bodo v mesecu maju in juniju. Dopolnilni program za vse te akcije pa morajo izvesti člani ZRVS v osnovnih organizacijah in to: streljanje z vojaškim orožjem, spoznanje z novo vojaško tehniko na tehničnih zborih ter ponovitev gradiva iz orientacije.

FILIP MATKO

CELJE

ZDRAVSTVENO VARSTVO BORCEV

Medobčinski odbor Zveze združenj borcev NOV Celje, v katerem so vključene občine: Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Sentjur pri Celju, Smarje pri Jelšah, Velenje in Zalec je imel v petek, dne 23. 1. 1976, na sedežu ZZB NOV Smarje pri Jelšah 7. redno sejo. Pregledal je delo za minulo leto in sprejel program dela za leto 1976. Člani odbora so v razpravi poleg ostalih vprašanj razpravljali o zdravstvenem varstvu in stanju borcev NOV. Ugotovljeno je bilo, da je varstvo v posameznih občinah regije različno in neprimerno urejeno. Zato so sklenili nasloviti na Regionalni zdravstveni dom Celje poseben dopis, v katerem bodo zaprosili, da takoj skliče posvet zdravstvenih delavcev in ostalih dejavnikov v regiji, ki so poklicani, da zdravstveno varstvo borcev NOV, v smislu 109. člena zakona o zdravstvenem varstvu SRS pričnejo izvajati. Dogovorili se bodo z zdravstvenimi institucijami splošne bolnišnice Celje in drugimi zdravstvenimi institucijami v Celju za prioriteto specialističnih zdravniških pregledov borcev.

Splošno je znano, da je zdravstveno stanje udeležencev NOV daleč pod splošnim povprečjem drugih državljanov. Izkušnje dosedanjih sistematičnih zdravniških pregledov borcev nam kažejo, da je procent relativno zdravih borcev NOV zelo nizek. Ugotovljeno je, da imajo nekateri več bolezni, večina pa ima sledeča obolenja:

- bolezni srca in ožilja;
- obolenja dihalnih organov;
- obolenja sklepov in mišic;
- obolenja prebavil;
- obolenja živčnega sistema;
- TBC
- obolenja urogenitalnih organov.

Mnoga od teh obolenj so prešla že v kronično formo.

Razumljivo, da tako slabo zdravstveno stanje borcev NOV od družbe terjata rešitve.

Zato so sklenili poslati predlog Regionalni zdravstveni skupnosti Celje, preko nje pa vsem zdravstvenim skupnostim v občinah celjske regije, da v statutih zagotovijo pravico do podaljšanega ali nadomestnega bolnišničnega zdravljenja v ravnih zdraviliščih pod ugodnejšimi pogoji kot pa to ureja 86. člen Zakona o zdravstvenem varstvu v SRS.

Na koncu seje so sklenili, da se sedež medobčinskega odbora ZZB NOV Celje za nadaljnjih 6 mesecev prenese na sedež ZZB NOV Sentjur pri Celju.

MIHA PETAN

IMELI SMO LJUDI

Alojz Simsič

V Kromberku pri Novi Gorici so se 24. decembra za vedno poslovili od 63-letnega Alojzija Simsiča. Bil je ena izmed žrtev fašistične raznarodovalne politike. Ob prihodu zaveznikov na Sicilijo v juliju 1943 je poiskal pot v vrste NOV. Postal je pripadnik letalskih enot NOVJ, zraven tega pa je postal član Kosovelovega pevskega zbora. Do prerane smrti je sodeloval v moškem pevskega zboru Soča.

Viktor Benkovič

V Podgorju pri Kamniku so 24. decembra pokopali Viktorja Benkoviča, ki je preminul v 70. letu starosti. Za 1. maj leta 1942 je izobesil slovensko zastavo s peterokrako zvezdo na najvišjo lipo pred vilo takratnega lastnika tovarne pohišstva na Duplici. V odboru OF Duplica je bil odgovoren za gospodarski referat. Mnogo je pretrpel v begunjskih zaporih. Bil je odlikovan.

Polde Stražar

Na Količevem pri Domžalah so 5. januarja pospremili na zadnji poti Poldeja Stražarja. Rodil se je pred 70 leti na Brezovici pri Zlatem polju. Od februarja 1943 je bil borec NOV, kjer sta padla njegova dva brata Ivan in Andrej. Prizadeven je ostal do smrti.

Stanko Hočevar

V Zagradcu pri Grosupljem je 26. decembra preminul borec Stanko Hočevar. Rodil se je pred 52 leti. Z NOB je začel aktivno sodelovati leta 1943. Septembra 1943 je bil v Levstikovi brigadi. Bil je ranjen in prejel je odlikovanje.

Jože Kure

V Dobličah so 20. januarja pokopali Jožeta Kureta iz Črnomlja. Leta 1941 je kot skojevec začel aktivno sodelovati v NOB. Naslednje leto je vstopil v partizane. Najprej je bil v Vzhodnodolenjskem odredu, nato je bil premeščen v Tomšičevo in pozneje v Cankarjevo brigado. Pred osvoboditvijo je postal član KPS in je bil premeščen v štab II. bataljona KNOJ. Oče mu je umrl v italijanski internaciji. Pokojni Jože je po vojni ostal v vrstah JLA.

Alojz Bandelj

Na pokopališču v Smarju na Vipavskem so se 18. decembra za vedno poslovili od Alojza Bandlja. Rodil se je v Zavinu leta 1900. Leta 1942 se je aktivno vključil v NOB. Ko je bil izdan, so ga januarja 1943 odvedli v goriške zapore. Po povratku je aktivno sodeloval do osvoboditve.

Franc Čop

Na Blejski Dobravi so 23. januarja pospremili na zadnji poti Franca Čopa, dolgoletnega praporščaka ZB NOV. Pred kratkim je še praznoval svojo 70-letnico. Pred vojno je sodeloval v levičarskem sindikatu, med vojno pa je bil najprej aktivist in pozneje borec Jeseniško-bohinjskega odreda.

Peter Dolničar

Na Dobrovi pri Ljubljani so pred kratkim pokopali Petra Dolničarja, očeta narodnega heroja. Dosegel je starost 87 let. Z NOB je začel aktivno sodelovati v prvi polovici leta 1941. Naslednje leto so ga internirali na Rabu in zatem v Reniciju. Ko se je izžrpan vrnil domov, je bil zopet aretiran in poslan v taborišče Dülenburg. V NOV je sodelovala vsa družina; dva sta višja častnika JLA, eden je celo general.

Jože Kirn

Na pokopališču v Borovnici so se 18. januarja poslednjič poslovili od Jožeta Kirna z Brega. Rodil se je leta 1898. Vsa družina je bila udeležena v NOB. Dva sinova sta častnika, hči je bila borka, žena je aktivno sodelovala in sam je bil naposled interniran v Italiji in še v Nemčiji.

Anton Bizjak

V Zireh so novembra pokopali Antona Bizjaka iz Stare vasi. Dočakal je 74 let. Takoj po okupaciji so ga z družino izselili v Srbijo. Leta 1942 se je v Župi povezal z NOB in je prevzel zaupno funkcijo na pošti. Kot član ZB in ZK je ostal aktiven do prezgodnje smrti.

Vinko Hribernik

Pred kratkim so v Domžalah pokopali Vinka Hribernika, ki je tragično preminul. Bil je borec prekomorskih brigad. Julija 1944 je prišel v Dubrovnik, jeseni istega leta pa je bil v Beogradu.

Anton Nuk

Dne 13. decembra je v Tolminu preminul borec Anton Nuk. Rodil se je leta 1909 v Travniku (BiH). Leta 1944 je vstopil v 1. tankovsko brigado. Postal je komandir tanka. Sodeloval je v mnogih bitkah vse do osvoboditve Trsta.

Alojz Balant

Na tolminskem pokopališču so se borci 2. januarja za vedno poslovili od Alojza Balanta iz Tolmina. Rodil se je leta 1926 v Rahovi vasi na Dolenjskem. Ni še bil star sedemnajst let, ko je postal borec Cankarjeve brigade. Pozneje je bil dodeljen zaščitnemu bataljonu štaba 9. korpusa. Bil je tudi kurir in obveščevalec. Prejel je tri odlikovanja.

Franc Kravs

Dne 30. decembra lani so se za vedno poslovili od Franca Kravs iz Stare cerkve. Rodil se je leta 1922. Kot aktivista so ga internirali v Gonarsu. Po kapitulaciji Italije je vstopil v partizane in je bil intendant v 9. korpusu. Sodeloval je tudi pri osvoboditvi Trsta. Bil je je dvakrat odlikovan.

Marija Ambrožič

V Dražgošah je preminula 8. januarja Marija Ambrožič, rojena leta 1878. Bila je najstarejša članica ZB NOV. Med NOB je aktivno sodelovala in pomagala partizanom. Leta 1942 je izgubila moža in sina. Tudi njen mlajši sin je aktivno sodeloval v osvobodilnem boju.

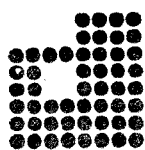

Jože Senica

Na pobreškem pokopališču v Mariboru so 10. januarja pokopali Jožeta Senico. Rodil se je leta 1923 v Podgorici pri Sevnici. Med NOB je sodeloval najprej kot aktivist, leta 1944 pa je vstopil v Kozjanski odred. Za požrtvovalnost je bil odlikovan.

Uršula Klavžar

Sredi decembra so v Kozjem pokopali Uršulo Klavžar, partizansko mamo. Med vojno je stanovala na Vetrniku in partizani so imeli pri njej skrišališče in hrano. Njen dom je bil vselej varno zavetje.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izda osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

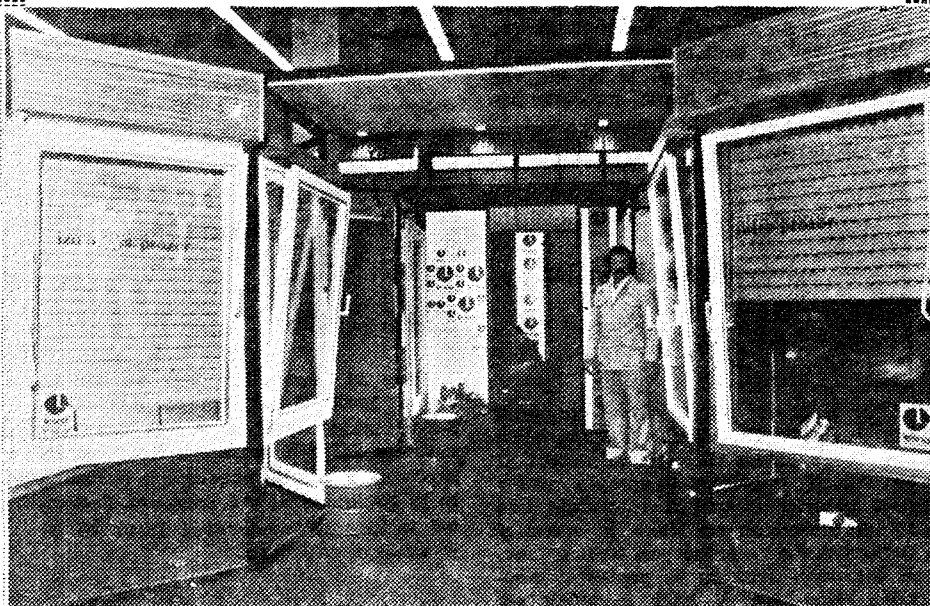
SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

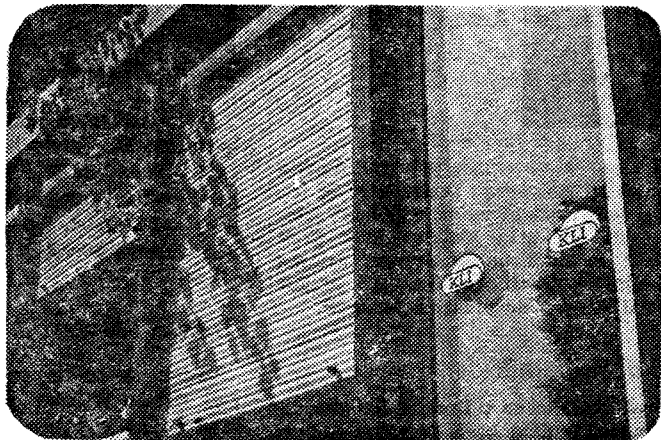
Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Začin les iglavcev, iglavski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SUMO-submontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd. Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Kriilo in podboji sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim kriilo, ki je zastekleno s termoizolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa snireke, jelke (kriilo in podboji), ter prav tako zasteklena z izolacijsko šipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandalins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jase, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furnirnim ali nefurnirnim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajemo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplomentene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor, folijo različnih barv in lesnih desenov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Misljici, Črni, Crnogradu, Ravnan in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

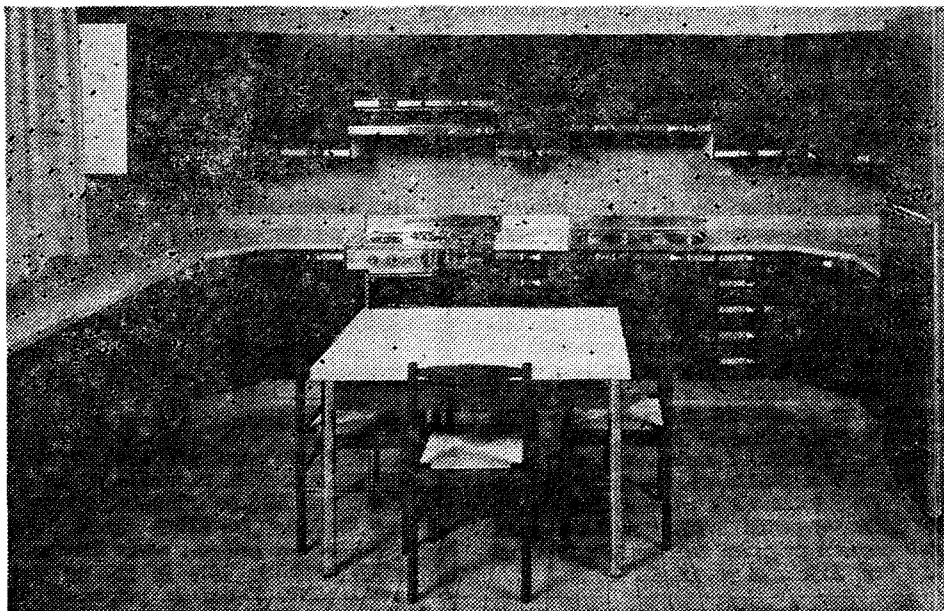

Jolenji
Logatec
tel. 74-260

proizvaja

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

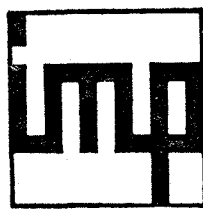
KUHINJA LUCIJA NOVA SREČA ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino — nov ambient za nov način življenja. Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEX: 34340

INDUSTRIJSKO MONTAŽNO PODJETJE LJUBLJANA

POSLOVNI PREDMET

- izvajanje zaključnih montažnih del (montaža notranjih instalacij):
 - ogrevanja (energetike v širšem smislu)
 - vodovoda (sanitarno-higienskih, industrijskih, potrošnih)
 - klimatizacije, ventilacije in prezračevanja
 - elektroinstalacij šibkega in jaknega toka
 - dvigala in transportnih naprav v vseh oblikah in namenih investicijske dejavnosti (industrija — proizvodna dejavnost sploh; upravne stavbe, trgovinske in transportne; turizem in gostinstvo; šolstvo, kultura, zdravstvo, stanovanja, vrtci, itd.);
- montažo spremljajoča industrija (investicijskih dobrin):
 - regulacijske armature, aparati (avtomatika), posode, kovinske konstrukcije
 - odlitki iz navadne in nodularne sirove litine
 - klimatske in prezračevalne naprave
 - razna instalacijska (drobna) oprema
 - elektro naprave šibkega in jaknega toka
 - dvigala in hidravlične dvigalne mize
 - gradbeni stroji in oprema za gradbeništvo
 - proizvodi iz armiranega poliestra in ostalih umetnih smol;
- projektiranje vseh vrst notranjih instalacij (glej pod a), ki so temeljna dejavnost montažnih TOZD:
- prprava investicijske gradnje z izdelavo predhodnih in pripravljalnih del tehniške dokumentacije, raziskovalno razvojnih nalog, tehniških napotkov, meritev, usmerjanje, organizacija in vodenje investicijskega, projektantskega, izvajalskega, prodajnega in kompleksnega inženiringa.
- zastopanje inozemskih firm (kot začetna oblika poslovno tehničnega sodelovanja):
- dejavnost družbenega standarda za potrebe zaposlenih kuhinja, samski domovi, počitniški domovi, dijaški dom).

IMP — INDUSTRIJSKO MONTAŽNO PODJETJE LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.
Skrajšana firma glasi: IMP Ljubljana n. sol. o.

sestoji iz naslednjih oblik združenega dela:

TOZD OGREVANJE — VODOVOD LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD KLIMA, PROIZVODNJA — MONTAŽA LJUBLJANA

Ljubljana, Vojkova 58, n. sol. o.

TOZD PROJEKT — MONTAŽA — INŽENIRING MARIBOR

Maribor, Ljubljanska 9, n. sol. o.

TOZD PROJEKT — MONTAŽA KOPER

Koper, Ulica 15. maja 4, n. sol. o.

TOZD ELEKTROMONTAŽA LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD TOVARNA ELEKTRONAPRAV LJUBLJANA

Ljubljana, Vojkova 58, n. sol. o.

TOZD TOVARNA REGULACIJSKIH ARMATUR IN APARATOV LJUBLJANA

Ljubljana, Ulica Jožeta Jame 12, n. sol. o.

TOZD LIVARNA IVANČNA GORICA

Ivančna gorica, n. sol. o.

TOZD TOVARNA INSTALACIJSKE OPREME IDRIJA

Idrija, Vojkova ulica 4, n. sol. o.

TOZD STROJNO KOVINSKO INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA SKIP LJUBLJANA

Ljubljana, Celovška cesta 479, n. sol. o.

TOZD PROJEKTIVNI BIRO LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD ZASTOPSTVA LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD DVIHALO LJUBLJANA

Ljubljana, Smoletova 18, n. sol. o.

TOZD BLISK MURSKA SOBOTA

Murska Sobota, Lendavska 3, n. sol. o.

TOZD ELEKTROKOVINAR PTUJ

Ptuj, Zadrugi trg 8, n. sol. o.

TOZD DRUŽBENI STANDARD LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

DELOVNA SKUPNOST STROKOVNIH SLUŽB

Ljubljana, Titova 37.

V POGOVORU SO SODELOVALI: MILE GOJKOVIČ, JANEZ JERAM, LEOPOLD KOTAR, IVAN KURINČIČ, DANILO ŠULIGOJ, CIRIL ZUPANC, SLAVKO BIZJAK, STANE JAN, PAVLA LEBAN IN PODPRESEDNIK ZZB NOV NOVA GORICA TOVARŠ PAHOR

S SREČANJA DOPISNIKOV IN ČLANI UREDNIŠTVA V NOVI GORICI

Trojne poti

Vidimo se enkrat, le z nekaterimi večkrat na leto, pa smo na srečanjih kot bi nas stalno družil delovni dan. Naši prijatelji in sodelavci se pripeljejo iz več deset kilometrov oddaljenih krajev, da bi z besedo, kritično in zavzeto, pomagali pri oblikovanju naših časopisnih strani. Naš časnik, pravijo in nam je prijetno. S hvalo je pa že tako kot z ostro zastavljeno besedo. Za oboje hočeš poiskati vzrok in v vsakem primeru moraš biti še boljši. Ni lahko v malem predstavljati čas, iz katerega se je rodila današnja podoba dni. Naši bralci so naši borci, kamenčki v mozaiku narodove epopeje. Sleherni, ki obrača strani TV-15, pričakuje, da bo v njem zasledil samega sebe; morda v opisu brigadne poti, boja v določenem kraju ali v portretu osebe, ki našteva ljudi. Ni pomembno, iz katerega kraja je določen opis; lakota je skoraj povsod enaka in enaka je smrt!

Toda naš časnik mora biti še več — ne samo podoba večeršnjega dne. Jutro se rodi, da bi živel dan. V nas živijo spomini, mi pa živimo na trdnih, svobodnih tleh. Borci umirajo, a umrli ne bodo nikoli. Vsak dan več jih je, mladih, kot so bili tisti, ki so izbojevali svobodo. Tudi naš čas ne more biti brez njih; zahteva jih revolucija, borce zahteva delo in jih zahtevajo družbene spremembe. Naša družba ni in ne bo podpirala oportunistov, ljudi, ki bi stali ob strani. Se naprej se bomo borili proti nepravilnostim in vsemu tistemu, kar nima nič skupnega s samoupravnim socialističnim sistemom, s pridobitvami naše revolucije, s krepitvami tistega časa, o katerem ne govorimo zaman. In če komu, potem je prav našemu časniku čas, o katerem govorimo, naše izhodišče. Trudili pa se bomo še bolj, da bo TV-15 tudi podoba današnjih dni. Odhajali bomo v kraje, ki so ostali po vojni nemi spomeniki pomoči NOB in med ljudi, ki jih je prav ta boj naučil skromnosti.

Tudi na srečanju v Novi Gorici smo slišali, da si je TV-15 utrl trajne poti do bralcev in da le-teh tudi potem, ko udeležence NOB in naš naročnik umre, nič ne izbrise. Časnik si mora še odločneje utreti pot med občane, vse tiste, ki se zavedajo časa, ki je pomenil prelomnico v naši zgodovini, med tiste, ki ostajajo borci tudi danes za boljši jutrišnji dan. Če bi bili samo vsi člani borčevske organizacije tudi naročniki na TV-15, bi se naklada več kot za dvakrat pomnožila. V nekaterih organizacijah so se organizirano lotili zbiranja novih naročnikov, a še več je tistih, ki omenjenemu vprašanju niso namenile potrebne pozornosti. Na srečanju v Novi Gorici je bil dovolj glasen predlog, da bi občinski odbori ZZB NOV sklicali s tem v zvezi posebne seje predsedstva. Prav tako naj bi povabili na posvet vse predstavnike združenih borcev. Pojasnili naj bi jim, kako organizirano pristopiti k zbiranju novih naročnikov.

Zanimiv primer pristopa k reševanju navedenega vprašanja nam je opisal dopisnik iz Sempetra. Na lokalni pošti so dobili točne seznime z naslovi naročnikov na TV-15, ki so jih primerjali s seznamami članov ZZB NOV. Izvolili so dvajset poverjenikov, ki se bodo lotili akcije zbiranja novih naročnikov. Akcija se je začela januarja letos. Seveda bodo imeli ti poverjeniki še nekatere druge dolžnosti. V Sempetru je približno 300 članov borčevske organizacije in upajmo, da se bo sedanjim 160 naročnikom pridružil še veliko novih.

Tudi vsakoletne administrativne akcije, ki se jih loteva naša uprava, ne morejo uspeti brez odločne denarne pomoči občinskih organizacij. Letos poteka takšna akcija med člani ZRVS, žal ne najuspešnejše. Toda prav v tej organizaciji, ki ji naš časnik namenja veliko pozornost, bi lahko pridobili precejšnje število novih bralcev in naročnikov. Kot rečeno pa samo z administrativnimi ukrepi naše uprave ne bomo uspeli.

Kaj storiti, da si bo TV-15 utrl pot v osnovne in srednje slovenske šole? Odgovora na to zaenkrat še ne poznamo, čeprav smo lani s tem v zvezi pisali tisoč šolam in do-

bili 36 odgovorov ter naročnikov. Ob tem je bilo na srečanju v Novi Gorici poudarjeno, da si je težko predstavljati šolo, ki bi ne imela v svoji knjižnici Komunistične, Naše obrambe in TV-15. Vemo za kraje, kjer ni hiše, v kateri ne bi bili naročeni na naš časnik. Naj so v odročnih krajih družine še tako na tesnem z denarjem, toliko že imajo, da plačajo letno naročnino za TV-15.

DINAR NI PLOŠČA, NAPEV PA JE ZNAN

Čeprav finančno vprašanje ni tisto, o čemer naj bi razpravljali z dopisniki, mimo tega le nismo mogli. Pogovor o tem pa je samo potrdil tesno povezavo med uredništvom in sodelavci, ki jim ni vseeno, v kakšnih pogojih živi in dela naš in vaš časopis. Letos sicer nismo zastavili vprašanja obstoja TV-15, ker bi bilo takšno vprašanje že samo po sebi absurdno, smo pa spregovorili o resnih težavah, ki se nam v letošnjem letu obetajo. Še vedno smo brez kakršnekoli dotacije (razen regresa za papir!), medtem ko stroški pospešeno rastejo. Nekateri so nam svetovali večjo prožnost v zvezi z ekonomsko propagando na naših straneh, drugi so razmišljali o minimalni pomoči občinskih odborov ZZB NOV, tretji so načenjali vprašanje koordinacijskih odborov za informiranje pri občinskih konferencah SZDL. Le-ti naj bi v posameznih občinah obravnavali tudi vprašanje našega časnika. Razširitev števila naročnikov bi bil brez dvoma pomemben prispevek k razrešitvi 'dinarskega' vprašanja.

PREPROSTO, ISKRENO IN DOBRO

Časnik TV-15 je ugleden in ljudje ga radi prebirajo, so poudarili naši sodelavci in dopisniki. Nekatera področja (letos so omenili Dolenjsko in Ljubljano!) so res slabše zastopana, kar je krivda občinskih odborov, ki ne uspejo poiskati dopisnikov.

Časnik je 'telo in kri' naših občanov, je rekel tovariš s tolminskega. Da ga bere tudi mladina, je splošna ugotovitev. V njem ni fraz in poplave nepomembnih besed, ki so same sebi namen. Neposreden je in iskren! Če kdo, mislim da prav borci zahtevajo preprosto, razumljivo in odločno besedo. Zgodi se, da prav tisti, ki se javno vzemajo za razumljivo govorjenje, govorijo skrajno nerazumljivo. In človeku ni prijetno, ko v stavku z desetimi besedami zaslediš sedem tujk. Komu je namenjeno takšno pisanje, se je vprašal nekdo. Ljudje ne berejo časnikov s slovarjem v roki in vsi niso končali fakultete. Človek se tudi ne šola za to, da bo daleč od preprostega človeka. V pomoč naj bi mu bil, ne pa, da dokazuje sebi in ne vem komu, kako razumen je. Tu-dil političen članek je mogoče razumljivo pisati.

Časnik TV-15 mora živeti, dokler bo žive-la naša stvarnost, je poudaril tovariš iz Nove Gorice, ko smo govorili o finančnem vprašanju. Svoje poslanstvo opravlja vse uspešneje. To ne sme biti samo časopis borcev, mora postati časopis naših občanov.

Naš dopisnik iz Idrije nam je pripovedoval, kako je naletel na dvorišču tovarne ETA v Cerknem na skupino mladih delavcev, s TV-15 pred seboj. Povedali so, da ga vsak teden nestrpno pričakujejo in da ga berejo že med malico. Omenil je tudi izredno ugoden odmev reportaže o vasi Police, ki ga je imela na idrijskem področju. O takšnih krajih da bi morali pisati še več. Več bi tudi morali pisati o kmetih — borcih, o kmečkih ženah, o spominih posameznikov — drobnih in iskrenih. Prenekateri ljudje se neradi spravijo k pisanju in do njih bi moral priti nekdo, ki mu pisanje ne dela težav.

Veliko je bilo vzpodbudnih besed, ki so jih prinesli naši sodelavci s terena za mizo, ob kateri smo se menili. Navduševali so se nad našimi 'ustnimi časopisi' in nam prišepnili na uho, da bi v letošnjem letu veljalo obiskati med drugim tudi Brda, kjer bomo lahko s ponosom govorili o velikem uspehu kraja in ljudi. In mi smo jim to obljubili.

SILVO TERSEK

RUDENSKO POLJE

V vas Rudno, tam v Selški dolini, ki leži pod partizanskimi Dražgošami, nas je pot pripeljala povsem slučajno in mimogrede, kot nepovabljeni, a dobrodošli goste.

Pravzaprav je bila posredi želja nekdanjega partizanskega komisarja, da bi po slovesnosti v osnovni šoli v Zeleznikih... obiskal tovariša, nekdanjega partizanskega kurirja.

»Z Valentinom Fajfarjem sva v brigadi z imenom Franceta Prešerna tovariševala od devetnajstotriinštiridesetega leta, tja do osvoboditve,« je spotoma povedal Viktor Kirn.

Topel stisk roke, nekaj sočnih spominov na partizanske dni, ki izvirajo smeh na lica in nekaj takih, ki zasolze oko... potem pa je pogovor med tovarišema nenedoma zamrl, kot pred burjo.

»Kako je z Rudenskim poljem?« je čez čas vprašal Viktor.

In usul se je besedni plaz, ki ga ni bilo več moč ustaviti.

»Za petinštrideset hektarov plodnih njiv vprašaj, kajne?« mu je

odgovoril Valentin. »Se so naše, še jih zalivamo z znojem naših rok. Toda, kdo ve, koliko časa še!?!«

Zvedeli smo to, kar ni več skrivnost: to, da so se nekje pred več kot tremi leti odločili za pozidanje Rudenskega polja s pojasnilom, da so razvoju Zeleznikov potrebna nova zemljišča, da brez obsežnejše stanovanjske graditve ne bo šlo. Pa to, da je sledilo na predloženi načrt kar dvainštirideset pripomb, tehtnih, pametnih in spejmeljivih, ki so jih razgrnili domačini Rudna, da bi, kot so dejali, zajezili to človeško neumnost.

Valentin Fajfar nam je pokazal tudi zajeten kup časopisnih izrezkov, ki govorijo o pravi papirnati vojni... večidel na strani krajanov te znane partizanske vasi v Selški dolini.

Minilo je torej že več kot tri leta, gospodarji z Rudna pa se še vedno s skrbjo in z ljubeznijo ozirajo na Rudensko polje... njihovo in naše Rudensko polje.

»Se maline obrodijo tam,« je rekel Valentin, prvič v tem pogovoru s tihim, skoraj nežnim glasom. »Mar mislite, da jih bo moj sin še hotel saditi, če nam bodo vzeli to zemljo, edino plodno zemljo Rudna?«

Pa so spet oživel spomini na dni, ko se je po osvoboditvi vrnil iz gozdov. Dobro službo so mu ponudili v mestu in lagodnejše življenje, a je raje ostal na zemlji, ki pridnim rokam hvaležno vrača.

»Če nam vzamejo Rudensko polje, je, kot bi nam vzeli srce!« je še rekel Valentin Fajfar iz Rudna.

Pamet v roke, bi rekli vsem, ki lahko kaj dobrega storijo za Rudensko polje... Ker pa smo s pametjo večkrat skregani, je kar prav, da bo na pobudo gospodarjev iz Rudna v ponedeljek, šestnajstega februarja letos, stekla na Socialistični zvezi beseda o Rudenskem polju.

O Rudenskem polju, ki življe-nje daje.

MIS

YUGOTOURS

61000 Ljubljana, Titova 36/9 nad
Telefon 322-458 in 321-794

Za naročnike TV 15 organiziramo potovanje ▼

1. LENINGRAD — MOSKVO 26. februarja — 4. marca 76

1.—4. dan — Leningrad z ogledi križarke Avrore, Piskarjevskega pokopališča, Ermitaža, stolnice sv. Izaka, Petropavlovske trdnjave, vasi Puškinovo.
5.—8. dan — Moskva z ogledi Rdečega trga, Kremlja, Leninovega mavzoleja, Tretjakovske galerije, muzeja-panorame Borodinske bitke, razstave dosežkov narodov ZSSR.

Cena za naročnike TV-15 2.990 din

2. LENINGRAD — VOLGOGRAD — MOSKVA 11. marca — 18. marca

1.—4. dan — Leningrad z ogledi Avrore, Piskarjevskega pokopališča, Ermitaža, stolnice sv. Izaka, Petropavlovske trdnjave.

5. dan — Volgograd z ogledi prizorišč stalingrajske bitke: Mamajev kurgan, hiša vodnika Pavlova, pristanišče ob Volgi, planetarij.

6.—8. dan — Moskva z ogledi Rdečega trga, Kremlja z muzeji, Leninovega mavzoleja, muzeja-panorame Borodinske bitke.

Cena za naročnike TV 15 — 3.490 din.

MOZNOST 12-MESEČNEGA KREDITNEGA ODPLAČEVANJA

Bivanje v hotelih A kategorije s polnimi pensioni

Da mora biti osnovna šola kot vzgojna ustanova pomemben dejavnik v razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, je povsem jasno, nedvoumno.

Prav tako bi nam moralo biti vsem jasno, da smo s takšnim priporočilom, še posebno poudarjenim v današnjem trenutku, naložili prosvetnim delavcem in konec koncev tudi našim najmlajšim dodatne naloge, saj smo razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, v tistem najbolj neposrednem pomenu besede, namenili prostor predvsem v zunajšolskih dejavnostih in na temeljih prostovoljnega dela.

Z drugimi besedami: razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij je torej zaenkrat samo spremljano z željo, da bi načrtno, toda nevsiljivo in primerno starostni stopnji, skozi in skozi prepletalo naš vzgojnoučni program.

Pa je prav, če si to breme — če se za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij kot nujnega sestavnega dela našega samoupravnega socialističnega sistema in pridobitve velikega časa, ki je terjalo ogromne človeške žrtve, sploh smemo uporabiti to besedo — enakomerno porazdelimo.

Ob tem je povsem nepotrebno opozarjati na čim tesnejše sodelovanje z vrsto posebnih organizacij, ki v svojih vrstah vključujejo mlade in jim je negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ena osrednjih nalog, opozorili bi radi predvsem na borčevske organizacije oziroma spodbudili navezavo stikov s komisijami za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij, ki lahko na tem področju nudijo našim najmlajšim še kako dragoceno pomoč.

Na vprašanje, koliko je tovrstna dejavnost, mislimo na sodelovanje s šolami kot vzgojnimi ustanovami, že našla stalno in primerno mesto v delovnih programih borčevskih organizacij ter kako jo uresničujejo v življenju, bi danes žal ne mogli odgovoriti, niti približno.

Vemo pa, da je prav v osnovni šoli

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

ZA VZORNICI V NOVE ZARJE

V počastitev otvoritve prizidka in poimenovanja osnovne šole v Železnikih po 7. SNOUB »Franceta Prešerna«

v Železnikih, v kateri si skupaj s družničnimi šolami v Selcah, Dražgošah, Davči in Sorici nabira znanje in uči domovinske ljubezni kar osemstoseststirideset otrok, takšno sodelovanje je rodilo idejo o poimenovanju šole po 7. SNOUB »Franceta Prešerna«.

»Bo s poimenovanjem šole po tej slavni partizanski enoti v razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, na vaši šoli že doslej živo prisotno, znati kakšne premike?« smo vprašali ravnatelja Franca Bedenika.

»Povsem razumljivo. To bo samo še poglobilo stike z borci Prešernove bri-

gade, s katerimi že dolgo sodelujemo. Poimenovanju bodo sledile nove obveznosti, z naše in z njihove strani! Če bi ne bilo poimenovanja, na primer, se verjetno še kar nekaj časa ne bi mogli pohvaliti s stalno razstavo brigade Franceta Prešerna in pionirskega odreda Ratitovec, predstavljene na osmih razstavnih deskah.«

Narodni heroj Rudolf Hribnik — Svarun, prav gotovo osrednja osebnost na proslavi v počastitev otvoritve novega prizidka, s katerim je šola pridobila osem moderno opremljenih učilnic, in poimenovanja osnovne šole v Železnikih po 7. SNOUB »Franceta

Prešerna«, ki smo ji prisostvovali minulo soboto, pa je z veseljem ugotovil, da je pri nas vedno več šol z imeni partizanskih enot.

»Tako je tudi prav!« je kratko in odločno dejal komandant 7. SNOUB »Franceta Prešerna«, danes komandant glavnega štaba za splošni ljudski odpor socialistične republike Slovenije.

To smo zabeležili v osnovni šoli v Železnikih, ki se ponaša z vrsto priznanj: tu je priznanje za sodelovanje na srečanju zgodovinarjev v Ljubljani na temo »Moj kraj med NOB«, pa priznanje za prizadevno sodelovanje in pomoč pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij, ki so ga izrekli občinski odbori gorenjskih borčevskih organizacij, to je priznanje za osvojeno tretje mesto na tekmovanju s temo »Obramba socialistične Jugoslavije«.

To smo zabeležili v krajevni skupnosti Železniki s tri tisoč krajani, v katero sodita tudi Martinj vrh in Podlonk... na področju, kjer med narodnoosvobodilnim bojem ni bilo domačije, ki bi za svobodo ne prispevala svojega deleža.

To smo zabeležili konec koncev tudi v škojeloški občini, ki je za izboljšanje šolstva dala veliko sredstev.

Podatki kažejo, da vloženi trud ni bil zaman: v sedmih letih se je učni uspeh izboljšal kar za 7,5 %, kar 1.400 otrok več je v tem času uspešno sklenilo osemletno šolanje in prav osnovna šola v Železnikih sodi med 51 šol z najmanjšim osipom v Sloveniji... Pa nikar ne mislite, da počivajo na uspehih, saj se že pridno pripravljajo na celodnevno šolanje, razmišljajo o usmerjenem izobraževanju in načrtujejo skrb za podružnične šole, ki jim doslej niso utegnili posvečati dovolj skrbi.

Ob slovesu so nam najmlajši iz osnovne šole v Železnikih obljubili, da bodo z učenjem in vestnim odnosom do naše socialistične skupnosti izvrševali načelo ZA VZORNICI V NOVE ZARJE.

To pa je negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij v tistem najlepšem pomenu besede.

MILENA STRAJNAR

TV-15 ZA MLADINO

Bil je naš gost

Pred kratkim je tovariš Jože Simšič-Jelen dobil visoko priznanje, s katerim ga je odlikoval predsednik republike

Nekega dne smo dobili pismo. Odprli smo ga in prebrali, da nas bo obiskal tovariš Jože Simšič-Jelen, znan partizanski borec. Vsi smo bili tega zelo veseli. Pripravili smo tudi kratek program in se veselili dne, ko pride k nam.

Naposled je prišel pričakovani četrtek. Napeto smo poslušali, kdaj bo pred našo šolo v Uncu ustavil avto. Ni bilo treba dolgo čakati. Avto je prišel in tovariš Jože Simšič-Jelen je bil že med nami. Vsi smo mu navdušeni zaploskali in ga povabili v šolske prostore, da bi mu čimprej pokazali, kaj smo se naučili.

V prvi točki smo nastopili pevci in

zapeli nekaj pesmi. Nato smo uprizorili še prizorček »Kurirček Andrejeca« in recitirali nekaj pesmic. Tovariš Jože Simšič-Jelen pa nam je zavrtil film, ki prikazuje, kako so pionirji pomagali partizanom. Pozorno smo ga gledali in na koncu našemu dragemu gostu postavili vrsto vprašanj na temo narodnoosvobodilnega boja.

Pred kratkim je tovariš Jože Simšič-Jelen dobil visoko priznanje, s katerim ga je odlikoval predsednik republike, pa smo izkoristili priložnost in mu čestitali. Obljubil nam je, da nas bo še obiskal, če ne prej, pa spomladi.

MARTA ZWOLF

Partizancava pripoved

Zgodilo se je prve dni julija 1944. leta. Štab devetega korpusa je bil na Lokvah. Zaščitni bataljon ga je varoval. Milko Boltar je bil takrat v prvi četi tega bataljona, ki je bila na položaju v Laznah in je zavarovala pobočje proti Gorenji Trebuši. Nemški bataljon iz Idrije se je pretihotapil proti Gorenji Trebuši, od tam pa po stezi proti Lazni, da bi tako lahko prišel do štaba devetega korpusa. Toda sovražnikov načrt se

ni v celoti posrečil. Partizani so se spoprijeli z njimi okrog dveh popoldne. Pri partizanih ni bilo nobenih žrtev, samo en ranjen. Umaknili so se okrog pol šestih zvečer, ker so Nemci dobili pomoč. Ko so prišli Nemci na Lokve, ni bilo tam nobenega partizana več.

MIRJAM MILJAVEC
(Iz »Solkanske sapice«,
glasila OŠ Solkan)

Žalostna nedelja

»Pozneje smo ugotovili, da smo imeli veliko srečo, ker smo ostali živi... brata sta pozneje odšla k partizanom in oba sta padla.«

Najprej vas v uredništvu »TV 15« prav lepo pozdravljam. Ker se oglašam prvič, upam, da moje pismo ne bo končalo v košu. Najbrž ste že slišali za dražgoško bitko, o kateri mi je pripovedoval moj oče.

Pošiljam vam tudi razglednico domačega kraja, partizanskih Dražgoš.

O padlih stricah pa bom spregovorila v naslednjem prispevku in če bo mogoče, bom poslala tudi njuni sliki.

Bila je mrzla januarska nedelja. Snega nič manj kot meter. Partizani so bili premočeni do kože, premraženi in lačni so ležali na svojih položajih.

Še v jutranjem mraku smo bili na nogah. Sestra, dva brata, oče, mama in jaz. Mene in sestro je hotel oče odpeljati na Jelenšče. Komaj smo zagazili v globok sneg, že so nas zapazili nemški strelci z Rudnega. Začeli so streljati. Prva mina je priletela na hišo in nas odvrnila od prvotne namere. Vsi, čeprav že vajeni vsega hudega, smo bili že od prejšnjih dni malo zmedeni. Na srečo mina ni bila zažigalna, zato hiša ni začela goreti.

Takoj, ko smo se malo pomirili, sta oče in brat zagazila po drugi strani hiše na pot, ki je vodila na Jelovico. Leta je bila shojena od partiznov. Šli smo kakih sto metrov, sklonjeni in skriti za

smrekami, ko smo obležali v neki kotanji. Vsi premraženi in mokri smo ležali v snegu, pa v takšnem mrazu, da je kar drevje pokalo.

Tu smo bili ves dan do mraka, ko je ponehalo srdito pokaenje pušk, šarcev, brzostrelk, zvižganje svinčenk in pokaenje min v naši neposredni bližini.

Pozneje smo ugotovili, da smo imeli veliko srečo, ker smo ostali živi... brata sta pozneje odšla k partizanom in oba sta padla.

MIRA HABJAN

Heroj Jože Srebrnič

To se je zgodilo enajstega julija 1944. leta. Noč je bila zelo temna, Soča pa velika in deroča. Gumijasti čoln je čakal na bregu. S tem čolnom so prevažali partizane. To noč je tovariš Jože Srebrnič nameraval s soborci preko Soče. Čoln ni bil kos deroči reki. Prevrnilo ga je in vsi so utonili. Tovariša Srebrniča so pokopali v Prilesju. Po vojni so utopljenim partizanom na bregu Soče postavili spomenik, naša šola v Desklah pa nosi ime narodnega heroja Jožeta Srebrniča.

Jaz pa sem učenka drugega razreda.

MOJCA KOGOJ

Zanimivi spomini

To je pripoved našega dragega gošta Staneta Červiča—Bojana iz Radenc, ki se je rad odzval našemu vabilu in obiskal soboške tabornike, natančneje »črne telohovce«

Povabili smo ga medse, tovariša Bojana, ki je bil nekaj časa partizan tudi na prekmurskih tleh.

»Po uspešnem napredovanju in odločilnih udarcih Rdeče armade na vzhodu, je 15. oktobra 1944. leta vlada madžarskega ministrskega predsednika admirala Hortyja zaprosila zavezniške za premirje. Nemci so odgovorili tako, da so ukinili madžarsko upravo oziroma dele Madžarske, ki so jih še imeli, enostavno okupirali, Hortyja pa internirali.

Na ta dogodek se je skupina partizanov in aktivistov, ki se je zadrževala v hiši Jožeta Brumna v Murski Soboti, že pripravila. Poslali so poveljniku soboške garnizije pismo in mu v imenu osvobodilne fronte slovenskega naroda sporočili, da prevzame oblast v Prekmurju.

Potem ko je komandant soboške garnizije zahteval okrepitev, je zahtevo partizanov odklonil.

Dne 17. oktobra so hodile po mestu močne patrulje. Prav tega dne je Soboti zajel val najhujših aretacij. Na seznamu sta bili tudi družini Brumen in Deškovič. Obe hiši so patrulje obkrožile, zato smo se partizani, ki smo bili pri Brumnovih, po vrvi spustili iz zgornjega nadstropja na dvorišče. Miran, Juš, France in jaz smo si z orožjem v roki izsilili prehod. Med rafali in strelji so se zmedeni madžarski vojaki razbežali, kar smo spretno izkoristili in se umaknili v smeri proti Bakovcem na odprto polje.

Na umiku je bil ranjen Juš, pa sem mu hotel pomagati, a me je odklonil z naslednjimi besedami:

»Umaknite se sami, jaz ne morem več naprej. Kril bom vaš umik. Živega me že ne bodo dobili v roke!«

Nekaj časa nas je kril, ko pa so se mu sovražniki približali, si je nastavljal pištolo na sence in sprožil... Tovarišev smrt smo kmalu maščevali. Zasedo, ki so jo žandarji postavili pred vasjo Tišina, smo povsem razbili. V spopadu so padli štirje madžarski žandarji, mi pa smo se brez izgub umaknili na Goričko.

V temni, deževni noči smo se ustavili na griču nad Vanečo pri viničarju, ki nas je izdal.

Počivali smo v senu nad hlevom, ko sem zgodaj zjutraj naslednjega dne skozi odmaknjeno strešno opeko opazil v vinogradu pred hišo veliko madžarskih vojakov. Prebudil sem speča tovariša, Mirana in Franceta. V nekaj sekundah smo bili pripravljeni na boj in preboj proti kakih štirideset metrov oddaljenemu gozdu.

Prvi je skočil s senika France. Rafal iz mitraleza ga je prerešetal. Tako sva začela boj za prehod skozi obroč sama z Miranom. Drug drugemu sva krila umik. Ker sva osredotočila najino pozornost na sovražnika pred nama, sva zanemarila dogajanje zadaj. Prav s te strani pa je priletela ročna bomba in udarila tik za menoj. Drobeci so se razpršili na vse strani. Ranili so me v roko in glavo. Od močne eksplozije in hudih ran, ki so mi jih zadali drobeci, sem izgubil zavest.

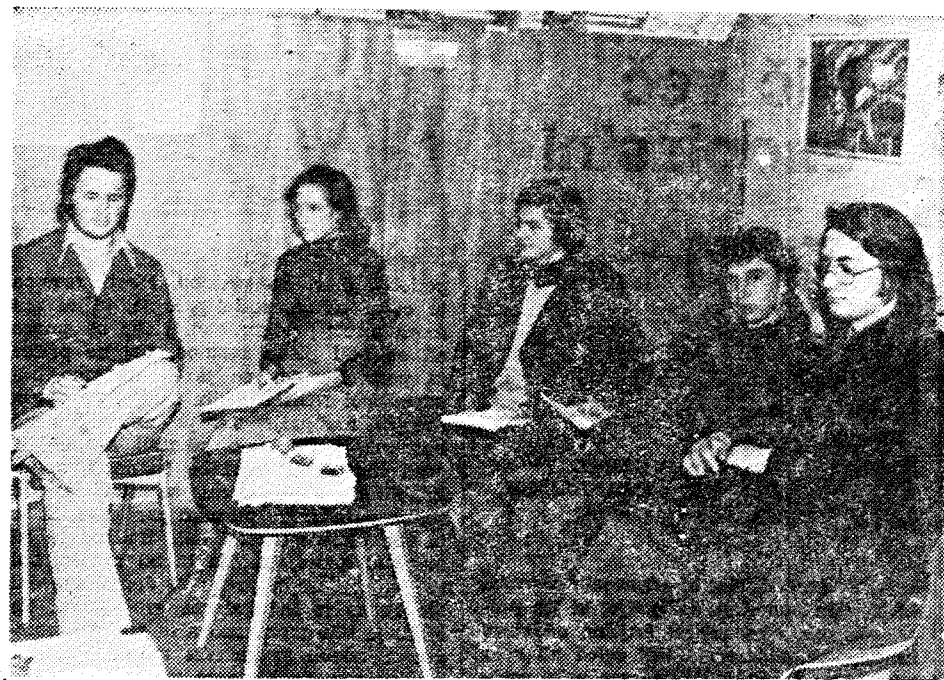
Ko sem se osvestil, sem slišal z roba gozda Mirana, ki je hropeč klical nad Madžari: »Banda fašistična, ubijte me! Ubijte me, saj nikogar ne poznam!« Ko je bil boj končan, je prišlo na kraj dogodka nekaj ljudi in ko je stara ženica opazila, da sem še živ, je zaklicala: »Tega tudi ubijte, da se ne bo mučil!«

Pristopili so madžarski vojaki in me obvezali. Neki kmet me je potem, ko so me vojaki naložili na voz, pripeljal do ceste in od tam v soboško bolnišnico, kjer sem, privezan na bolniško posteljo in močno zastražen, ostal dva dni. Po dveh dneh so me odvedli na žandarmerijsko postajo, kjer se je začelo zasiljevanje, mučenje in pretepavanje. Prek Madžarske so me potem poslali v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer sem dočkal svobodo.

To je pripoved našega dragega gošta Staneta Červiča—Bojana iz Radenc, ki se je rad odzval našemu vabilu in obiskal soboške tabornike, natančneje »črne telohovce«.

Predno smo se poslovili, je tovariš Bojan še zaobljubil medvedke in čebelice iz Radenc, ki so s tem postali člani taborniške organizacije. Starešina odreda je borcu v znak hvalečnosti in spoštovanja ter v spomin na srečanje s taborniki, privezal okrog vratu modro taborniško ruto in ročno izdelan lesen obesek z vrezanim napisom imena našega odreda, posebna tričlanska delegacija pa je ponesla venec na spominsko ploščo v Vaneči, kjer počivajo padli partizani.

SILVANA MATJASEC

Vedno več marksističnih krožkov

V Ljubljani deluje sedeminpetdeset marksističnih krožkov, od tega deset v temeljnih organizacijah združenega dela in šest v krajevnih skupnostih. S temi številkami resda ne moremo biti povsem zadovoljni, čeprav je treba vedeti, da smo z organiziranjem marksističnih krožkov pravzaprav šele pričeli.

Na fotografiji: s seje sekretariata mestnega centra marksističnih krožkov pri mestni konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije v Ljubljani, ki vloga v organiziranje in razširitev marksističnih krožkov, še kako potrebnih pri poglobljanju družbenopolitične razgledanosti mladih, mnogo napora.

Foto in tekst: ANDREJ SELAN

Moja vas po vojni

O tem, da je Nomenj dal veliko žrtev za svobodo, pa priča lep spomenik, ki bo še dolgo spominjal na težavne, a zmagovalne trenutke našega narodnoosvobodilnega boja.

Kraj, v katerem živim, se imenuje Nomenj... Vas pred in med vojno ni imela elektrike, vodovoda, cesta pa je bila makadamska.

Po osvoboditvi so imeli vaščani polne roke dela, najprej z obnovitvijo požganih domov. Ob tem je treba povedati, da je bil med bohinjsko vstajo porušen most čez Bezdno, da so okupatorji požgali pet hiš z gospodarskimi poslopji vred, da so v eno izmed gorečih hiš vrgli dva udeleženca upora.

Potem so priskočili na pomoč vaščanu, po domače Pršivcu, ki je začel kar na lastno pest graditi elektrarno. Zato so že proti koncu 1946. leta po domovih zagorele prve električne luči. Razumljivo je, da ta električni vir kmalu ni več zadostoval in imenovali so odbor za postavitev hidrocentrale. Pri gradnji nove centrale so vaščani opravili velikansko delo, pretežno s prostovoljnimi delom. Čas je še naprej zahteval svoje in takoj, ko se je pokazala možnost, smo se priključili na centralno električno omrežje.

Medtem se je pokazala potreba po novem vodovodu, kajti le nekaj hiš je imelo svoje zbiralnike, ki pa so bili vse prej kot higijenski in spet je udarniško delo rodilo sadove.

Vse to prepletanje dogodkov je vaščane močno zbližalo in začutila se je potreba po kulturnem življenju. Delati so pričele igralska skupina, folklorna skupina, strelska družina in kinoklub. Vse te skupine so imele velike uspehe, saj so odhajale na gostovanje tudi v okoliške kraje.

Ne bi bilo prav, če bi ne omenili zelo prizadevnega gasilskega društva, ki je predlanskim slavilo petdeseto obletnico svojega obstoja.

Zanimiv in značilen je način zbiranja sredstev za nabavo, na primer, črpalke: vsako leto, kadar se v vasi nihče ne poroči, posekajo gasilci smreko ali »ploho«, kakor temu pravijo, in ga v spremstvu mask in harmonike vlečejo skozi vas, dekleta in fantje pa se za »kazen«, ker se niso poročili, vržejo čez »ploho«.

Izkupiček za prodani les gre v gasilsko blagajno in po pregovoru »kamen na kamen — palača« društvo živi in skrbi za razvedrilo ter druge potrebe vaše skupnosti.

Običaji so ostali, drugače se je v Nomenju precej spremenilo, saj živimo tako, kot se danes živi, v miru in ob polni skledi, v blagostanju.

O tem, da je Nomenj dal veliko žr-

tev za svobodo, pa priča lep spomenik, ki bo še dolgo spominjal na težavne, a zmagovalne trenutke našega narodnoosvobodilnega boja.

CRATOMIR FRELIH

Številke, ne ljudje

Jožica Veble

Auschwitz. Beseda, mrzla kot jeklo, ki govori o smrti. Ob tej besedi se marsikdo zdrzne, utrne se solza. Tisti pa, ki so preživeli grozote tega koncentracijskega taborišča, se spominjajo.

Ena izmed slednjih je tudi Jožica Veble, avtorica knjige »Preživela sem taborišče smrti«.

Iz njenega pripovedovanja mi je najbolj ostala v spominu pripoved o tovarištvu, ki so ga gojili med seboj. Ni bilo važno, od kod si, kdor je potreboval pomoč, temu so priskočili na pomoč. Bili so združeni v tistem uporu, ne tistim s puško v roki, a nič manj pogumnim! Zavedali so se, da bodo le tako lahko kljubovali težavam, smrti.

»Za njih smo bili številke, ne ljudje, a vendar je bilo v nas toliko človečnosti, da jo je danes težko najti.« je rekla Jožica Veble.

GORAN MASLO

KRAMLJANJE

Pred nami je pisemce, katerega vsebina narekuje naše opravičilo.

Prišlo je iz osnovne šole v Mojstrani, v kateri pionirke in pionirji pod skrbnim mentorskim vodstvom razvijajo in negujejo revolucionarne tradicije, oziroma, kot so sami zapisali, spoznavajo in spoštujejo zgodovino narodnoosvobodilnega boja.

Bili smo tisti, ki smo izrazili željo, da jih obiščemo, da predstavimo njihovo delo.

Obiščite nas osemindvajsetega novembra, ko bo v šoli praznovanje dneva republike s sprejemom cicibanov v pionirsko organizacijo. So nam odgovorili, morda se boste odločili za šestnajsti december, ko se spominjamo vstaje v našem kraju, ali pa za devetnajsti december, da bomo skupaj proslavili dan jugoslovanske ljudske armade.

Pričakujemo vas z veseljem, je še zapisala tovarišica Vera Gartner.

V pisemcu so zastavili vprašanje, kako naj se pripravijo na obisk in povedali, da so pripravljeni medse povabiti tudi nekaj borcev, vse z željo, da bi lahko čim verneje predstavili njihovo delovanje na področ-

ju negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij.

Bo dovolj za opravičilo, če jim povemo, da jih nismo utegnili obiskati in da bomo to prav gotovo storili, še to pomlad?

Ko smo že na Gorenjskem, naj velja naše opravičilo tudi tovarišu Joštu Rolcu. Že kar precej vode je preteklo, kar nam je prinesel vrsto sestavkov na temo »moj kraj v svobodi«, nagrajenih s knjižnimi nagradami, ki so jih v okviru jugoslovanskih pionirskih iger in pod pokroviteljstvom občinskih zvez prijateljev mladine Slovenije iz Radovljice napisali pionirji petih osnovnih šol.

Za začetek objavljamo sestavek Crtomirja Frelaha, učenca osmega razreda osnovne šole dr. Janeza Mencinerja iz Bohinjske Bistrice, pa tudi drugi sestavki z redkimi izjemami, bodo prišli na vrsto, v letošnjem letu.

Hvala tudi Dušanu Antolinu — Piržu iz Bakovec (!), ki nas je opozoril na nepravilno sklanjanje imena njegove rojstne vasi.

Je tako, kot smo zapisali danes, prav?

Milena

Nič več enoplastni

KAREL GRABELŠEK, pisatelj

VPRAŠANJE: Kaj bi odgovorili človeku, ki bi vam oporekal, da ljudje, ki jih pretresa strah, niso vredni kulinjske obdelave in nikakor ne morejo biti zgled ali celo udeleženci v zgodovini procesa neke revolucije?

ODGOVOR: Najbrž nič. Kaj naj bi odgovoril človeku, ki si NOB, oziroma revolucijo predstavlja tako enobarvno, tako poenostavljeno. Partizani in drugi udeleženci NOB naj bi bili sami junaki, ki se ničesar niso bali, najmanj za svoje življenje. Kar je bilo v njih človeškega strahu, so ga odvrgli, ko so se odločili, da sodelujejo v NOB. Če pa se je v partizanske vrste le vrnil kak neobogljeneč, ki v sebi ni mogel zatreti strahu, naj pisatelj za božjo voljo ne piše o njem, da ne pohujša mladine. Mladini moramo slikati vzore, junake, da jih bo posnemala, jih oboževala. Toda kakšen borec naj bo mladini vzor, namišljeni junak ali resnični človek z vsemi svojimi slabostmi in odlikami? Je možno posnemati namišljenega junaka? Ne, posnemati moreš samo resničnega človeka.

Ko sem pisal o partizanih in o ljudeh, ki so partizanom pomagali, o našem požrtvovalnem kmečkem ljudstvu, o ženah terenah, o zdravnikih, ki so hodili zdraviti ranjene partizane, mi je bilo samo to pred očmi, da bi podal njihovo pravo

PODOBE NAŠE KULTURE

podobo, človeško podobo. Pisati resnico je edini zakon, edini predpis, ki se mu mora pisatelj pokoravati. Kdor ne zmora ali se boji pisati resnico, naj ne prime za pero. Resnica pa je ta, da smo bili udeleženci NOB navadni ljudje, ne Nietzschejevi nadljudje. Ker pa smo bili samo navadni ljudje, smo prinesli s seboj v gozd tudi svoje človeške lastnosti, dobre in slabe. Potemtakem se tudi strahu nismo znebili. Ne poznam partizana, ki se ne bi ničesar nikoli bal. Bal se je za svoje življenje, bal, da bi bil ranjen, bal za svoje, ki jih je pustil doma, kmečki človek se je bal tudi za svoj grunt. Ta strah je bilo treba znova in znova premagovati, znebil se ga nisi nikoli, se reče: kljub temu, da bi se za toliko stvari bal, si moral svojo dolžnost opraviti in si jo storiti. Bal si se za življenje, pa si ga bil kljub temu pripravljen žrtvovati. Mislím, da je dolžnost pisatelja, ki opisuje takratno dobo, takratne ljudi, da vrta tudi v ta človeška doživljanja. Sicer pa bi se lahko vprašali: kdo je bil večji junak: tisti, ki se ni ničesar bal (če je bil kdo, po mojem ga ni bilo), ali tisti, ki je trepetal za svoje življenje, pa se kljub temu ni odtegnil dolžnosti, ki mu je bila naložena. Prvi se je spoprijemal samo z zunanjim sovražnikom, drugi z zunanjim in tistim, ki je bil v njem, s svojim strahom. Pa bi se pisatelj temu izognil? Mene so vedno zanimale prav te dileme.

Pohujšanje mladine? Po mojem smo jo bolj pohujševali z namišljenimi junaki, zato je mladina kmalu začutila odpor do takega pisanja. Ni mogla verjeti, da so bili partizani res taki, kakor smo jih v začetku opisovali, junaki, da jim ni bilo para. Nihče ni tako zahteven za resnico, kakor mlad človek. Samo s prikazovanjem resnične podobe NOB in njenih udeležencev ga bomo pritegnili, da bo rad segel po knjigah, ki opisujejo tisti veliki čas.

Oder življenja

SERGEJ VOSNJAK, direktor MGL

VPRAŠANJE: Kakšno je bilo doživetje partizanskega mitinga in v čem se ujema ali razlikuje od današnje uspešnice. Je možno ugotoviti, ali se vrednote občinstva spreminjajo in v kakšno smer?

ODGOVOR: Najprej, da ne bo nespornost, kaj je uspešnica. Tako jo imenujem le po odmevnosti med ljudmi, ne pa po žanru. Uspešnica je bila Hiengova drama Izgubljeni sin, uspešnica je bila Hadžićeva satirična komedija Naročena komedija, uspešnica je bila Borova ljudska igra Raztrganci in še vrsta drugih. Vsa ta dela so doživela preko 60 ponovitev vedno so bile dvorane polne, z repertoarjem pa smo jih morali umakniti, ker nam pomanjkanje terminov ni dopuščalo nadaljnjega prikazovanja.

Partizanski miting, ki je bil skoro vedno uspešnica, je bil vsebinsko precej op-

redeljen. Vse — poezija, skeči, enodejanske ali solistično ali zborovsko petje je izhajalo iz ene same težnje — boja za svobodo. To je bila pač takrat osnovna in skoro edina preokupacija naših ljudi. Spominjam se, da je bil takrat tudi Čehov, ljev Snubač zanimiv in »lep«, a hladen in ni vzbujal čustev. Bil je pač iz povsem drugega, tistemu času tujega sveta. Borovi Raztrganci, na primer, pa so izhajali prav iz srčike tistega časa. Ljudje so se poistovetili s »pozitivnimi« junaki, »negativnimi« (Nikolu) pa še dolgo po končani igri, ko je bil že v partizanski uniformi, niso privoščili lepe besede niti kupice vina.

Bistvo vrednotenja gledališke uprizoritve pa se po moje od takrat ni spremenilo. Ljudje so v igralski stvaritvi iskali odmev svojih čustev, zato je tudi danes gledališka umetnina uspešnica tedaj, ko je po svoji vsebini blizu problemom in občutkom ljudi, ko je umetniško tako prepričljivo podana, da se gledalci poistovetijo z dogajanjem na odru, ko jim doživljanje gledališkega dela vzburi strasti: jezo, sočutje, odpor, ljubezen; ali ko jih razvedri ali sprosti. Gledališko delo bo uspešnica, če bodo gledališki delavci, od pisca do izvajalcev, znali pričarati oder v ogledalo, in to končno, da bodo tako v gledališki viziji gledalci lahko opazovali tudi sami sebe. Tak je bil partizanski miting, takšna je uspešnica danes in mislim, da je to bistvo odrske umetnosti.

Paleta problemov je danes mnogo širša kot je bila takrat v času nečloveških naporov in neizprosne boja. Ljudje zahtevajo tudi neprimerno večjo kvaliteto gledališkega ustvarjanja, mnogo večjo kreativno moč pisatelja in ustvarjalcev. To je razumljivo, danes so povsem drugi pogoji za življenje nasploh, zahtevnost je večja, saj so naši ljudje v teh preteklih treh desetletjih naredili neverjeten razvoj v svoji zavesti in svojem znanju.

Prepričan sem, da bi vsako kvalitetno odrsko delo, ki bi obravnavalo tematiko NOB, v kvalitetni izvedbi igralskega ansambla prav gotovo postalo uspešnica, ker so vrednote NOB v nas tako žive. Ne samo v tistih, ki smo revolucijo doživljali, ampak tudi v mladih, ki vidijo v teh vrednotah naštetih svojih idealov.

(se nadaljuje)

So Lužičani sorodniki naših Srbov?

Takoj pribijmo; ne! Lužiške Srbe prištevamo med zahodne Slované, med katere štejemo še Čeha, Slovake, Poljake in Kašube (manjšina na Poljskem). Z našimi Srbi so prav toliko v sorodstvu kot z nami: vsi smo namreč člani velikega občestva slovanskih narodov.

O tem priča tudi njihov jezik. Pravzaprav kar dva jezika. Govorijo namreč dva jezika: gornjesrbski ali gornjelužiški in dolnjesrbski ali dolnjelužiški jezik. Prvega govorijo na jugu, drugega na severu Lužice. (Do konca druge svetovne vojne so v Dolnji Lužici dosledno uporabljali kot pisavo gotico!) Jezika so poimenovali po obliki pokrajine, torej ne zemljepisno. Gornja Lužica je namreč rahlo valovita, gričevnata, kot npr. naša Dolenjska, medtem ko je Dolnja Lužica ravninska, močvirna, prepredena s številnimi rokavi reke Spreve. Razloček med jezika je znaten. Morda bi človek še najbolj pravilno zadel, če bi rekel, da je razloček takšen, kot je npr. med slovenskim in srbohrvaškim jezikom, mogoče za odtonek manj. Zanimivo in nad vse pomembno pa je, da se imajo kljub dvema knjižnima jezika en narod z eno kulturo, čeprav je bil razvoj hudo različen. V Dolnji Lužici sta se jeziki in kultura odvijala zvečine pod hudimi pruskimi razmerami, v Gornji Lužici pa pod saškimi

STONE GLAVAN

LUŽIŠKI SRBI

(2)

kralji; tam je bilo življenje le nekoliko znošnejše. Sicer je gornjelužiščina zelo podobna češčini, dolnjelužiščina pa poljščini. V svoji sedanji domovini so se začeli Lužiški Srbi naseljevati — takrat so se delili še na tri zelo velika, zares številna plemena — iz nekdanje domovine vseh Slovanov v glavnem nekako v 4. stoletju. Naseljevanje je bilo sklenjeno približno takrat kot naseljevanje Slovencev na sedanjih tleh. V novi domovini so se takoj vneli boji za prostor pod soncem s sosednjimi germanskimi plemeni. Boji so bili hudi, neizprosnosti, trdi. Zdaj so zmagovali ti, zdaj oni. Toda bojna sreča Lužičanom ni bila preveč naklonjena. Najprej so germanska plemena — v začetku 10. stoletja — podjarmila Dolnjo Lužico, proti koncu istega stoletja pa še Gornjo. Kasneje je bila Lužica nekaj časa še pod češko krono. V resnici je torej trajala okupacija Lužice od 10. stoletja pa vse do konca druge svetovne vojne.

Najhuje so trpeli Lužičani v treh ob-

dobjih, in sicer med 30-letno vojno, med 7-letno vojno in pod nacistično tiranijo. Po 30-letni vojni so se Nemci še vztrajneje naseljevali v Lužici. Okrog nje so sklenili predvsem trden pas, poseljen z Nemci in Lužico stiskali. Čeprav so bile v tistih hudih časih vrste lužikosrbskega ljudstva zdesetkane, so Lužičani še izbrskali pogoje za življenje in za skromen razvoj. Toda najhuje je bilo pod nacizmom. Ta je začel Lužiške Srbe razseljevati po Nemčiji, v Lužici pa so se spet množično naseljevali trdi Nemci. »Črno leto«, kakor ga imenujejo Lužiški Srbi sami, pa je nastopilo leta 1937: takrat nacizem ni priznaval več niti »vendsko govorečih Nemcev«, temveč je surovo zatrl vsakršno kulturno življenje najmanjše slovanske narodne družine. Zaprli so tiskarno, kjer so prav takrat tiskali Meškovo povest »Volk spokornik«, zatrli Srbsko matico, razpustili narodnoobrambno organizacijo Domowino itd. Lužiške Srbe je hitlerjevski režim zbrisal z zemeljske obale.

Šele po drugi svetovni vojni so zaživeli življenje, kakršno vsakemu človeku in narodu pripada, žal, številčno — kot rečeno — zelo majhni. Svoje so opravili nasilna germanizacija, neusmiljeno preganjanje v dolgih stoletjih, a tudi rafinirana asimilacija.

Razvoj Lužikosrbske kulture

Martin Luther je Nemcem kot državno-tvornemu narodu pripomogel do enotnega nemškega jezika. Lužiški Srbi niso imeli svojega Luthra in tudi potrebe po enotnem jeziku niso čutili. Od tod torej dva knjižna jezika, ki oba poznata še dvojino s sprejetimi in sklanjati — kot slovenščina — in aorist — kot srbohrvaščina — kar je vse-kakor znamenje za oblikovno bogata jezika.

Sicer pa se je lužikosrbska kultura razvijala podobno kot naša, le da je zanjo, kar je pač zaradi razmer razumljivo, značilno, da je za našo nekoliko kasnila. Lužikosrbsko besedo so zapisali razmeroma pozno: v 12. stoletju. Najstarejši resnični spomenik z lužiško besedo pa je prisega budyšinskih meščanov iz druge polovice 15. stoletja. Nekaj podobnih obrazcev je znanih še iz kasnejših let.

(se nadaljuje)

BESEDE IN DEJANJA

IMAMO VSE POGOJE ZA RAZVOJ

Naša država, z dohodkom okrog 1000 dolarjev na prebivalca, ima vse pogoje, politične in ekonomske, da se še naprej dinamično razvija in da doseže še boljši izkoristek človeških in materialnih virov, da še bolje izkoristi ekonomske in politične prednosti, ki jih ima, ter v razvoju dohitava razvite države. To bo Jugoslaviji omogočilo, da krepi svojo politično in ekonomsko neodvisnost in še naprej daje v svetu viden prispevek s svojo miroljubno in neuvrščeno politiko ter z aktivno vlogo v mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju.

KIRO GLIGOROV, januarja 1976

Dekle v dolnjelužiški noši

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starejših SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERŠEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUŽIČ, POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnik uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelki »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598 XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 120 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598 XI 61000 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in kliseji CGP Delo, Ljubljana, Titova 35.